

Översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte

SOU och Ds kan köpas från Wolters Kluwers kundservice.

Beställningsadress: Wolters Kluwers kundservice, 106 47 Stockholm

Ordertelefon: 08-598 191 90

E-post: kundservice@wolterskluwer.se

Webbplats: wolterskluwer.se/offentligapublikationer

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Wolters Kluwer Sverige AB på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför.

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02)

En kort handledning för dem som ska svara på remiss. Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remisser

Omslag: Regeringskansliets standard.

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2015.

ISBN 978-91-38-24361-9

ISSN 0284-6012

Förord

Genom beslut den 17 juni 2014 uppdrog chefen för Justitiedepartementet åt byråchefen Hedvig Trost att biträda Justitiedepartementet med att se över straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte.

I uppdraget har ingått att ta ställning till om straffansvaret för brottet är lämpligt utformat eller om det finns skäl att utvidga eller på annat sätt förändra bestämmelsen. Särskilt ska analyseras och tas ställning till om straffskalan för brottet bör ändras. Vidare ska särskilt övervägas om brottsrubriceringen framstår som en adekvat benämning på det handlande som ska kriminaliseras.

Om lagstiftningen behöver ändras ska författningsförslag lämnas.

Det har också ingått i uppdraget att inhämta kunskap och erfarenhet från några med svenska förhållanden jämförbara utländska rättsordningar om hur vuxnas kontakter med barn i sexuella syften hanteras straffrättsligt.

I uppdraget har vidare ingått att inom ramen för översynen dels genomföra en praxisgenomgång av samtliga domar som avser åtal för brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte, dels – avseende en tidsperiod som ligger efter den tid Brottsförebyggande rådets studie omfattar – göra en genomgång av förundersökningsmaterial avseende polisanmälningar om brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. I de fall förundersökningarna lett till åtal ska genomgången – oavsett hur åtalet rubricerats – omfatta meddelade domar i dessa ärenden.

Hovrättsassessorn Anna Svedjevik har tjänstgjort som sekreterare från den 1 januari 2015 till den 30 juni 2015 och varit behjälplig främst med genomförande av praxisgenomgången samt genomgången av förundersökningsmaterial.

Under arbetets bedrivande har bl.a. Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Brottsförebyggande rådet liksom några barnrättsorganisationer lämnat värdefulla synpunkter.

Härmed överlämnas promemorian *Översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte* (Ds 2015:49). Uppdraget är därmed slutfört.

Stockholm i oktober 2015

Hedvig Trost

Innehåll

Förord	1
1 Sammanfattning	7
2 Författningsförslag	11
3 Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften	13
3.1 Vad menas med vuxnas kontakter med barn i sexuella syften?.....	13
3.2 Barns användning av och utsatthet på internet	17
4 Bakgrund och gällande rätt m.m.	21
4.1 Bakgrund	21
4.2 Straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte.....	23
4.3 Övriga straffbestämmelser om sexualbrott mot barn.....	26
4.4 Internationella instrument	29
4.4.1 FN:s barnkonvention	29
4.4.2 Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp	30
4.4.3 EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi	31
4.5 Brås rapport 2013:14.....	32
4.6 Principer för kriminalisering	36

5	Några utländska rättsordningar.....	39
5.1	Inledning.....	39
5.2	Norge	39
5.3	Finland	40
5.4	Danmark.....	41
5.5	Island.....	41
5.6	Storbritannien.....	42
5.7	Tyskland.....	43
6	Genomgång av förundersökningsmaterial.....	45
6.1	Inhämtat material och utgångspunkter för genomgången.....	45
6.2	Målsägandena.....	48
6.3	Gärningsmännen.....	49
6.4	Upptäcktssätt.....	51
6.5	Kontaktsätt och kontaktfrekvens.....	52
6.5.1	Kontaktsätt.....	52
6.5.2	Kontaktfrekvens.....	53
6.6	Innehållet i kontakterna.....	55
6.6.1	Sexuellt innehåll i kontakterna	55
6.6.2	Förekomst av hot i kontakterna.....	58
6.7	Diskussioner om möte i kontakterna och vad händer vid ett eventuellt möte?.....	58
6.7.1	Diskussioner om möte m.m.	58
6.7.2	Åtgärd som varit ägnad att främja att mötet kommer till stånd	61
6.7.3	Tecken på sexualbrott vid fysiskt möte.....	62
6.8	Nedläggningsorsaker.....	62
6.8.1	Allmän överblick.....	62
6.8.2	Nedläggningsorsaker	63
6.9	Kontakter som har lett till åtal m.m.	69

6.10	Sammanfattning och avslutande synpunkter	71
7	Praxisgenomgång	75
7.1	Inledning.....	75
7.2	Överblick över utgången i samtliga domar	77
7.2.1	Gärningar som har befunnits styrkta	77
7.2.2	Gärningar som har konsumerats	77
7.2.3	Åtal som har ogillats.....	78
7.3	Bevisning i domarna.....	79
7.4	Överblick av hur domstolarna bedömt rekvisiten i straffbestämmelsen	79
7.4.1	Överenskommelse om ett sammanträffande och gemensam viljeförklaring	79
7.4.2	Ytterligare åtgärd för att främja att ett sammanträffande blir av	80
7.4.3	Gärningsmannens sexuella syfte med överenskommelsen	81
7.4.4	Kännedom om målsägandens ålder	83
7.5	Straffvärde och val av påföljd	84
7.5.1	Straffvärde	84
7.5.2	Val av påföljd – artbrott eller inte?	85
7.6	Sammanfattning och avslutande synpunkter	86
8	Överväganden och förslag	89
8.1	Är straffansvaret för kontakt med barn i sexuellt syfte lämpligt utformat?	89
8.1.1	Inledning	89
8.1.2	Prövningen i domstol.....	91
8.1.3	”Felrubricerade” anmälningar	92
8.1.4	Bestämmelsens användbarhet i förhållande till dess syfte	94
8.1.5	Synpunkter på straffskalan.....	96
8.1.6	Övriga synpunkter.....	96
8.1.7	Sammanfattande bedömning.....	97

8.2	Finns skäl att utvidga straffansvaret för kontakt med barn i sexuellt syfte eller på annat sätt förändra bestämmelsen?	99
8.2.1	Skälen för bedömningen	99
8.3	Ett förslag till förändrad straffbestämmelse om kontakt med barn i sexuellt syfte.....	111
8.3.1	En utvidgad kriminalisering	111
8.4	En skärpt straffskala	121
8.4.1	Inledning.....	121
8.4.2	Påföljdspraxis	122
8.4.3	Inhämtade synpunkter.....	124
8.4.4	Överväganden.....	124
8.5	En förändrad brottsbeteckning	127
8.6	Slutkommentarer	130
9	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	133
10	Kostnads- och konsekvensanalys	135
11	Författningskommentar	137
Bilaga 1	Uppdraget.....	143
Bilaga 2	Referat av domar	149

1 Sammanfattning

Straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte har varit i kraft sedan den 1 juli 2009 och fyller, vid sidan av andra straffbestämmelser, en funktion när det gäller att straffrättsligt ingripa mot vuxnas kontakter med barn i syfte att utsätta dem för sexuella övergrepp. Straffbestämmelsen tillämpas i huvudsak så som torde ha varit lagstiftarens avsikt. Dock hindrar straffbestämmelsens komplicerade konstruktion och straffskalans utformning i viss utsträckning en effektiv tillämpning.

Inom ramen för denna översyn har 265 polisanmälningar gällande kontakt med barn i sexuellt syfte under 2012 och 2013 gått igenom. Den skillnad som finns mellan antalet polisanmälda kontaktbrott och antalet åtal och lagföringar för kontaktbrottet beror till stor del på att endast cirka 13 procent av anmälningarna uppfyller samtliga objektiva rekvisit för kontaktbrottet. Av sistnämnda anmälningar har cirka 30 procent (11 stycken) lett till beslut om åtal eller utfärdande av strafföreläggande för kontakt med barn i sexuellt syfte. Av alla 265 polisanmälningar som gått igenom har cirka 15 procent lett till beslut om åtal eller utfärdande av strafföreläggande för något sexualbrott.

Ett syfte med införandet av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte var att kunna möjliggöra ett tidigt straffrättsligt ingripande för att kunna förhindra och förebygga sexualbrott mot barn. Den genomgång av förundersökningsmaterial som har gjorts inom ramen för denna utredning i förening med den genomgång Brå tidigare har gjort visar att utrymmet för ett rättsligt ingripande innan det åsyftade sexualbrottet äger rum är mycket snävt. Ett mycket litet antal anmälningar görs då samtliga rekvisit är uppfyllda, men innan något möte mellan den vuxne och barnet har ägt rum och ett sexuellt övergrepp eventuellt begåtts. Vidare framstår det som

problematiskt att straffskalan för kontaktbrottet är lindrigare än för brottet sexuellt ofredande. Det kan således konstateras att straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte inte är effektivt utformad i förhållande till dess syfte.

Det finns emellertid redan med dagens lagstiftning möjligheter att straffrättsligt ingripa på ett relativt tidigt stadium i en s.k. groomingprocess innan ett allvarligare sexualbrott begås. Många kontakter mellan vuxna och barn, framför allt på internet, som sker i sexuellt syfte har ett sådant sexuellt präglad innehåll att andra straffbestämmelser än kontaktbrottet kan tillämpas, i första hand sexuellt ofredande och (försök till) utnyttjande av barn för sexuell posering. Brott mot dessa bestämmelser torde också i normalfallet vara mindre svåra att bevisa än brott som, i likhet med kontakt med barn i sexuellt syfte, är uppbyggda kring ett överskjutande uppsåtsrekvisit (i syfte att utsätta barnet för brott enligt vissa stadganden i 6 kap. brottsbalken).

Med hänsyn till de bevisproblem som skulle uppstå vid ett tidigarelagt straffansvar skulle en förändrad straffbestämmelse sannolikt inte resultera i fällande dom i någon vidare omfattning än med dagens lagstiftning. I stället bör andra straffbestämmelser kunna tillämpas i större utsträckning, exempelvis sexuellt ofredande och försök till utnyttjande av barn för sexuell posering. Det är viktigt att gärningarna rubriceras rätt från början och att erforderliga resurser läggs på att utreda och lagföra dessa brott. Eventuellt kan framdeles straffbestämmelsen om sexuellt ofredande behöva ses över.

Det finns emellertid skäl att höja maximistraffet för kontakt med barn i sexuellt syfte från fängelse i ett år till fängelse i två år. Vidare framstår brottsrubriceringen kontakt med barn i sexuellt syfte inte som en adekvat benämning på det straffbelagda handlandet. Det föreslås därför att brottsbeteckningen ändras till *åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte*.

Trots det ovan sagda lämnas i promemorian förslag till ett utvidgat straffansvar. Enligt förslaget ska straffansvar inträda redan när den vuxne för barnet föreslår ett sammanträffande eller när den vuxne och barnet träffar en överenskommelse om ett sammanträffande. Åtgärderna ska, liksom i dag, ha vidtagits i syfte att utsätta barnet för vissa sexualbrott. Vidare föreslås att, i vart

fall, rekvisitet främjande åtgärd (åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd) tas bort.

Eftersom kontakter som syftar till sexualbrott som begås utan att något fysiskt sammanträffande sker redan i stor utsträckning är kriminaliserade som andra brott görs bedömningen att kontaktbrottet inte bör utvidgas till att omfatta sådana kontakter.

Ett på detta sätt utformat straffansvar skulle i någon mån kunna möjliggöra tidigare straffrättsliga ingripanden för att förhindra planerade sexuella övergrepp mot barn samt i viss utsträckning få avskräckande och moralbildande effekter och härigenom förebygga sexualbrott mot barn. De föreslagna lagändringarna kan också utgöra en tydlig markering från samhällets sida att sexualbrott mot barn, liksom kontakter som syftar till sådana brott, är helt oacceptabelt.

Lagändringarna förslås träda i kraft den 1 januari 2017.

2 Författningsförslag

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 10 a § brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

10 a §¹

Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande *samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd*, döms för kontakt med barn i sexuellt syfte till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, *för barnet föreslår ett sammanträffande eller* träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande, döms för åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte till böter eller fängelse i högst två år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

---

¹ Senaste lydelse 2009:343

3 Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften

3.1 Vad menas med vuxnas kontakter med barn i sexuella syften?

Att vuxna personer tar kontakt med barn i syfte att senare utnyttja dem sexuellt kallas ibland grooming² eller, på svenska, grooming eller sexuell grooming. Om kontakten sker på internet kallas fenomenet ofta för nätgrooming eller grooming på nätet. Med grooming menas att den vuxne vidtar vissa åtgärder för att förbereda för sexuella övergrepp mot barnet. Processen kan i korthet beskrivas som att en vuxen person på olika sätt vinner ett barns förtroende eller på annat sätt bryter ner ett barns motstånd för att på sikt kunna förgräpa sig på barnet sexuellt. Den vuxna skapar ofta känslomässiga band med ett barn för att barnets hämningar inför sexuella övergrepp ska minska och på så sätt möjliggöra övergreppen. Den vuxne lockar och lurar barnet som inte har samma skyddsmekanismer och riskmedvetande som en vuxen person. Processen kan sammanfattas som en manipulationsprocess som tjänar flera syften:

1. att bryta ner barnets motstånd mot sexuella handlingar,
2. att skapa situationer där sexuella övergrepp kan ske och
3. samtidigt göra det mindre sannolikt att barnet berättar om övergreppen för andra. (Brå rapport 2013:14 s. 29.)

---

² Engelska för sköta, ansa, trimma, förbereda.

Vuxna kan söka kontakt med barn i sexuella syften på många olika sätt. Det kan exempelvis ske genom att en vuxen tar kontakt med ett barn på en lekplats, vid en idrottsanläggning, i en simhall eller på någon annan offentlig plats. Den vuxne kan vara en person i barnets närhet, men också någon som är helt okänd för barnet. Numera är det dock vanligast att vuxna som vill ha kontakt med barn i sexuella syften kontaktar dem på något chattforum på internet. Det kan vara på en webbplats där syftet är att knyta kontakter med andra personer (t.ex. Facebook, Chatroulette, Dayviews, Snyggast24, Kamrat, Snuttis), men också genom kommentarsfältet i dataspel eller via chattfunktioner i sociala nätverkstjänsteapplikationer i surfplattor och s.k. smarta telefoner (t.ex. Kik Messenger, Instagram, Ask, WhatsApp, Skype eller Snapchat). Internet är ett i det närmaste oöverskådligt kontaktforum som innebär obegränsade kontaktmöjligheter, också för vuxna som söker barn att utnyttja sexuellt. På olika mötesplatser på internet är det relativt enkelt för vuxna att, ofta anonymt eller under falsk identitet, inleda chattsamtal med barn och ungdomar. Eftersom barn i dag ofta kommunicerar på internet via surfplattor och smarta telefoner är det svårare för barnens föräldrar att hålla uppsikt över barnens kontakter och beteende. I såväl datorer som surfplattor och smarta telefoner finns också normalt tillgång till mikrofon och kamera, varför kommunikation sker både i skrift, tal och via bilder. Bild- och filmöverföring är mycket vanligt och kan ske antingen via webbkamera eller genom överföring av bildmaterial på annat sätt. Det finns goda möjligheter för vuxna som söker barn att utnyttja sexuellt att på olika internetsajter skapa en vilseledande identitet, med påhittade uppgifter om ålder, kön och yrke samt bifoga fotografier som föreställer någon annan, ofta yngre, person. När kontakt har skapats på ett öppet chattforum kan relationen utvecklas vidare genom kontakter via mer slutna chattprogram såsom Skype, Kik eller WhatsApp, men ibland också via ordinära telefonsamtal eller sms-meddelanden. Det är inte sällsynt att barnet erbjuds någon form av ersättning för sin medverkan.

Den vuxne som söker efter ett barn att förgripa sig sexuellt på binder ofta barnet till sig genom en kontakt som inledningsvis är av icke-sexuell natur. Den vuxne kan lura och locka barnet genom komplimanger eller gemensamma intressen, såsom fotboll eller

hästar. Den vuxne kan t.ex. erbjuda läsläsning eller ekonomiskt stöd eller locka med modellkontrakt. Den vuxne kan också agera problemlösare och stödperson och vara någon med vilken barnet kan dryfta sina bekymmer i hemmet eller i skolan. Den vuxne utger sig inte sällan för att vara t.ex. en ung pojke eller en ung flicka, med vilken en virtuell vänskaps- eller kärleksrelation uppstår. Ibland har den vuxne flera olika konton på ett chattforum och flera olika påhittade identiteter.

Genom att den vuxne visar engagemang och bekräftar barnet skapas ett förtroende och ett emotionellt band mellan parterna. Detta förtroende leder till att motstånd mot att lämna ut adress, telefonnummer och andra personliga uppgifter successivt försvagas. Så småningom övergår kontakten till att bli mer sexualiserad; sexuella teman införs i relationen. Det kan t.ex. vara fråga om att den vuxne ber barnet att skicka utmanande bilder på sig själv, ibland mot betalning, exempelvis genom påfyllning av kontantkort till mobiltelefon, eller att den vuxne pratar om sex och efterfrågar barnets sexuella erfarenheter och sexuella preferenser. Det händer också att den vuxne genom olika slags hot får barnet att gå med på olika sexuella handlingar.

Processerna kan pågå under olika lång tid och ta allt från några minuter till flera månader.

De sexuella övergreppen som processen syftar till kan vara av olika slag. Ibland syftar kontakten till att den vuxne och barnet ska träffas, varvid den vuxne har för avsikt att utsätta barnet för ett sexuellt övergrepp i form av samlag, andra sexuella handlingar eller andra handlingar av sexuell natur, men också sexuell posering, ibland mot betalning. Ibland syftar kontakten till att barnet ska förmås att posera framför en webbkamera eller att utföra sexuella handlingar på sig själv, t.ex. via en webbkamera.

Om barnet utsätts för sexuella övergrepp medför dessa övergrepp ofta mycket starka känslor av skuld och skam, bl.a. eftersom barnet låtit sig luras av den vuxne. Den nära relationen mellan den vuxne och barnet medför också att det skapas distans mellan barnet och barnets närstående, vilket minskar sannolikheten för att de sexuella övergreppen upptäcks.

Internationell forskning visar att det är betydligt vanligare att barn råkar ut för s.k. onlineövergrepp än att de utsätts för sexualbrott vid fysiska möten av personer de kommit i kontakt

med via internet (se Brå rapport 2013:14 s. 31). Med s.k. onlineövergrepp menas olika typer av sexuella kränkningar som sker via internet, t.ex. sexuella samtal, att någon skickar pornografiska bilder, förmår barnet att visa upp sig avklädd inför en webbkamera eller förmår barnet att utföra sexuella handlingar på sig själv inför en webbkamera.

Under senare år har flera brott uppdragats där gärningsmannen utsatt barnen för sexualbrott utan att något fysiskt möte ägt rum. I dessa fall har den vuxne förmått barnet att uppträda på ett visst sätt via en webbkamera, exempelvis smeka sig på sina bröst och könsorgan samt onanera inför den vuxne. Det finns också exempel på fall där den vuxne förmått barnet att föra in olika föremål på sig själv i underlivet eller i anus. Ofta efterfrågar gärningsmannen till en början bilder av barnet med relativt oskyldigt innehåll. Så småningom efterfrågas mer utmanande bilder. För att få barnet att gå med på att utföra grövre sexuella handlingar och ställa upp på mycket vågade bilder använder gärningsmännen inte sällan utpressning som metod. Det kan röra sig om hot om att sprida bilder eller filmer vidare till t.ex. föräldrar, lärare och vänner. Det kan också röra sig om hot om att det kommer att hända barnets föräldrar eller någon annan nära anhörig något allvarligt om barnet inte ställer upp på att utföra sexuella handlingar via webbkamera eller skicka sexuellt utmanande bilder på sig själva.

Det förekommer också att den vuxne via internet förmår barnet att utföra sexuella handlingar på sig själv, vilka handlingar barnet sedan beskriver för den vuxne. Sådant agerande kan också ske via telefon. I dessa fall används alltså inte någon webbkamera.

På senare tid har polisen uppmärksammat många fall där gärningsmännen inte har tålamod att bygga upp en relation till barnet. I stället för att skapa en relation till barnet under längre tid pressar den vuxne barnet till att exempelvis via en webbkamera ställa upp på poseringar och utföra sexuella handlingar på sig själv under hot om sprida bilder vidare eller hot om att skada någon anhörig till barnet. Många unga har själva exponerat sig, ibland sexuellt, på internet tidigare och har inte alltid kontroll över vilka bilder den vuxne kan ha tillgång till. Det finns också exempel på vuxna som hotar barnen med att sprida vidare bilder som inte föreställer barnet, men som den vuxne för andra framställer som

föreställande det aktuella barnet eller som den vuxne manipulerar, eller hotar att manipulera, så att det ser ut som barnet.

3.2 Barns användning av och utsatthet på internet

I stort sett alla barn i Sverige har tillgång till internet dagligen, antingen hemma, i skolan eller hos kompisar. Under de senaste åren har datorer och telefoner allt mer integrerats. De flesta telefoner som säljs numera är s.k. smarta telefoner. Många barn använder smarta telefoner och inte datorer för att kommunicera. Detta har också medfört att vuxna kan ha kontakt med barn via internetsajter och mobila applikationer för att utsätta dem för övergrepp t.o.m. när barnen befinner sig i skolan eller på en fritidsaktivitet.

I två rapporter från Statens medieråd för år 2015 har barns och ungas användning och upplevelser av medier undersökts (Småungar & medier 2015, om barn 0-8 år, respektive Ungar & medier 2015 om barn och unga 9-18 år). Internetanvändningen ökar generellt och startar i allt tidigare ålder jämfört med tidigare studier från 2010 och 2012/13. Av barnen i åldern 9-12 år uppgav 96 procent att de använder internet på sin fritid. För åldersgruppen 13-18 år var andelen 99 procent. En tydlig tendens är att vissa former av medieanvändning börjar i allt tidigare ålder. Skillnaderna mellan pojkars och flickors medieanvändning är obefintlig bland de yngsta, men ökar med stigande ålder. För barnen i åldersgruppen 9-12 år var de vanligaste internetaktiviteterna att spela spel och titta på filmklipp. Bland dem i åldern 13-16 år var de överlägset vanligaste internetaktiviteterna att använda sociala medier och lyssna på musik. Flickor chattar och använder betydligt oftare sociala medier än pojkar. I åldersgruppen 13-16 år var 83 procent av flickorna aktiva på sociala medier medan motsvarande tal för pojkarna var 58 procent. De vanligast förekommande sociala medierna bland barn i åldern 9-16 år var Instagram, Kik, Facebook och Snapchat. Youtube var den överlägset mest besökta webbsidan.

Organisationen Friends har i en nätrapport för år 2015 kartlagt ungas närvaro på internet. Drygt tusen barn och unga mellan 10 och 16 år har tillfrågats om sina nätvanor. Undersökningen visar att drygt tre av tio barn i åldrarna 10-16 år använder mobiltelefon,

dator eller surfplatta mellan en och tre timmar per dag. Fem av tio barn använder mobiltelefon, dator eller surfplatta mellan tre och sex timmar per dag. Cirka två av tio barn använde mobiltelefon, dator eller surfplatta mer än sex timmar per dag. Av denna tid använder flickorna 42 procent och pojkarna 17 procent till att umgås eller prata med andra på sociala medier på internet som t.ex. Facebook, Instagram eller Kik. Övrig tid på internet användes främst till spel, film, musik och annan underhållning. Cirka 75 procent av barnen mellan 10 och 12 år använder tiden på internet till spel, film, musik och annan underhållning. Motsvarande siffra för åldersgruppen 13-16 år är 49 procent. Möjligheten att kommunicera med andra är dock inbyggd även i flera spel och andra underhållningsbaserade tjänster, bl.a. genom kommentarsfält på Youtube eller genom att prata eller chatta i spel.

Det går inte att svara på hur många unga som har kontaktas av vuxna med sexuella avsikter. Några försök att kartlägga dessa kontakter har dock gjorts. Ett problem är emellertid att de unga inte alltid vet vem det är som kontaktat dem och således inte heller vet om det är en vuxen eller ett barn som ligger bakom kontaktförsöket.

I en äldre studie av Brottsförebyggande rådet (Brå) uppgav 30 procent av de tillfrågade barnen (som gick i årskurs 9) att de under det senaste året varit föremål för någon form av sexuell kontakt från en tidigare obekant person som de trodde eller visste var en vuxen (Brå rapport 2007:11 Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet. Omfattning, karaktär, åtgärder). Flickor uppgav att de varit föremål för sådana kontakter i högre utsträckning än pojkar (48 respektive 18 procent). De allra flesta hade kontaktats via internet. Väldigt få (cirka två procent) uppgav att de varit föremål för en sexuell kontakt från en vuxen person endast utanför internet.

I en studie från Ungdomsstyrelsen 2012 uppgav drygt 44,3 procent av de tillfrågade tjejerna och 11,5 procent av de tillfrågade killarna (som var i åldern 16-25 år) att de varit med om att någon på nätet försökt få dem att prata om sex eller skicka bilder med sexuellt innehåll när de själva inte velat.

I Medierådets rapport Ungar och medier 2012/13 uppger 25 procent av flickorna och tio procent av pojkarna att de utsatts för sexuell kontakt av vuxna på internet. Det vanligaste var att de

kontaktats av någon de inte känner sedan tidigare. Resultatet av kontakten varierade. Det vanligaste vara att barnen ignorerade kontakten eller blockerade den som kontaktat dem, men det förekom också att barnet upplevde kontakten som spännande och slutligen även stämde träff med personen.

I en rapport från Rädda barnen från 2014 uppgav 11 procent av de tillfrågade flickorna och fem procent av de tillfrågade pojkarna i årskurs 6, 8 och 1 på gymnasiet att de blivit kontaktade av en vuxen som velat tala om sex via internet (Rädda barnen, Ung röst Sverige 2014).

4 Bakgrund och gällande rätt m.m.

4.1 Bakgrund

Brottsförebyggande rådet (Brå) fick i december 2005 i uppdrag av regeringen att bl.a. ta fram ett kunskapsunderlag som beskriver den närmare karaktären och omfattningen av vuxnas sexuella kontakter med barn via internet. Uppdraget redovisades i april 2007 genom rapporten Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet – Omfattning, karaktär, åtgärder (Rapport 2007:11). Brås kartläggning visade att ett mycket stort antal svenska barn och ungdomar någon gång blir kontaktade av vuxna personer i sexuella syften. Genomgången av polisanmälda sexualbrott visade också att ett stort antal barn och ungdomar under de senaste åren har blivit utsatta för olika former av sexuella övergrepp utanför internet av vuxna som de kommit i kontakt med via internet. Brå ansåg att åtgärder på fyra centrala områden borde uppmärksammas som utgångspunkt för det brottsförebyggande arbetet mot vuxnas sexuella kontakter med barn via internet, bl.a. ny lagstiftning mot kontakter med barn i sexuella syften.

Den 8 februari 2006 uppdrog Justitieministern åt en utredare att biträda departementet med att analysera strafflagstiftningens tillämplighet på företeelsen vuxnas kontaktsökande med barn i sexuellt syfte. I uppdraget ingick vidare att analysera vilka verktyg de brottsbekämpande myndigheterna har för att möta företeelsen, att i analysen beakta gränsöverskridande faktorer av relevans för tillämpligheten av lagstiftningen samt att överväga om lagstiftningen är tillräcklig för att skydda barn mot företeelsen och, om så inte bedöms vara fallet, föreslå nödvändiga lagändringar.

Utredaren överlämnade i april 2007 departementspromemorian Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften (Ds 2007:13). I promemorian föreslogs att det skulle införas en ny

straffbestämmelse i 6 kap. brottsbalken – kontakt med barn i sexuellt syfte. Det föreslogs vara straffbart att ha kontakt med barn om syftet med kontakten är att begå ett sexualbrott enligt 6 kap. brottsbalken mot barnet. Straffansvar föreslogs inträda redan på kontaktstadiet. Att förlägga inträdet av straffansvaret till en senare tidpunkt bedömdes inte medföra några nämnvärda positiva effekter jämfört med då gällande ordning. Med hänsyn till att den sexuella självbestämmanderätten inträder vid 15 år föreslogs att kriminaliseringen skulle avse kontakter med barn under 15 år. Bland äldre barn och ungdomar ansågs behovet av straffrättsligt skydd redan på kontaktstadiet inte vara så stort att det motiverade en kriminalisering. Straffbestämmelsen föreslogs få en teknikneutral utformning och alltså inte endast omfatta kontakter som sker med visst tekniskt hjälpmedel. Inte heller ansågs att krav borde ställas på att kontakten skulle ha initierats av den vuxne, att kontakterna förekommit vid ett minsta antal tillfällen eller att dessa haft ett visst innehåll. Sådana krav skulle med lätthet kunna kringgåas och göra en straffbestämmelse verkningslös. För straffansvar föreslogs att det inte skulle krävas att det kan styrkas vilken typ av sexualbrott den vuxne förövaren har haft för avsikt att begå mot barnet. Ett sådant krav ansågs medföra svåra bevisproblem eftersom gärningsmannens planering i många fall inte har framskridit så långt att det går att styrka exakt vilken typ av tänkt gärning som föranlett kontakterna. Straffskalan föreslogs vara böter eller fängelse i högst ett år.

Förslaget i promemorian fick ett blandat mottagande av remissinstanserna. Majoriteten av remissinstanserna tillstyrkte eller hade inte någon erinran emot förslaget. Ett antal remissinstanser påtalade dock att den föreslagna utformningen med ett straffansvar som inträder redan på kontaktstadiet kan förväntas ge upphov till stora bevisvärigheter samt att dessa riskerar att hindra en effektiv kriminalisering.

Regeringens senare förslag till ny straffbestämmelse om kontakt med barn i sexuellt syfte byggde på förslaget i promemorian, men fick en delvis annorlunda utformning. Bland annat räknades de lagrum som den vuxne åsyftar att överträda upp i paragrafen samt inträdde straffansvaret senare; det krävs för straffansvar att den vuxne har träffat en överenskommelse om ett sammanträffande

med barnet och därefter vidtagit en åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd.

4.2 Straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte

Det som i avsnitt 3.1 har beskrivits som sexuell grooming, vuxnas kontakter med barn i sexuella syften, är inte något juridiskt begrepp och motsvaras inte av någon specifik straffbestämmelse. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet kan ett flertal straffbestämmelser bli aktuella, såsom våldtäkt mot barn, försök och förberedelse till våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, försök till sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, försök till utnyttjande av barn för sexuell posering, sexuellt ofredande och kontakt med barn i sexuellt syfte.

Straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte infördes i 6 kap. 10 a § brottsbalken den 1 juli 2009 (SFS 2009:343, prop. 2008/09:149, bet. 2008/09:JuU27, rskr. 2008/09:235). Syftet med bestämmelsen var att förebygga och förhindra att barn under 15 år utsätts för sexuella övergrepp vid fysiska sammanträffanden, särskilt med hänsyn till den tekniska utvecklingen och de nya möjligheter till elektronisk kommunikation som den medfört. Då gällande strafflagstiftning ansågs inte medge ett rättsligt ingripande innan gärningsmannen och offret faktiskt träffats.

Enligt bestämmelsen döms den som, i syfte att mot ett barn under 15 år begå en gärning för vilket straff föreskrivs i 6 kap. 4, 5, 6, 8 eller 10 § brottsbalken, träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd, för kontakt med barn i sexuellt syfte. Straffskalan är böter eller fängelse i högst ett år.

Bestämmelsen är teknikneutral, vilket innebär att såväl sådana kontakter som sker t.ex. i samband med fritidsaktiviteter eller familjeumgänge som kontakter som sker t.ex. genom internet, telefon eller på annat sätt faller in under bestämmelsen.

För straffansvar erfordras att kontakterna har inneburit att en överenskommelse om ett sammanträffande har träffats med barnet. Om överenskommelsen har kommit till stånd på initiativ av barnet

eller gärningsmannen saknar betydelse. Ett formellt avtal behöver inte ha träffats för att en överenskommelse ska anses ha ingåtts. För straffansvar räcker det att det är fråga om en gemensam viljeinriktning, som kan vara helt informell, om att mötas på viss tid och vissa plats. Redan att gärningsmannen fått ett barn att t.ex. bekräfta att han eller hon är ensam hemma en viss kväll och det var underförstått att gärningsmannen då skulle besöka barnet, skulle i det enskilda fallet kunna vara tillräckligt för att uppfylla kravet.

Gärningsmannens syfte med att träffa en överenskommelse ska vara att begå vissa gärningar enligt 6 kap. brottsbalken mot barnet. De straffbestämmelser som omfattas av straffstadgandet är våldtäkt mot barn (4 §), sexuellt utnyttjande av barn (5 §), sexuellt övergrepp mot barn (6 §), utnyttjande av barn för sexuell posering (8 §) och sexuellt ofredande (10 §). Om ett syfte att begå sådana gärningar mot den unge inte föreligger när överenskommelsen träffas, kan inte dömas till ansvar för kontakt med barn i sexuellt syfte.

Kontakt med barn i sexuellt syfte är ett uppsåtligt brott. Beträffande syftet krävs direkt uppsåt. Det är fråga om ett s.k. överskjutande uppsåtsrekvisit, vilket innebär att brottet fullbordas trots att något sexualbrott inte kommit till stånd.

Bedömningen av om ett brottsligt syfte har förelegat får göras utifrån en helhetsbedömning. Vid en sådan bedömning kan vara av betydelse exempelvis sådana omständigheter som den avtalade mötesplatsen, parternas relation till varandra, ålderskillnaden mellan parterna, hur de kommit i kontakt med varandra och innehållet i den föregående kommunikationen.

För straffansvar förutsätts vidare att gärningsmannen efter det att en överenskommelse om ett sammanträffande har träffats, vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd. Med detta uttryck menas konkreta handlingar som bekräftar att gärningsmannen står fast vid att gå vidare i den handlingsprogress som syftar till att genom ett sammanträffande möjliggöra ett sexuellt övergrepp. Bestämmelsen uttrycker i denna del en objektiv norm, vilket innebär att det för straffansvar är tillräckligt att åtgärden typiskt sett är av ett sådant slag att den får anses främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd. Vilka åtgärder som uppfyller det angivna kriteriet får bedömas utifrån samtliga omständigheter. Som

exempel på åtgärder som kan omfattas av uttrycket anges att vid förnyade kontakter med barnet utsätta det för påtryckningar att stå fast vid överenskommelsen och att komma till mötesplatsen eller att lämna instruktioner till barnet om färdsätt, tidtabeller osv. Ett liknande exempel kan vara att gärningsmannen ombesörjer barnets resa till mötesplatsen, t.ex. genom att betala en biljett åt barnet. Det kan också handla om att gärningsmannen ordnar ett tillfälligt boende genom att t.ex. boka ett hotellrum i anslutning till mötesplatsen vid tiden för det överenskomna sammanträffandet eller vidtar andra förberedande åtgärder som t.ex. att hyra en bil för att kunna ta sig till mötesplatsen vid överenskommen tidpunkt. Mer uppenbara fall kan avse situationer där gärningsmannen påbörjat sin resa till mötesplatsen och naturligtvis också när han eller hon kommit fram dit. Även om gärningsmannen och barnet träffat en överenskommelse om att träffas hemma hos gärningsmannen får denne genom att befinna sig i sitt hem på utsatt tid anses ha vidtagit en sådan åtgärd som krävs för att rekvisitet ska anses uppfyllt. Att den ytterligare åtgärden ska vidtas efter den träffade överenskommelsen innebär inte att åtgärden måste vidtas vid ett annat tillfälle. Även sådana åtgärder som vidtas nära nog samtidigt som eller i nära anslutning till att överenskommelsen träffas omfattas. Om en sådan åtgärd vidtas innan överenskommelsen träffas inträder straffansvar först när någon ytterligare åtgärd därefter vidtas.

Kravet på den främjande åtgärden innebär att gärningsmannen får en möjlighet att, innan åtgärden vidtagits, träda tillbaka från den träffade överenskommelsen. Att gärningsmannen däremot, efter det att den ytterligare åtgärden vidtagits, avbryter sina planer ger inte honom eller henne någon möjlighet att undvika straffansvar. Beroende på omständigheterna kan det förhållandet i stället i det enskilda fallet beaktas vid straffmätningen (29 kap. 5 § brottsbalken).

För straffansvar krävs att barnet inte har uppnått 15 års ålder och att gärningsmannen insett detta. Enligt 6 kap. 13 § brottsbalken är det dock tillräckligt för straffansvar att gärningsmannen haft skälig anledning att anta att barnet var under 15 år. Så kan t.ex. vara fallet om barnet visserligen har uppgett sig vara äldre än 15 år, men samtidigt lämnar uppgift om sin skolgång,

sin familj eller annat som talar för att han eller hon är yngre än 15 år.

Om gärningsmannens handlande lett till ett fullbordat brott enligt 6 kap. 4, 5, 6, 8 eller 10 § brottsbalken mot barnet eller begått en gärning som utgör ett straffbart förstadium till något sådant brott ska i enlighet med sedvanliga konkurrensprinciper dömas för den senare begångna gärningen och inte för det handlande som föregått denna gärning. I övrigt ska sedvanliga konkurrensprinciper tillämpas, vilket normalt innebär att när det är fråga om konkurrens mellan kontakt med barn i sexuellt syfte och ett annat brott med samma skyddsintresse ska domstolen döma enbart för brottet med den strängare straffskalan. För övriga konkurrenssituationer som kan förekomma får domstolen göra en prövning i varje enskilt fall enligt gällande konkurrensprinciper.

Enligt ansvarsfrihetsregeln i 6 kap. 14 § brottsbalken ska inte dömas till ansvar om gärningen har syftat till en gärning enligt 6 kap. 5 §, 6 § första stycket, 8 § första stycket eller 10 § första stycket brottsbalken, som, om den fullbordats, uppenbarligen inte skulle ha inneburit något övergrepp mot barnet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder mellan den som har begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt. Bestämmelsen är tänkt att tillämpas restriktivt och ska framför allt ses som en möjlighet att undvika helt orimliga konsekvenser av lagstiftningen om sexualbrott mot barn. Som ett exempel kan nämnas fall då en 16-åring och en 14-åring har en ömsesidig och helt frivillig sexuell relation.

4.3 Övriga straffbestämmelser om sexualbrott mot barn

I 6 kap. brottsbalken finns flera straffbestämmelser om sexualbrott, utöver straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Några straffbestämmelser är särskilt inriktade på sexualbrott mot barn under 15 år.

I 6 kap. 15 § brottsbalken stadgas om ansvar för försök, förberedelse, stämpling och underlåtenhet att avslöja brott, beträffande vissa av sexualbroten mot barn.

I 6 kap. 4 § brottsbalken finns straffbestämmelser om våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn. För våldtäkt mot barn döms den som har samlag med ett barn under 15 år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag. Straffskalan är fängelse i lägst två år och högst sex år. Om brottet är grovt döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Försök till våldtäkt mot barn och försök till grov våldtäkt mot barn är straffbelagt. Även förberedelse och stämpling till samt underlåtenhet att avslöja våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn är straffbelagt.

Om ett brott som avses i 6 kap. 4 § brottsbalken med hänsyn till omständigheterna vid brottet är att anse som mindre allvarligt, döms för sexuellt utnyttjande av barn till fängelse i högst fyra år (6 kap. 5 § brottsbalken). Försök till sexuellt utnyttjande av barn är straffbelagt.

Straffbestämmelser om sexuellt övergrepp mot barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn finns i 6 kap. 6 § brottsbalken. Den som med ett barn under 15 år genomför en annan sexuell handling än som avses i straffbestämmelserna om våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn döms för sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i högst två år. Om brottet är grovt döms för grovt sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i lägst ett år och högst sex år. Försök till sexuellt övergrepp mot barn och försök till grovt sexuellt övergrepp mot barn är straffbelagt.

I 6 kap. 8 § brottsbalken finns straffbestämmelser om utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt utnyttjande av barn för sexuell posering. Den som främjar eller utnyttjar att ett barn under 15 år utför eller medverkar i en sexuell posering, döms för utnyttjande av barn för sexuell posering till böter eller fängelse i högst två år. Är brottet grovt döms för grovt utnyttjande av barn för sexuell posering till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Försök till utnyttjande av barn för sexuell posering och försök till grovt utnyttjande av barn för sexuell posering är straffbelagt. Även förberedelse och stämpling till samt underlåtenhet att avslöja grovt utnyttjande av barn för sexuell posering är straffbelagt.

Den som förmår ett barn som inte har fyllt 18 år att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling döms, enligt 6 kap. 9 § brottsbalken, för köp av sexuell handling av barn till böter eller

fängelse i högst två år. Straffbestämmelsen är subsidiär till de tidigare bestämmelserna i kapitlet. Försök till köp av sexuell handling av barn är straffbelagt.

I 6 kap. 10 § brottsbalken finns straffbestämmelser om sexuellt ofredande. Den som, i annat fall än som avses i föregående bestämmelser i kapitlet, sexuellt berör ett barn under 15 år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd döms, enligt paragrafens första stycke, för sexuellt ofredande till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller, enligt paragrafens andra stycke, den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

I 6 kap. 12 § brottsbalken finns straffbestämmelser om koppleri och grovt koppleri. Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för koppleri till fängelse i högst fyra år. Om brottet är att anse som grovt döms för grovt koppleri till fängelse i lägst två år och högst åtta år. Försök till koppleri och grovt koppleri är straffbelagt liksom förberedelse till koppleri och förberedelse och stämpling till och underlåtenhet att avslöja grovt koppleri.

Samtliga här nämnda brott kräver uppsåt. När det gäller gärningsmannens uppsåt beträffande barnets ålder gäller dock att även den som inte insåg men hade skälig anledning att anta att barnet inte uppnått en viss ålder ska dömas till ansvar enligt tillämpliga bestämmelser i kapitlet (6 kap. 13 § brottsbalken).

I 6 kap. 14 § brottsbalken finns en ansvarsfrihetsregel. Beträffande vissa gärningar mot barn under 15 år ska inte dömas till ansvar om det är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp mot barnet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som har begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt. Bestämmelsen kan aktualiseras vid brotten sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande.

I 16 kap. 10 a och b §§ brottsbalken finns straffbestämmelser om barnpornografibrott. I stort sett all befattning med barnpornografi, inklusive innehav och betraktelse av sådana bilder i vissa fall, är straffbelagd. Straffskalan är fängelse i högst två år,

eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är att anse som grovt ska dömas för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Försök till barnpornografibrott som inte är ringa liksom försök och förberedelse till grovt barnpornografibrott är kriminaliserat (16 kap. 17 § brottsbalken). Med barn avses i bestämmelserna om barnpornografibrott en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under 18 år. Om pubertetsutvecklingen är fullbordad ska ansvar för andra befattningar med barnpornografi än sådan som avser skildrande av barn i pornografisk bild dömas ut bara om det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildande personen är under 18 år.

4.4 Internationella instrument

4.4.1 FN:s barnkonvention

FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989 och ratificerades av Sverige 1990. Genom ratificeringen har Sverige åtagit sig att garantera barns rättigheter i landet enligt de bestämmelser som konventionen ställer upp.

Enligt artikel 34 åtar sig konventionsstaterna att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål ska konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra

- a) att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling;
- b) att barn utnyttjas för prostitution eller annan olaglig sexuell verksamhet;
- c) att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material.

För att stärka skyddet för barn i särskilt utsatta situationer antog FN år 2000 ett fakultativt protokoll till barnkonventionen om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi. Sverige ratificerade det fakultativa protokollet 2007.

FN:s barnrättskommitté har rekommenderat Sverige att stärka skyddet för barn mot att utnyttjas för sexuell exploatering. Några ytterligare straffrättsliga åtgärder förespråkas dock inte.

4.4.2 Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp

Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (den s.k. Lanzarotekonventionen) trädde i kraft den 1 juli 2010. Sverige undertecknade konventionen år 2007 och ratificerade densamma den 28 juni 2013. Enligt artikel 23 i konventionen förbinder sig parterna att straffbelägga uppsåtliga förslag från en vuxen, med hjälp av informations- och kommunikationsteknik, om att träffa ett barn som inte uppnått åldern för sexuellt självbestämmande, i syfte att begå vissa uppräknade sexuella övergrepp eller barnpornografibrott mot barnet, när förslaget har följts av faktiska handlingar som leder till ett sådant möte.

Sverige har bedömts uppfylla kraven på kriminalisering i denna del genom straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte i 6 kap. 10 a § brottsbalken (prop. 2012/13:111 s. 86). Barnpornografibrottet ingår inte bland de gärningar som räknas upp i paragrafen. Enligt regeringens mening kan det dock antas att en gärning som utgör barnpornografibrott bestående i att framställa barnpornografi även uppfyller kriterierna för något av de uppräknade brotten, främst utnyttjande av barn för sexuell posering i 6 kap. 8 § brottsbalken (ibid.). Regeringen noterade också att den svenska bestämmelsen i vissa avseenden går längre än konventionen kräver. Brottet i svensk rätt är teknikneutralt medan konventionen endast avser handlingar som sker med hjälp av informations- och kommunikationsteknik. Vidare nämndes att straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte omfattar handlingar som syftar till fler brottstyper än vad som följer av konventionen – utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande (ibid.). Sverige har gjort ett förbehåll enligt artikel 24.3 om att inte tillämpa artikel 24.2 i Lanzarotekonventionen, vilken stadgar att också försök att begå brott enligt artikel 23 (kontaktsökning med barn i sexuellt syfte) ska vara straffbelagt.

4.4.3 EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi

Europaparlamentets och Europeiska rådets direktiv 2011/93/EU om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi ersatte det tidigare antagna rambeslutet om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi (2004/68/RIF) och var till viss del inspirerat av Lanzarotekonventionen. Direktivet trädde i kraft den 17 december 2011. I direktivets art. 6 kriminaliseras vuxnas internetkontakter med barn i sexuella syften.

Artikel 6.1 lyder:

Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att följande uppsåtliga handlingar är straffbelagda:

Förslag som en vuxen ger med hjälp av informations- och kommunikationsteknik i syfte att träffa ett barn som inte uppnått åldern för sexuell självbestämmande för att begå något av de brott som avses i artiklarna 3.4 och 5.6 ska, om detta förslag har följts av faktiska handlingar som leder till ett sådant möte, vara belagt med ett maximistraff på minst ett års fängelse.

I beaktandesats 19 noteras att kontaktsökning med barn för sexuella ändamål via internet utgör en särskild hotbild eftersom internet erbjuder användarna anonymitet på ett sätt som saknar motstycke eftersom de kan dölja sin verkliga identitet och ålder. Samtidigt betonas vikten av att bekämpa fenomenet även utanför it-miljön. Medlemsstaterna uppmuntras därför att kriminalisera sexuella kontakter med barn som sker utanför it-miljön, t.ex. i form av ett särskilt förberedelsebrott eller som en särskild form av sexuellt övergrepp, samt att lagföra förövare av sådana brott.

Artikel 6.2. lyder:

Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att det är straffbart för en vuxen att med hjälp av informations- och kommunikationsteknik försöka begå något av de brott som avses i artikel 5.2 och 5.3 genom att kontakta barn som inte har uppnått åldern för sexuell självbestämmande i syfte att tillhandahålla barnpornografiskt material som avbildar det barnet.

Bestämmelserna i direktivet och Lanzarotekonventionen är i allt väsentligt likalydande. Svensk rätt har bedömts uppfylla direktivets krav på lagstiftning i denna del (prop. 2012/13:194 s. 15 f.).

4.5 Brås rapport 2013:14

Brottsförebyggande rådet (Brå) fick i regleringsbrevet för 2012 i uppdrag att följa upp och utvärdera tillämpningen av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Syftet var att undersöka hur bestämmelsen fungerar i praktiken och om några särskilda problem uppstått i samband med tillämpningen av den. Uppföljningen skulle också innehålla en analys av orsakerna till att så många ärenden skrivs av. I Brås uppdrag ingick vidare att redovisa karaktär och struktur, exempelvis upptäcktssätt, vilka brottsoffren och de misstänkta personerna är, kontaktsätt, kontakternas innehåll samt förekomst av annan liknande brottslighet.

Av Brås rapport (Rapport 2013:14 Bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. En uppföljning av tillämpningen av lagen från polisanmälningar till domar) framgår att mellan den 1 juli 2009 och slutet av 2012 registrerades totalt 617 anmälda brott mot bestämmelsen samtidigt som totalt fem brott mot bestämmelsen blev lagförda. Brå gick igenom samtliga förundersökningar avseende polisanmälda kontakter med barn i sexuellt syfte som registrerats mellan den 1 juli 2009 och den 30 juni 2011 – totalt 331 förundersökningar.

Enligt Brå var det en stor variation i de typer av kontakter som ingår i förundersökningsmaterialet. Omkring 70 procent av de kontakter som polisen registrerats hade inletts via internet. De övriga kontakterna hade inletts antingen via telefon (mobil eller hemtelefon) eller i olika situationer vid ett direkt möte, ansikte mot ansikte. Oavsett kontaktsätt var det i de flesta fall en tidigare okänd person som tog kontakt med målsäganden. De polisanmälda kontaktbrotten handlar många gånger om korta kontakter som ofta har avvisats mer eller mindre direkt av målsäganden. En del kontakter i materialet hade dock pågått en längre tid. Minst sju

procent av de anmälda kontakterna hade pågått i minst sex månader innan polisanmälan gjorts, och de längsta kontakterna hade pågått i över två år.

De vanligaste typerna av sexuellt innehåll i kontakterna var att gärningspersonen hade ställt sexuella frågor eller på annat sätt pratat sex med målsäganden (cirka 60 procent av kontakterna). Det förekom också att målsäganden hade skickat sexuella bilder till gärningsmannen eller poserat sexuellt framför sin webbkamera (drygt 10 procent) eller att gärningspersonen hade skickat någon form av sexuell bild till målsäganden (17 procent). Närmare 50 procent av kontakterna avsåg endast ett kontakttillfälle.

Det vanligaste upptäcktssättet var att målsäganden hade berättat om kontakten för någon. I över 50 procent av de förundersökningar där det framgick hur kontakten hade upptäckts handlade det om att målsäganden hade berättat om kontakten för någon, oftast en förälder. Närmare 30 procent av kontakterna hade upptäckts av föräldrar på annat sätt, t.ex. genom att en förälder råkat se någonting misstänkt på målsägandens dator eller hittat sms eller bilder som skickats till eller från målsägandens mobil. Närmare 10 procent av kontakterna hade upptäckts under pågående polisutredning.

I de förundersökningar där man kunnat identifiera en misstänkt gärningsman rörde det sig nästan alltid om en man. En stor del av de misstänkta som identifierats (drygt 50 procent) var mellan 20 och 40 år. De yngsta var 10-12 år och de äldsta var i 70-årsåldern. I över 80 procent av kontakterna var målsäganden en flicka. De flesta kontakterna avsåg barn i åldern 10-14 år.

En mycket liten andel, tio procent (32 stycken), av de kontakter som polisen har registrerat som kontakt med barn i sexuellt syfte har lett till åtal. De flesta av dessa åtal har dock avsett andra brottstyper än kontakt med barn i sexuellt syfte. Åtal för kontakt med barn i sexuellt syfte har endast väckts i åtta fall. Huvudanledningen till att det finns ett så stort glapp mellan antalet anmälda brott mot kontaktbestämmelsen och antalet åtal är, enligt undersökningen, att det allra flesta av de kontakter som polisen registrerat som kontakttrott inte uppfyller rekvisiten för brottet.

Över 80 procent av de anmälda kontakterna hade inte nått så långt som till en överenskommelse om en fysisk träff mellan gärningsmannen och målsäganden.

I endast 16 procent av de anmälda kontakterna hade målsäganden och gärningsmannen kommit överens om att träffas.

I 13 procent av de anmälda kontakterna fanns det tecken på att gärningsmannen, förutom att komma överens med målsäganden om att träffas, hade vidtagit någon åtgärd som var ägnad att främja att mötet skulle komma till stånd (42 fall). I 30 av dessa 42 fall hade gärningsmannen och målsäganden dessutom träffats fysiskt. Enligt Brå tyder detta på att det i många fall kan förväntas vara en ganska liten sannolikhet att kontakten blir upptäckt och anmäld vid "rätt tillfälle" för att bestämmelsen ska vara tillämpbar, dvs. efter att rekvisiten för brottet är uppfyllda men innan en fysisk träff där målsäganden riskerar att utsättas för ett annat, grövre, sexualbrott.

I vissa fall har det förekommit kommunikationer som räcker för att styrka exempelvis ett sexuellt ofredande, varför det ofta saknas skäl att utreda kontaktbrottet vidare.

Totalt 30 procent av de förundersökningar som ingår i urvalet har lagts ner av polis eller åklagare, med motiveringen att den anmälda händelsen inte har ansetts vara ett brott som hör under allmänt åtal. Det innebär att kontakterna inte har bedömts uppfylla rekvisiten för kontaktbrottet, men inte heller för t.ex. sexuellt ofredande, ofredande eller utnyttjande av barn för sexuell posering.

Andra problem som uppkommit i processen mellan anmälan och ett eventuellt åtal var att det visat sig svårt att identifiera gärningsmannen. I vissa fall har anmälaren inte kunnat eller velat ge tillräcklig information. I andra fall har problemen varit av teknisk natur. Det har varit svårt att spåra oregistrerade telefonnummer eller att spåra information som hunnit försvinna från internetsajter då polisen efterfrågat dem.

Åtal för kontakt med barn i sexuellt syfte väcktes i åtta fall. Den klart vanligaste brottsrubriceringen i de åtalspunkter som avsåg de polisanmälda kontakterna i förundersökningsmaterialet var sexuellt ofredande – 25 åtal innehöll denna brottsrubricering. Flertalet av dessa åtalspunkter avsåg sexuella ofredanden som skett via internet eller telefon, men bortåt en fjärdedel avsåg sexualbrott som skett vid ett möte mellan gärningsmannen och målsäganden. Nio åtal avsåg utnyttjande av barn för sexuell posering. Dessa åtal avsåg kontakter där gärningsmannen förmått (eller i vissa fall försökt förmå) målsäganden att helt eller delvis avklädd visa upp sig framför en webbkamera eller att fotografera sig.

Av de åtta åtalpunkter som gällde kontakt med barn i sexuellt syfte hade sex åtalpunkter ogillats i tingsrätten. I tre av de ogillande domarna hade gärningsmännen dömts för grövre sexualbrott, varför kontaktbrotten konsumerats, även om de i och för sig befunnits styrkta. I övriga ogillande domar ansågs olika delar av rekvisiten för brotten inte styrkta, exempelvis saknades en överenskommelse mellan gärningsmannen och målsäganden om att träffas eller så saknades en ”gemensam viljeinriktning” om detta.

Det fanns flera andra typer av sexualbrott som ingår i de åtal som avser kontakterna från förundersökningsmaterialet, t.ex. våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, barnpornografibrott och försök till köp av sexuell handling av barn. Gärningspersonerna har blivit fällda för de allra flesta av dessa brottsrubriceringar.

Enligt Brå visar resultaten av studien att bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte inte fungerar som ett sätt att lagföra personer som tar kontakt med barn för sexuella ändamål. Även om studien visar att polis och åklagare stöter på ett flertal olika problem under sitt arbete med att utreda och lagföra kontakter av den här typen, kan det konstateras att det inte är dessa utredningsrelaterade svårigheter som är huvudanledningen till att så få brott mot kontaktbestämmelsen har blivit lagförda. Brås granskning tyder i stället på att den främsta orsaken är att det är få fall som anmäls vid ”rätt tidpunkt” i kontaktprocessen för att bestämmelsen ska vara tillämpbar. De allra flesta kontakter i materialet (drygt 95 procent) har blivit anmälda antingen innan rekvisitet för kontaktbrottet är uppfyllda eller efter det att parterna har träffats fysiskt. I en mycket stor del av de kontakter som registrerats som kontakt med barn i sexuellt syfte har det således visat sig handla om felrubriceringar.

Mot bakgrund av studiens resultat var Brås slutsats att det kan finnas behov av att se över konstruktionen av bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Enligt Brå är en viktig fråga om det kan anses meningsfullt att brottet har en straffskala som är lägre än straffskalan för sexuellt ofredande, givet att någon form av sexuell kommunikation nästan kan ses som en förutsättning för att kunna styrka att syftet med det överenskomna mötet är att begå ett sexualbrott.

4.6 Principer för kriminalisering

De av riksdagen antagna principerna

Syftet med att kriminalisera vissa beteenden är att förmå människor att avhålla sig från det straffsanktionerade beteendet. Bakom en kriminalisering ligger ett politiskt ställningstagande att ett visst intresse måste skyddas mot ett beteende som är så förkastligt att det bör vara straffsanktionerat och att det är rimligt att rättsväsendets resurser används för att bekämpa beteendet. Kriminalisering innebär påtagliga inskränkningar i medborgarnas valfrihet och ingripande tvångsåtgärder mot dem som begår brott. Kriminalisering måste därför ske med återhållsamhet och efter noggranna överväganden. Annars finns risk för att straffinstrumentet urvattnas och inte får den önskade påverkan på medborgarnas beteende. För den enskilde individen kan det också få allvarliga konsekvenser att stämplas som brottsling på av ett handlande som kanske egentligen inte är så klandervärt.

Åklagarutredningen manade till försiktighet vid användandet av kriminalisering som metod för att styra medborgarnas beteende (SOU 1992:61) Utredningen förordade därför återhållsamhet med att införa nya straffbestämmelser och ansåg att följande kriterier bör vara uppfyllda för att en kriminalisering ska framstå som befogad.

1. Ett beteende kan föranleda påtaglig skada eller fara.
2. Alternativa sanktioner står inte till buds, skulle inte vara rationella eller skulle kräva oproportionerligt höga kostnader.
3. En straffsanktion krävs med hänsyn till gärningens allvar.
4. Straffsanktionen ska utgöra ett effektivt medel för att motverka det icke önskvärda beteendet.
5. Rättsväsendet ska ha resurser att klara den eventuella ytterligare belastning som kriminaliseringen innebär.

Dessa principer för kriminalisering ställde sig regeringen i allt väsentligt bakom i propositionen Ett effektivare brottmålsförfarande (prop. 1994/95:23). I propositionen uttalades bl.a. att den straffrättsliga inflationen under många år hade varit

betydande och att det i många lagstiftningsärenden hade saknats principiella diskussioner om lämpligheten av att kriminalisera olika typer av beteenden (a. prop. s. 52 f.). Vid riksdagsbehandlingen ställde sig riksdagen i huvudsak bakom den restriktiva syn på kriminalisering som kom till uttryck i propositionen (bet. 1994/95:JuU2, rskr. 1994/95:40).

Straffanvändningsutredningen

Straffrättsanvändningsutredningen fick i uppdrag av regeringen att på nytt analysera och ta ställning till vilka kriterier som bör gälla för att kriminalisering ska anses vara befogad, inklusive kriminalisering av förstadier till brott, såsom försök, förberedelse och stämpling (Dir. 2011:31). Som utgångspunkt angavs gälla att kriminalisering bör ske med återhållsamhet och endast användas när den metoden som framstår som den mest effektiva för att motverka det oönskade beteendet. Utredningen tog fram fem kriterier som utredningen anser ska vara uppfyllda för att kriminalisering ska komma i fråga (SOU 2013:38). Kriterierna angavs ha sin utgångspunkt i det som kännetecknar de gärningar som utan tvekan omfattas av "kärnstraffrätten", dvs. sådana gärningar där kriminaliseringen är djupt förankrad och har sin grund i människors etiska och moraliska värderingar. Enligt utredningen bör beteenden som inte innefattar sådana kännetecken, eller som gör det i mindre mån, lämnas utanför straffrätten.

Utredningens kriterier för kriminalisering kan sammanfattas enligt följande.

1. Det tänkta straffbudet måste avse ett identifierat och konkretiserat intresse som är skyddsvärt (godtagbart skyddsintresse).
2. Det beteende som avses bli kriminaliserat måste kunna orsaka skada eller fara för skada på skyddsintresset.
3. Endast den som har visat skuld – varit klandervärd – bör träffas av straffansvar, vilket innebär att kriminaliseringen inte får äventyra tillämpningen av skuldprincipen.

4. Det får inte finnas något tillräckligt värdefullt motstående intresse.
5. Det får inte finnas någon alternativ metod som är tillräckligt effektiv för att komma till rätta med det oönskade beteendet.

Straffrättsanvändningsutredningens betänkande har remissbehandlats och bereds nu inom Regeringskansliet.

5 Några utländska rättsordningar

5.1 Inledning

I uppdraget ingår att inhämta kunskap och erfarenhet från några med svenska förhållanden jämförbara utländska rättsordningar om hur vuxnas kontakter med barn i sexuella syften hanteras straffrättsligt. Med anledning härav har uppgifter inhämtats om gällande rätt m.m. från de nordiska länderna samt från Storbritannien och Tyskland.

5.2 Norge

I april 2007 infördes i Norge en straffbestämmelse om möte med barn i sexuellt syfte (i nya strafflagen benämns brottet avtal om möte för att begå sexuellt övergrepp). Enligt straffbestämmelsen är det straffbart att avtala ett möte med ett barn under 16 år i syfte att begå vissa sexualbrott mot barnet om gärningsmannen har kommit fram till mötesplatsen eller till ett ställe varifrån mötesplatsen kan iakttas. Straffskalan är böter eller fängelse i högst ett år. Åldersgränsen på 16 år beror på att gränsen för sexuell självbestämmanderätt går vid 16 år i Norge.

Bestämmelsen är teknikneutral och omfattar således såväl kontakter som tas med hjälp av informations- eller kommunikationsteknik som kontakter som tas vid ett fysiskt möte. Lagen omfattar endast avtalade möten som syftar till sexuella övergrepp vid det fysiska mötet. Brottet fullbordas när gärningsmannen kommit fram till mötesplatsen eller till en plats varifrån mötesplatsen kan iakttas.

En ansvarsfrihetsbestämmelse liknande den svenska i 6 kap. 14 § brottsbalken finns i den norska lagstiftningen. Gärningen är kriminaliserad även på försöksstadiet, vilket innebär att straffansvar

kan inträda före det att gärningsmannen har kommit fram till mötesplatsen eller till en plats varifrån mötesplatsen kan iakttas, möjligen redan vid kontaktstadiet. Om försökspunkten är uppnådd krävs för straffansvar att gärningsmannen haft för avsikt att fullborda brottet. Om gärningsmannen frivilligt har tillbakaträtt från försöket ska inte dömas till ansvar.

Uppgifter om hur många personer som lagförts för brott mot bestämmelsen om möte med barn i sexuellt syfte saknas. Någon utvärdering av tillämpningen av straffbestämmelsen har inte gjorts. Det pågår inte något arbete med ändring av lagstiftningen.

5.3 Finland

En straffbestämmelse om lockande av barn i sexuella syften infördes i Finland 2011. Det ansågs nödvändigt att införa straffbestämmelsen för att kunna godkänna Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp.

Det är straffbelagt att föreslå ett möte eller andra kontakter med ett barn under 16 år, så att det av förslagets innehåll eller av omständigheterna annars framgår att syftet är att framställa barnpornografi eller att utnyttja ett barn sexuellt enligt vissa straffbestämmelser. För lockande av barn i sexuella syften döms också den som lockar en person som är under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling mot ersättning eller uppträda i en anordnad pornografisk föreställning. Straffskalan är böter eller fängelse i högst ett år. Åldersgränsen på 16 år beror på att gränsen för sexuell självbestämmanderätt går vid 16 år i Finland. Försök till lockande av barn i sexuella syften mot en person som är under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling mot ersättning eller uppträda i en anordnad pornografisk föreställning är straffbelagt.

Bestämmelsen är teknikneutral och omfattar således såväl kontakter som tas med hjälp av informations- eller kommunikationsteknik som kontakter som tas vid ett fysiskt möte. Bestämmelsen omfattar inte bara kontakter som syftar till sexuella övergrepp vid ett fysiskt möte mellan parterna.

Gärningsmannen och barnet behöver inte ha träffat en överenskommelse om ett möte eller andra kontakter utan det räcker att gärningsmannen har föreslagit någon sorts kontakter. Bestämmelsen omfattar även fall då barnet tagit initiativ till kontakterna. En ansvarsfrihetsbestämmelse liknande den svenska i 6 kap. 14 § brottsbalken finns i den finska lagstiftningen.

Under 2013 lagfördes en person för brottet och under 2014 lagfördes fyra personer.

Lagen har inte utvärderats och för närvarande finns inte några sådana planer enligt uppgift från Justitiedepartementet i Finland.

5.4 Danmark

I Danmark finns inte någon särskild straffbestämmelse som kriminaliserar vuxnas kontakter med barn i sexuella syften. Sådana handlingar bedöms i dansk rätt som försök till diverse olika sexualbrott mot barn. Dansk rätt ger möjlighet att straffa försökshandlingar i stor omfattning. Straffansvaret omfattar varje förberedande handling även om handlingen är harmlös eller olämplig som medel för att begå sexualbrottet, bara gärningsmannen haft uppsåt till att fullborda brottet. För att försöksansvar ska kunna utdömas erfordras att det för brottet kan dömas ett straff som överstiger fängelse i fyra månader. Eftersom det inte finns någon särskild straffbestämmelse finns ingen statistik som utvisar i vilken utsträckning åtal eller lagföring för kontakter med barn i sexuella syften skett. Det pågår inte något arbete med att överväga införande av en särskild straffbestämmelse om kontakt med barn i sexuellt syfte.

5.5 Island

I Island finns en straffbestämmelse som straffbelägger den som genom kommunikation över internet, annan informationsteknologi eller telekommunikationsutrustning eller på annat sätt, arrangerar ett möte med ett barn under 15 år i syfte att ha samlag eller andra sexuella relationer med barnet eller för att ofreda barnet sexuellt på något annat sätt. Straffskalan är fängelse i högst två år. Bestämmelsen är teknikneutral och omfattar således såväl

kontakter som tas med hjälp av informations- eller kommunikationsteknik som kontakter som tas vid ett fysiskt möte. Gärningen är kriminaliserad även på försöksstadiet.

Straffbestämmelsen trädde i kraft 2012. Den infördes för att Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp skulle kunna implementeras.

Straffbestämmelsen omfattar endast sexuella handlingar vid ett fysiskt möte, men handlingar som begås på annat sätt omfattas av andra straffbestämmelser.

En ansvarsfrihetsbestämmelse liknande den svenska i 6 kap. 14 § brottsbalken finns i den isländska lagstiftningen.

Tre personer har hittills dömts för brottet. Åtta fall väntar på beslut i åtalsfrågan. Några speciella tillämpningsproblem har inte kunnat konstateras. Det finns i nuläget inte några planer på att reformera lagstiftningen.

5.6 Storbritannien

Den 1 maj 2004 infördes i Storbritannien en straffbestämmelse som straffbelägger den som träffar ett barn efter sexuell grooming. Brottet benämns Meeting a child following sexual grooming.

Straffansvar inträder när en person över 18 år träffar ett barn under 16 år, reser för att träffa barnet, anordnar ett möte med barnet eller då barnet reser för att träffa den vuxne. Straffansvar förutsätter därutöver att den vuxne inte har skäl att anta att barnet är 16 år eller äldre, att den vuxnes avsikt är att begå ett sexuellbrott mot barnet samt att den vuxne och barnet vid minst ett tidigare tillfälle träffats eller kommunicerat med varandra. När straffbestämmelsen infördes erfordrades för straffansvar att den vuxne och barnet vid minst två tidigare tillfällen träffats eller kommunicerat med varandra. Ett skäl för ändringen var att sättet för vuxnas kontakter med barn på internet har ändrat karaktär. Numera går det fortare från den inledande kontakten till dess att barnet utsätts för sexuella övergrepp.

Straffbestämmelsen omfattar endast sexuella handlingar vid ett fysiskt möte, men handlingar som begås på annat sätt omfattas av andra straffbestämmelser.

Straffskalan för brottet är fängelse i högst tio år. Försök är straffbart.

År 2014 åtalades 95 personer för brott mot straffbestämmelsen.

5.7 Tyskland

I Tyskland finns ett straffstadgande som straffbelägger den som påverkar ett barn under 14 år genom skriftligt material eller informations- eller kommunikationsteknologi, för att förmå barnet att bl.a. utföra eller utstå sexuella handlingar. Begreppet skriftligt material avser också ljudmedier och visuella medier, datalagringsmedia, illustrationer och andra skildringar. Påverkan kan ske genom internet, över telefon eller offline. Det är oväsentligt om gärningsmannen avser att begå sexualbrott mot barnet vid ett fysiskt möte, via internet (t.ex. via en webbkamera) eller över telefonen. Brottet fullbordas när barnet har tagit intryck av innehållet i det skriftliga materialet eller av innehållet i den information som sänts iväg genom informations- eller kommunikationsteknologi. Några vidare åtgärder för att få till stånd ett möte med barnet erfordras inte för straffansvar. Straffskalan är fängelse i lägst tre månader och högst fem år.

Brottet är inte straffbelagt på försöksstadiet.

Straffbestämmelsen infördes 2003 och ändrades 2015 till följd av kraven i Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp och Europaparlamentets och Europeiska rådets direktiv om bekämpning av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi. Syftet med straffstadgandet är att bekämpa pedofiler som använder sig av bedrägligt beteende vid kommunikation med barn på chatsidor på internet för att kunna begå sexuella övergrepp mot barnet.

En ansvarsfrihetsbestämmelse som påminner om den svenska i 6 kap. 14 § brottsbalken finns i den tyska lagstiftningen.

Drygt 1 400 brott mot bestämmelsen, inkl. mot en liknande bestämmelse, har polisanmälts under år 2012. Under 2013 dömdes 382 personer för brott mot denna straffbestämmelse och för vissa andra sexualbrott som alla gäller sexualbrott mot barn utan kroppslig kontakt. Kriminalstatistik som endast gäller anmälningar

och fällande domar härrörande till den aktuella straffbestämmelsen finns inte att tillgå.

6 Genomgång av förundersökningsmaterial

6.1 Inhämtat material och utgångspunkter för genomgången

I uppdraget ingår att inom ramen för översynen genomföra en genomgång av dels förundersökningsmaterial avseende polisanmälningar om brott mot straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte, dels, i de fall förundersökningen lett till åtal, en genomgång av meddelade domar. Syftet är att ge en övergripande beskrivning av tendenser som kan skönjas i anmälningarna. I genomgången studeras den kontakt som anmälan om kontaktbrottet avsett, under vilka omständigheter utredningen har lagts ned och i vilka fall lagföring³ skett avseende den anmälda kontakten. Genomgången är av betydelse för överväganden om straffansvaret är lämpligt utformat.

Det anges i uppdraget att genomgången av förundersökningsmaterial ska avse en tidsperiod som ligger efter den tid Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport 2013:14 omfattar, vilken omfattade polisanmälningar från den 1 juli 2009 till den 30 juni 2011. Urvalet för denna genomgång har varit polisanmälningar under åren 2012 och 2013. Avgränsningen har krävts för att kunna följa anmälningarna genom rättskedjan fram till dess att ärendet har avslutats.

För att genomföra uppdraget i denna del har datamaterial från Brås register inhämtats. Utgångspunkt för urvalet av anmälningar har varit ett utdrag från Brås register över anmälda brott mot

---

³ Med lagföring avses i detta avsnitt att brottet är personuppläsat, dvs. att en misstänkt person har bundits till brottet genom ett lagföringsbeslut, dvs. genom att det har beslutats om åtal, utfärdats strafföreläggande eller meddelats åtalsunderlåtelse.

bestämmelsen under åren 2012 och 2013. Utdraget har omvandlats till en rikstäckande lista av polisens k-diarienummer. Totalt innehöll listan 374 k-diarienummer. En kontroll har även gjorts mot Brås misstankeregister för samma period. I misstankeregistret fanns dock inte några ytterligare ärenden. Från Polismyndigheten har förundersökningsmaterial begärts in. Förundersökningsmaterialet består av polisens dokumentation av polisanmälningar och förundersökningar om brott mot bestämmelsen.

Enligt den officiella statistiken uppgick antalet polisanmälningar mot bestämmelsen för åren 2012 och 2013 till totalt 340. Det finns flera förklaringar till att det skiljer sig i antalet anmälningar i den officiella statistiken och i den lista som Brå levererat över anmälda brott. En förklaring är att den officiella statistiken är en ögonblicksbild. Enskilda förändringar i efterhand påverkar därmed inte den officiella statistiken, men finns däremot med i den lista som Brå levererat. Listan från Brå innefattar alla anmälningar som registerats som brott mot bestämmelsen både vid anmälningstillfället och efter omrubricering av polis eller åklagare. Den officiella statistiken utgår från polisens rubricering vid anmälningstillfället.

Samtliga 374 k-diarienummer på listan begärdes in från Polismyndigheten. Bortfallet uppgick till 29 procent (109 stycken) av det ursprungliga urvalet. Bortfallet bestod huvudsakligen av förundersökningar som av olika anledningar inte skickats in till Justitiedepartementet över huvud taget eller skickats in för sent för att hinna tas med i genomgången. Anledningen till att anmälningarna inte har skickats in har oftast varit att ärendet fortfarande varit öppet hos polisen eller att ärendet har överlämnats att handläggas vid annan ort. Ett fåtal anmälningar har exkluderats då det material som skickats in varit ofullständigt eller då det varit fråga om dubbelanmälningar av samma kontakt. Det slutliga materialet bestod av 265 polisanmälningar.

Det finns stora variationer i hur mycket information respektive ärende innehåller. Ibland finns endast en anmälan medan det i andra fall även finns målsägandeförhör, förhör med misstänkt gärningsman, vittnesförhör och chattutskrifter. Trots att det i en del ärenden framgår att det har hållits målsägandeförhör som sparats av Polismyndigheten digitalt, saknas utskrift av förhöret i

det material som polisen levererat. Det finns vidare anledning anta att det i vissa ärenden finns chattutskrifter från den anmälda kontakten som endast har sparats digitalt.

I en del anmälningar har framkommit att målsäganden haft kontakt med flera gärningsmän eller att gärningsmannen haft kontakt med flera barn. Genomgången avser den målsägande och den gärningsman som polisens utredning om kontaktbrottet synes ha varit fokuserad på. I något enstaka fall där åtal väckts har det i domen framkommit att det väckts åtal för kontaktbrott begånget mot två olika målsägande, vilket dock inte alltid varit helt klart vid genomgången av förundersökningsmaterialet. Materialet har därför kodats på så sätt att varje anmälan avser en kontakt mellan en målsägande och en gärningsman.

Genomgången av anmälningarna omfattar en granskning av målsägandens och utpekad gärningsmans kön och ålder, upptäcktssätt och kontaktsätt, kontaktens längd och kontaktens eventuella sexuella innehåll. Vidare har granskats om gärningsmannen och målsäganden har diskuterat att träffats eller inte och hur långt de har kommit i processen mot ett eventuellt möte. Materialet har sedan sammanställts för att ge en beskrivning av eventuella tendenser som kan skönjas i anmälningarna. I sammanställningen redovisas i hur många kontakter den eftersökta informationen saknats och vilka särskilda avvägningar som i en del fall har gjorts vid kodningen av materialet. I några avsnitt har jämförelser med Brås rapport 2013:14 skett. Det bör dock noteras att Brås rapport är betydligt mer utförlig än denna genomgång.

För att kunna följa de anmälda kontakterna genom rättskedjan har ett utdrag beställts från Åklagarmyndigheten utifrån de AM-diarienummer som har registrerats i anmälningarna. Med utgångspunkt i dels detta utdrag, dels uppgifter från Brå har samtliga domar där åtal har väckts med anledning av de genomgångna förundersökningarna begärts in. I domarna har kontrollerats att åtal har väckts för de brott som har angetts i Åklagarmyndighetens register. Genomgången av domarna har vidare omfattat om åtalet har ansetts styrkt eller om åtalet har ogillats av domstolarna. Till skillnad mot Brås undersökning innefattar genomgången även överrättsavgöranden. Det kan anmärkas att ett antal av domarna ännu inte har vunnit laga kraft.

6.2 Målsägandena

I 16 av de 265 inkomna anmälningarna (6 %) saknas en målsägande. En anmälan om en kontakt har alltså kommit in, men polisen har inte lyckats spåra någon målsägande. Det har varit fråga om exempelvis anmälningar som upprättats av polisen med anledning av en annan polisutredning där en undersökning av gärningsmannens dator/telefon gett polisen anledning att misstänka att brott mot bestämmelsen har begåtts, men någon målsägande har därefter inte kunnat knytas till den framkomna kontakten. Likaså har det inte gått knyta någon målsägande till kontakten i några fall där administratörer från internetsidor har anmält att vuxna deltagare på internetsidan haft kontakt med barn. Vidare har det varit fråga om någon enstaka anmälan från personer som sett ett möte mellan en vuxen och ett barn och i samband med det uppfattat det som att det talats om exempelvis godis. Det finns även två fall där gärningsmannen själv gjort en anmälan om ett annat brott, vilket föranlett polisen att upprätta anmälan om brott mot denna bestämmelse. Inte heller i de fallen har polisen kunnat identifiera någon målsägande. I ett av dessa fall anmälde gärningsmannen att han utsatts för utpressning efter att ha träffat en överenskommelse om att träffa en minderårig person i syfte att ha sex mot betalning och i ett annat fall var gärningsmannen orolig för att det hänt något med det barn han stämt träff med.

Tabell 6.1 Köns- och åldersfördelning bland målsägandena (249 st.)

Ålder	Hela materialet (249 st.)		Flicka (213 st.)		Pojke (36 st.)	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
<10 år	26	10%	19	9%	7	19%
10–12 år	98	39%	82	38%	16	44%
13–14 år	91	37%	79	37%	12	33%
>14 år	4	2%	4	2%	0	0%
Information saknas	30	12%	29	14%	1	3%

I tabell 6.1 redovisas åldersfördelningen bland målsägandena utifrån dels hela materialet, dels målsägandenas kön. I de fall där en målsägande har identifierats är majoriteten flickor (86 procent) och de flesta av kontakterna avser barn mellan 10 och 14 år. De yngsta

målsägandena i materialet är fyra år. I stort sett är ålderfördelningen densamma mellan flickor och pojkar och det är inga större skillnader i fördelning på målsägandenas kön och ålder jämfört med Brås undersökning.

Som framgår av tabell 6.1 är det fyra målsägande som är 15 år eller äldre. Tre av dessa anmälningar avser kontakter via internet eller telefon. Målsäganden uppgav sig vara yngre än 15 år i en kontakt och i två kontakter framgår inte vilken ålder målsägandena uppgivit. Den fjärde kontakten hade inletts via ett möte, ansikte mot ansikte, utan uppenbart sexuellt innehåll. Till skillnad mot i Brås rapport 2013:14 har sådana kontakter som de här angivna inte utelutits i redovisningen av exempelvis sexuellt innehåll i kontakterna. Detta eftersom de bedöms ha marginell påverkan.

6.3 Gärningsmännen

En misstänkt gärningsman har identifierats i 125 (47 procent) av de 265 anmälningarna. Gärningsmannen har kodats som identifierad då det enligt materialet finns angivet ett namn eller personnummer eller då det finns förhör med utpekad gärningsman. Det har dock inte alltid framgått om graden av misstanke nått ens skälig misstanke mot utpekad person. I tabell 6.2 redovisas åldersfördelningen bland gärningsmännen. Som framgår av tabellen är cirka en tredjedel av gärningsmännen mellan 21 och 30 år och cirka en tredjedel mellan 31 och 50 år. De yngsta gärningsmännen i denna genomgång är 11 år och de äldsta är 85 år.

Tabell 6.2 Åldersfördelning bland utpekade gärningsmän (125 st.)

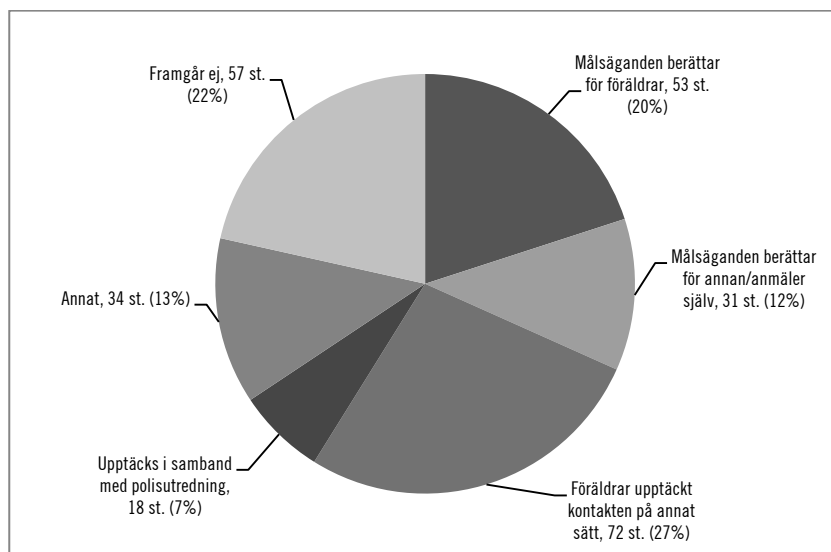
Ålder	Antal	Andel
<15 år	6	5%
15–17år	7	6%
18–20år	11	9%
21–30år	40	32%
31–40år	22	18%
41–50år	18	14%
51–60år	7	6%
>61år	6	5%
Information saknas	8	6%

Cirka 97 procent av gärningsmännen är män. Totalt är det fyra kvinnliga gärningsmän i materialet, varav två över 15 år. De två andra kontakterna där gärningsmännen varit kvinnor har i ena fallet avsett en kontakt där en flicka under 15 år utgett sig för vara en vuxen man och tagit kontakt med skolkamrater och i det andra fallet avsett en kontakt mellan två jämnåriga flickor i syfte att köpa smink. I det senare fallet saknades dock information om flickans ålder.

Det är inga större skillnader beträffande gärningsmännens kön och åldersfördelningen i dessa anmälningar jämfört med de anmälningar Brå studerat och som redovisats i Brås rapport 2013:14.

6.4 Upptäcktssätt

Diagram 6.1 Hur de anmälda kontakterna upptäcktes (265 st.)

Av diagram 6.1 framgår hur de anmälda kontakterna har upptäckts. Det enskilt vanligaste upptäcktssättet har varit att föräldrar upptäcker kontakten. Detta har ofta skett genom att föräldrar exempelvis sett meddelanden och bilder på barnets telefon eller dator, antingen när de gått igenom dem eller av en slump. Materialet ger vid handen att flera föräldrar regelbundet genomför kontroller av sina barns dator eller telefon, särskilt när det gäller yngre barn. Det är också ganska vanligt att målsäganden berättar för en förälder eller någon annan om kontakten eller anmäler själv. I Brås genomgång av förundersökningsmaterial var det vanligaste upptäcktssättet att målsäganden berättade för sina föräldrar.

När kontakterna upptäckts i samband med en annan polisutredning har det vanligtvis varit fråga om att polisen beslagtagit en dator/telefon och att det vid undersökningen av utrustningen upptäckts konversationer mellan den misstänkte och okända personer som det finns anledning att misstänka kan vara barn. Ett annat upptäcktssätt har varit anmälningar som gjorts av administratörer vid olika internetidor om misstänkta kontakter mellan vuxna och barn på deras sidor eller att en arbetsgivare

anmält misstanke om att anställda eller tidigare anställda haft kontakt med barn i sexuellt syfte. I relativt många fall framgår det inte hur kontakten har upptäckts.

6.5 Kontaktsätt och kontaktfrekvens

6.5.1 Kontaktsätt

Hur de anmälda kontakterna har inletts och om gärningsmannen varit känd eller okänd för målsäganden redovisas i tabell 6.3.

Tabell 6.3 Hur de anmälda kontakterna inleddes – kontaktsätt (265 st.)

Kontaktsätt	Antal	Andel
Kontakt via internet/telefon – tidigare okänd person	170	64%
Kontakt via internet/telefon – tidigare känd person	23	9%
Kontakt via internet/telefon – oklar relation	10	4%
Kontakt ansikte mot ansikte – tidigare okänd person	27	10%
Kontakt ansikte mot ansikte – tidigare känd person	10	4%
Kontakt ansikte mot ansikte – oklar relation	1	0%
Kontaktsätt framgår ej – okänd person	6	2%
Kontaktsätt framgår ej – känd person	2	1%
Kontaktsätt framgår ej – oklar relation	16	6%

En majoritet av kontakterna har inletts via internet eller telefon och gärningsmannen har oftast varit okänd för målsäganden. Jämfört med Brås genomgång är det ingen uppenbar skillnad i hur kontakterna inletts och om gärningsmannen varit tidigare okänd eller känd för målsäganden.

Några av de internetjänster som använts som kontaktsätt enligt materialet är traditionella barnsajter som bilddagboken, kamrat och internetspel. Andra kontaktsätt som synes ha blivit allt vanligare är exempelvis Skype, Facebook, Kik Messenger och Chatroulette. Skype är en internetjänst som används för både snabbmeddelanden och röst- och videosamtal. Facebook är en social nätverkstjänst som även kan användas för att skriva snabbmeddelanden. Kik Messenger är en snabbmeddelandetjänst för mobiltelefoner där användaren själv väljer en Kikidentitet och kontot är därför inte knutet till mobiltelefonnumret. Chatroulette är en onlinechatt som slumpvis parar ihop människor över hela

världen för röst-, text- och videobaserade samtal. Eftersom internet är under konstant utveckling och nya former av kontaktsätt uppkommer råder en ständig förändring i vilka typer av internetjänster som målsägandena och gärningsmännen använder sig av.

Vid kodningen av kontaktsätt har inte internet eller telefon som kontaktsätt åtskilts eftersom mobiltelefoner i dag vanligtvis är s.k. smarta telefoner, dvs. internetanslutna. I materialet framgår att barnen använder sig av internet till stor del genom handenheter som mobiltelefon och surfplatta. I anmälningarna har det i flera fall inledningsvis angetts att kontakten inletts via meddelande till barnets telefon medan det längre fram i förhör med målsäganden eller målsägandens förälder framkommer att meddelandet visserligen kommit till telefon men då via exempelvis en av de ovan nämnda internettjänsterna Skype, Facebook eller Kik. Vidare är det vanligt att det inte anges om kontakten startade via telefon eller dator utan det har bara angivits exempelvis Skype som alltså finns tillgängligt i såväl dator som telefon.

I ett fåtal fall har det varit fråga om gärningsmän som ringt upp målsäganden via hemtelefon eller mobiltelefonen. I dessa fall verkar det vara dels så att gärningsmannen ringt på målfå utan att veta något om målsäganden innan, dels så att gärningsmannen sett målsägandens telefonnummer på en internetsida där målsäganden själv lagt ut det. När det gäller kontakter som inletts via exempelvis Kik synes gärningsmännen hitta målsägandens kikidentitet genom att målsäganden själv lagt ut den på en internetsida såsom Facebook, Instagram, Ask eller målsägandens egen blogg. När kontakterna inletts via en mer traditionell barnsajt och sedan fortsatt på Facebook, Skype eller Kik har målsäganden själv oftast lämnat ut sitt användarnamn till dessa tjänster direkt till gärningsmannen.

6.5.2   Kontaktfrekvens

Vid belysning av kontaktfrekvensen i kontakterna har utgångspunkt huvudsakligen tagits i den av polisen angivna brottstidpunkten så länge det inte av målsägandens uppgifter och resterande material har framgått att kontakten pågått före eller

efter den tid som polisen angett. Kontakter som tagits via internet/telefon och där det skickats upprepade meddelanden mellan gärningsmannen och målsäganden under några timmar har kodats som en kontakt vid ett tillfälle medan det har kodats som en kontakt vid flera tillfällen i de fall kontakten återupptagits efter viss tids uppehåll, exempelvis efter en hel natt.

Av flera anledningar är det svårt att belysa hur länge de anmälda kontakterna pågått – dels för att materialet innehåller väldigt varierande information om hur länge kontakten pågått beroende på hur långt polisen kommit i förundersökningen, dels för att målsäganden kan ha svårt att uppge hur länge kontakten pågått. Kontakterna kan även ha avbrutits i perioder, i dagar eller veckor, för att senare återupptas. Dessutom bör noteras att längden på kontakten egentligen inte säger något om hur ofta gärningsmannen haft kontakt med målsäganden, då det ibland varit fråga om dagliga intensiva kontakter och ibland gått flera dagar mellan kontakterna.

Av tabell 6.4 framgår kontaktfrekvensen utifrån kontaktsätt och utifrån hela materialet. När det gäller kontaktfrekvensen utifrån hela materialet är det ganska jämnt fördelat hur länge kontakterna pågått, med undantag för att kontakter som pågått över sex månader är något färre.

Tabell 6.4 Kontaktfrekvens utifrån kontaktsätt och utifrån hela materialet

Kontaktsätt		Kontaktens längd (andel anmälningar i procent)					Framgår ej
		Ett tillfälle	Mindre än en vecka	1 vecka - 1 månad	1 mån - 6 mån	Över 6 månader	
Kontakt via internet/telefon	(203 st.)	19	20	16	21	7	17
Kontakt ansikte mot ansikte	(38 st.)	66	13	5	3	3	11
Information om kontaktsätt saknas	(24 st.)	4	4	0	13	13	67
Hela materialet	(265 st.)	25	17	13	18	7	21

Antalet engångskontakter är markant färre i denna genomgång jämfört med den som företogs av Brå. I denna genomgång har minst 25 procent av alla anmälningar avsett engångskontakter medan det var 40 procent engångskontakter i Brås genomgång. Detta behöver inte innebära att antalet engångskontakter blivit påtagligt färre utan skillnaderna i kontaktfrekvensen kan bero på

skillnader i hur exempelvis en engångskontakt, där målsäganden och gärningsmannen skickat upprepade meddelanden till varandra, har definierats. Det är något fler kontakter som pågått under kortare tid än en vecka i denna genomgång (17 procent) jämfört med Brås genomgång (8 procent). Vidare är det i detta material i något fler fall där det inte har framgått hur länge kontakten pågått. I likhet med Brås rapport har engångskontakterna ofta bestått av en kontakt som skett ansikte mot ansikte samt har de kontakter som skett via internet och telefon pågått under betydligt längre tid.

6.6 Innehållet i kontakterna

6.6.1 Sexuellt innehåll i kontakterna

När det gäller kontakternas innehåll har vid genomgången av förundersökningsmaterialet granskats om kontakterna haft något sexuellt inslag i form av sexuella frågor eller uttalanden från gärningsmannen. Vidare har granskats om gärningsmannen skickat sexuella bilder till målsäganden eller bett målsäganden att skicka sexuella bilder, posera eller utföra sexuella handlingar via webbkamera samt om gärningsmannen erbjudit ersättning för sexuella bilder etc. Genomgången omfattar även om målsäganden deltagit aktivt i samtal om sex och om målsäganden skickat sexuella bilder eller poserat/utfört sexuella handlingar framför webbkamera. Då det i intervju med polis hos Nationella operativa avdelningen framkom att de uppfattat det som att det blivit vanligare att gärningsmännen använder sig av hot av olika slag för att få målsäganden att skicka sexuella bilder och/eller utföra sexuella handlingar via webbkamera har genomgången inriktats även på om det förekommit hot i materialet.

Med sexuell språk avses här, i likhet med i Brås genomgång, könsord, beskrivningar av sexuella handlingar och frågor som fokuserar på antingen målsägandens eller någon annans sexuella erfarenhet eller önskemål. Kommentarer av det slaget att målsäganden är ”söt,” ”snygg”, ”vacker” och ”har du pojkvän?” har inte definierats som sexuella frågor. Utgångspunkten har varit att bilder och posering av gärningsmannen eller målsäganden åtminstone ska vara med ”bar mage” för att definieras som sexuella. Endast ansiktsbilder eller där personerna är fullt påklädda har inte

heller kodats som sexuella kontakter. Att kontakterna kodats som att de har ett uppenbart sexuellt innehåll innebär med hänsyn till det anförda inte att de automatiskt är betrakta som något sexualbrott.

I majoriten av anmälningarna har det varit lätt att avgöra om kontakten haft ett sexuellt innehåll eller inte. Det finns dock gränsfall där en fråga eller ett uttalande från gärningsmannen inte i sig kan uppfattas som uppenbart sexuellt, men där kontexten har föranlett att kontakten har kodats som att den haft ett uppenbart sexuellt innehåll.

Totalt 75 procent av samtliga genomgånga kontakter har ett uppenbart sexuellt innehåll, 21 procent av kontakterna har inte ett uppenbart sexuellt innehåll och i fyra procent saknas beskrivning av innehållet i kontakten. I jämförelse med Brås undersökning innebär detta en liten ökning av antalet kontakter som har haft ett uppenbart sexuellt innehåll (75 procent jämfört med 66 procent i Brås genomgång). I tabell 6.5 redovisas vilka typer av sexuellt innehåll de anmälda kontakterna haft utifrån dels andel av kontakter med ett uppenbart sexuellt innehåll, dels andel av hela materialet.

Tabell 6.5 Olika typer av sexuellt innehåll i kontakterna

Typ av sexuellt innehåll	Antal	Andel av de med sexuellt innehåll (198 st.)	Andel av hela materialet (265 st.)
Sexuella frågor/uttalanden från gärningsmannen	166	84%	63%
Gärningsmannen har skickat sexuella bilder till målsäganden	56	28%	21%
Gärningsmannen har bett målsäganden att skicka sexuella bilder eller posera/utföra sexuella handlingar framför webbkamera	95	48%	36%
Gärningsmannen har erbjudit målsäganden ersättning för bilder/sexuella tjänster	28	14%	11%
Gärningsmannen har uttalat hot om att sprida bilder m.m. för att få målsäganden att delta i sexuella samtal, skicka sexuella bilder, posera/utföra sexuella handlingar framför webbkamera	26	13%	10%
Målsäganden har deltagit aktivt i sexuella samtal med gärningsmannen	45	23%	17%
Målsäganden har skickat sexuella bilder, poserat eller utfört sexuella handlingar framför webbkamera	50	25%	19%

I de allra flesta kontakter som har ett sexuellt innehåll har gärningsmannen pratat om sex med målsäganden (84 procent). I nästan hälften av alla kontakter med sexuellt innehåll har gärningsmannen även bett målsäganden att skicka sexuella bilder, posera eller utföra sexuella handlingar framför en webbkamera. Att målsäganden deltagit aktivt i sexuella samtal förekommer i 23 procent av kontakterna med sexuellt innehåll. Det kan dock noteras att det vid genomgången av materialet framskyntar att målsägandena ofta inte vill berätta om de deltagit i samtal om sex av flera olika anledningar och att det är i de fall där det finns utskriften av kontakten bevarad som det framförallt går att dra slutsatsen att målsäganden har deltagit aktivt i samtal om sex. Med anledning härav finns skäl att anta att det är vanligare än vad som här framkommit att målsäganden har deltagit i sexuella samtal, särskilt i de fall målsäganden nått puberteten och i de fall målsäganden trott sig tala med en jämnårig person.

6.6.2 Förekomst av hot i kontakterna

När det gäller frågan om gärningsmannen uttalat hot för att få målsäganden att delta i sexuella samtal, skicka sexuella bilder, posera eller utföra sexuella handlingar framför webbkamera förekommer det i 13 procent (26 stycken) av kontakterna med sexuellt innehåll, se tabell 6.5. Hoten har varit mer eller mindre kvalificerade och kan förekomma ganska tidigt i kontakten. Det förekommer att gärningsmannen hotat att förstöra för målsäganden genom att sprida rykten om målsäganden, att skada målsäganden eller att berätta om målsägandens och gärningsmannens konversation. Det finns även hot om att utsätta målsäganden eller målsägandens vän för sexuella handlingar såsom våldtäkt. I några kontakter har gärningsmannen också hotat med att skada sig själv. Det förekommer vidare flera fall där gärningsmannen hotat med att sprida sexuella bilder på målsäganden på internet, såväl bilder som målsäganden skickat till gärningsmannen som fingerade bilder och bilder som gärningsmannen säger sig ha fått på annat sätt.

I tio av de 26 kontakter som innehållit hot från gärningsmannen har lagföring skett för ett brott antingen genom utfärdande av strafföreläggande eller genom att åtal har väckts.

6.7 Diskussioner om möte i kontakterna och vad händer vid ett eventuellt möte?

6.7.1 Diskussioner om möte m.m.

För att straffansvar för kontaktbrott ska inträda krävs att gärningsmannen träffat en överenskommelse om ett sammanträffande med barnet och att gärningsmannen därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd. Det är därför intressant att undersöka om kontakterna innehåller en diskussion om ett fysiskt sammanträffande.

I tabell 6.6 redovisas förekomsten av diskussioner om ett sammanträffande samt de rekvisit om överenskommelse om sammanträffande och främjande åtgärd som krävs för straffansvar. Detta redovisas utifrån dels hela materialet, dels de kontakter som

har haft ett uppenbart sexuellt innehåll. I tabellen framgår även i hur många fall ett möte skett efter en överenskommelse om att sammanträffa och om det finns tecken på sexualbrott vid dessa möten.

I genomgången har även granskats i hur många kontakter ett möte skett mellan gärningsmannen och målsäganden antingen inledningsvis vid en ansiktskontakt eller genom gemensamt umgänge, bekanta eller släkt samt om det finns tecken på sexualbrott vid dessa fysiska möten. Dessa kontakter omfattas visserligen inte av kontaktbestämmelsens straffansvar, men de kan föranleda ansvar enligt andra straffbestämmelser.

Det kan anmärkas att genomgången av de anmälda kontakterna kan ge ett intryck av att ett flertal av anmälningarna har registrerats som ett kontaktbrott trots att det redan av anmälan framgår att det snarare kan vara fråga om exempelvis sexuellt ofredande eller utnyttjande av barn för sexuell posering, som båda är brott med strängare straffskala.

Tabell 6.6 Talat om möte och överenskommelse om möte m.m.

Kontaktens innehåll	Alla anmälda kontakter (265 st.)		Kontakter med sexuellt innehåll (198 st.)	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Gärningsmannen eller målsäganden har sagt något om att vilja träffas	136	51%	104	53%
Gärningsmannen och målsäganden har träffat en överenskommelse om att träffas	44	17%	38	19%
En åtgärd som varit ägnad att främja möte har även vidtagits	35	13%	30	15%
Gärningsmannen och målsäganden har träffats efter en överenskommelse	25	9%	21	11%
Tecken på sexualbrott vid fysiskt möte efter överenskommelse	12	5%	12	6%
Kontakten mellan gärningsman och målsäganden har bestått av en kontakt ansikte mot ansikte inledningsvis	27	10%	9	5%
Tecken på sexualbrott vid fysiskt möte inledningsvis	6	2%	6	3%
Gärningsman och målsäganden har träffats genom gemensamt umgänge/bekanta/släkt etc.	26	10%	19	10%
Tecken på sexualbrott vid fysiskt möte genom gemensamt umgänge/bekanta/släkt etc.	4	2%	4	2%

Som framgår av tabell 6.6 har antingen gärningsmannen eller målsäganden uttalat något om att vilja träffas i över hälften (51 procent) av de polisanmälda kontakterna. Talet är marginellt högre för de kontakter som har ett uppenbart sexuellt innehåll (53 procent). I de 95 kontakter där gärningsmannen har bett målsäganden att skicka sexuella bilder, posera eller utföra sexuella handlingar via webbkamera förekommer diskussioner om att träffas i 51 av kontakterna. Det är oftast gärningsmannen som nämner sig vilja träffa målsäganden, men det finns flera fall där målsäganden säger sig vilja träffa gärningsmannen.

I endast 44 kontakter av hela materialet har målsäganden och gärningsmannen träffat en överenskommelse om att mötas och i 35 kontakter har vidtagits även en ytterligare åtgärd för att främja mötet. Gärningsmannen och målsäganden har träffats efter en överenskommelse i 25 fall av samtliga kontakter. Det finns sedan tecken på sexualbrott vid fysiskt möte efter överenskommelse i 12 av dessa kontakter. Det innebär att i de fall ett möte kommer till

stånd efter en överenskommelse har ett sexualbrott inträffat vid det fysiska mötet i nästan hälften av fallen (48 procent).

Överlag är det ingen skillnad jämfört med Brås genomgång när det gäller hur många kontakter som innehåller en diskussion om ett möte, överenskommelse om möte, främjande åtgärd och tecken på sexualbrott vid ett fysiskt möte efter överenskommelse. Som Brå framhöll i sin rapport är en central anledning till glappet mellan antalet anmälda respektive lagförda brott mot bestämmelsen att de allra flesta brott som polisen registrerat avser kontakter där rekvisitet att det ska ha träffats en överenskommelse om att mötas saknas (cirka 83 procent). Förutom det krävs att det ska gå att styrka att en åtgärd för att främja ett möte har vidtagits.

6.7.2 Åtgärd som varit ägnad att främja att mötet kommer till stånd

Som framgått har gärningsmannen vidtagit en åtgärd för att främja att ett möte kommer till stånd i totalt 35 av de genomgångna kontakterna. De främjande åtgärder som vidtagits av gärningsmännen efter att en överenskommelse om ett sammanträffande har träffats och som framgår av materialet är följande (i en del fall har gärningsmannen vidtagit flera av dessa åtgärder).

- Gärningsmannen och målsäganden har träffats.
- Gärningsmannen har kommit till den överenskomna mötesplatsen.
- Gärningsmannen har införskaffat alkohol som skulle ges till målsäganden vid mötet.
- Gärningsmannen har påbörjat resan till mötesplatsen.
- Gärningsmannen har köpt resebiljetter till målsäganden
- Gärningsmannen har lämnat instruktioner om resväg och mötesplats till målsäganden.
- Gärningsmannen har för målsäganden bekräftat att mötet ska bli av.

Den ytterligare åtgärden för att främja mötet består oftast av att målsäganden och gärningsmannen träffas. Utrymmet för att ingripa innan mötet ägt rum blir därför ofta liten.

I endast nio av de kontakter där det träffats en överenskommelse om att mötas och en åtgärd för att främja mötet har vidtagits är det klart att något möte inte ägt rum mellan gärningsmannen och målsäganden. Alla dessa fall har haft ett uppenbart sexuellt innehåll. Det finns en kontakt där det träffats en överenskommelse om att mötas och det har vidtagits en åtgärd för att främja att mötet kom till stånd, men där det är oklart om ett möte skett. Den kontakten hade inte ett uppenbart sexuellt innehåll och enligt vad som framkommit i anmälan verkar det ha varit fråga om två jämnåriga barn som sålt smink till varandra.

6.7.3 Tecken på sexualbrott vid fysiskt möte

Som framgått i det föregående finns tecken på sexualbrott i 12 av de 25 kontakter där gärningsmannen och målsäganden har träffats efter en överenskommelse om ett möte. Av vad som framkommit i materialet framgår att det då oftast varit fråga om att målsäganden blivit utsatt för kyssar och sexuell beröring bestående av att gärningsmannen berört målsägandens bröst, rumpa, ben och mellan benen. I fyra av kontakterna finns beskrivningar av grövre sexuella handlingar i form av oralsex eller samlag med gärningsmannen. Beträffande tre av dessa har åtal väckts för sexualbrott. I den fjärde lades förundersökningen ned med motiveringen att det inte gick att visa att sexuell beröring eller samlag skett innan målsäganden fyllde 15 år.

6.8 Nedläggningsorsaker

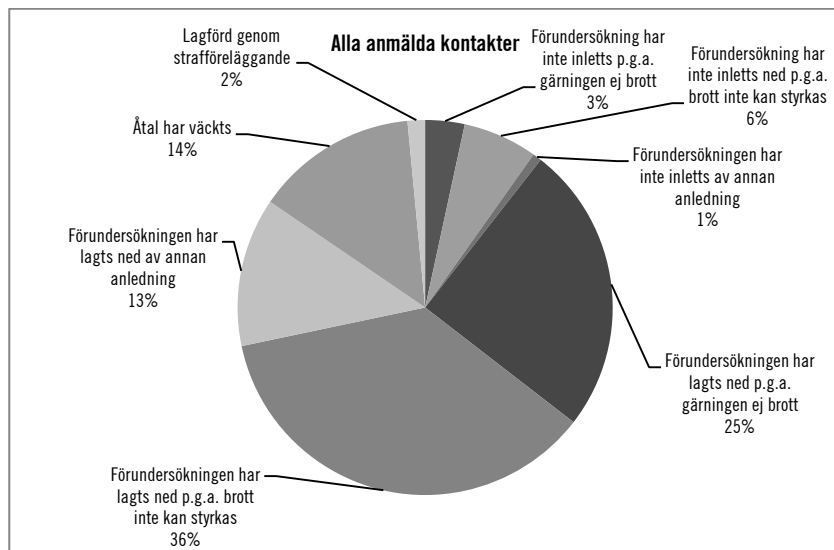
6.8.1 Allmän överblick

Förundersökning har inte inletts eller förundersökningen har lagts ned i 224 (85 procent) av alla anmälda kontakter. I 41 (15 procent) av alla anmälda kontakter har åtal väckts eller strafföreläggande utfärdats. Åtalsunderlåtelse har inte meddelats i något fall. I diagram 6.2 redovisas en överblick över dels antalet kontakter som

lett till lagföring, dels anledningen till att förundersökningen inte inletts eller till att den lagts ned.

Diagram 6.2 Andel kontakter där förundersökningen inte inletts eller lagts ned och andel kontakter där åtal har väckts samt strafföreläggande har utfärdats (265 st.)

Den vanligaste nedläggningsorsaken är att brott inte kan styrkas. Överlag är det inte några större skillnader jämfört med Brås genomgång avseende hur många anmälningar som lett till lagföring eller som har lagts ned. Granskningen av nedläggningsorsaker har i genomgången haft en annan inriktning och upplägg än Brås genomgång och därför sker inte några närmare jämförelser med Brås genomgång avseende nedläggningsorsaker. Till skillnad mot i Brås studie har i genomgången åtskilts om förundersökningen inte har inletts respektive om den inletts men därefter lagts ned. Vidare utgår Brå vid redovisning av nedläggningsorsaker huvudsakligen från om gärningsmannen är identifierad eller inte.

6.8.2 Nedläggningsorsaker

Av de 224 kontakter där förundersökning inte har inletts eller lagts ned har 70 procent haft ett uppenbart sexuellt innehåll. I 25

procent saknas ett uppenbart sexuellt innehåll och i fem procent framgår inte innehållet i kontakten av materialet. I 27 av de 224 kontakterna har det träffats en överenskommelse om ett sammanträffande och i 18 fall har det även vidtagits en åtgärd för att främja att ett möte sker.

I tabell 6.7 redovisas orsaken till att förundersökningen inte inletts eller lagts ned utifrån dels kontaktens innehåll, dels om det funnits någon utpekad misstänkt i kontakten.

Tabell 6.7 Nedläggningsorsaker utifrån kontakternas innehåll (224 st.)

	Nedläggningsorsak					
	Gärningen ej brott		Brott kan ej styrkas		Annan anledning	
	(75 st.)		(113 st.)		(36 st.)	
Utifrån innehåll i kontakten	antal	andel	antal	andel	antal	andel
Uppenbart sexuellt innehåll	42	56%	85	75%	30	83%
Ej uppenbart sexuellt innehåll	27	36%	24	21%	5	14%
Oklart innehåll	6	8%	4	4%	1	3%
Varav kontakter med utpekad misstänkt						
Utpekad misstänkt finns	35	47%	32	28%	17	47%
Utpekad misstänkt finns inte	39	52%	81	72%	19	53%

I följande avsnitt går närmare igenom de olika motiveringarna till att förundersökning inte har inletts eller lagts ned. Till viss del ges även en beskrivning av vilken typ av kontakt det varit fråga om.

Anmälningar där kontakten inte bedömts vara brottslig

Förundersökning har inte inletts eller har lagts ned för att den anmälda händelsen inte ansetts vara ett brott i 75 av kontakterna. Motiveringarna har då bestått i att brott som hör under allmänt åtal inte har förövats och att det inte går att bevisa de objektiva förutsättningarna för att förfarandet ska vara brottsligt.

Dessa kontakter har inletts såväl ansikte mot ansikte som via internet eller telefon och det är fråga om kontakter både vid ett tillfälle och vid flera tillfällen. En större andel av de anmälningar som lagt ner pga. brott inte kan styrkas eller av annan anledning har

haft ett uppenbart sexuellt innehåll än de anmälningar som lagts ner pga. att gärningen inte utgör brott, se tabell 6.7.

Förundersökningar som inte inletts för att kontakten inte bedömts brottslig

I nio av 75 kontakter har förundersökning inte inletts för att kontakten inte bedömts utgöra brott. I en polisanmälan hade gärningsmannen ringt en tidning och frågat om han fick köpa sex av det femåriga barnet som var på tidningens framsida. I ett fall handlade anmälan om att en gärningsman kontaktat ett förskolebarn och frågat om denne ville ha godis. I ett annat fall uppgav anmälaren inledningsvis att denne upptäckt en kontakt med misstänkt sexuellt innehåll men uppgav senare att denne förhastat sig och fått en förklaring till konversationen. I några fall har målsäganden blivit kontaktad av gärningsmannen antingen på ett socialt nätverk eller genom ett direktmeddelande, men målsäganden har ganska omedelbart avböjt kontakten. De sistnämnda kontakterna har i en del fall haft ett sexuellt innehåll bestående av att gärningsmannen uppgett sig söka flickor i åldrarna 13 till 16 år för medverkan i pornografiska filmer, att gärningsmannen sagt sig vilja prata snusk eller frågat om målsäganden vill ha sex.

Förundersökningar som har lagts ned för att kontakten inte bedömts brottslig

I 66 kontakter har förundersökning inletts men sedan lagts ned med motiveringen att gärningen inte bedömts brottslig. I en del förundersökningar finns förtydliganden till anledningen att lägga ned förundersökningen. Genom dessa förtydliganden i förening med övrigt material framgår att det i några fall saknats en målsägande, vilket krävs för att ett brott ska kunna vara aktuellt, att målsäganden i kontakten uppgett sig vara över 15 år och att det inte gått att bevisa att sexuella handlingar skett innan målsäganden fyllt 15 år. Det finns även några kontakter där utredningen lagts ned för att målsäganden eller dennes vårdnadshavare inte velat medverka i utredningen.

I flera av de korta internetkontakterna där anmälan lagts ned för att kontakten inte bedömts brottslig har målsäganden avvisat kontakten; det är förhållandevis vanligt att dessa kontakter inte haft ett uppenbart sexuellt innehåll. Någon enstaka av internetkontakterna synes vidare huvudsakligen handla om att målsäganden vill ha alkohol eller droger av gärningsmannen. I ett par av de längre internetkontakterna har framgått att målsäganden lärt känna gärningsmannen på annat sätt före den aktuella kontakten samt har dessa kontakter inte haft ett uppenbart sexuellt innehåll.

De korta ansiktskontakterna har ofta inte haft något tydligt sexuellt innehåll utan det har varit fråga om att gärningsmannen exempelvis frågat om målsäganden vill följa med hem eller pratat med målsäganden och gett målsäganden en present. I ett fall har gärningsmannen frågat om målsäganden ville ”runka av” gärningsmannen.

Det finns några kontakter där förundersökningen lagts ned för att kontakten inte bedömts brottslig där målsägandena inte velat kännas vid kontakten eller inte ansett sig ha varit utsatt för ett brott utan menat att anmälan skett för att någon annan inte ska bli utsatt för en kontakt med utpekad gärningsman. Att en anmälare inledningsvis beskrivit en kontakt som kan misstänkas vara sexuell, men senare återkommit och uppgett sig ha missförstått något eller att det snarast varit fråga om ryktesspridning bland barn förekommer även i några fall av de förundersökningar som lagts ned för att kontakten inte bedömts brottslig.

Anmälningar där brott inte kan styrkas - utredningssvårigheter

Förundersökning har inte inletts eller lagts ned med motiveringar som antyder att brott inte kan styrkas i 133 av kontakterna. De motiveringar som här använts av polis och åklagare är att det på det utredningsmaterial som finns inte går att bevisa att den misstänkte gjort sig skyldig till brott och att ytterligare utredning inte kan antas ändra på det, att vidtagna åtgärder inte lett till att någon kan misstänkas för brottet, att brott inte kan styrkas eller att brottet uppenbart inte går att utreda.

Angivna kontakter har oftast haft ett sexuellt innehåll men någon misstänkt har i en majoritet av kontakterna inte kunnat identifieras, se tabell 6.7. Överlag framstår det som att det är svårigheter med att identifiera en misstänkt som gör att förundersökningen lagts ned eller inte har inletts från början med motiveringen att brott inte kan styrkas.

Förundersökningar som inte inletts för att brott inte kan styrkas

De 17 kontakter där förundersökning inte inletts med motiveringen att brott inte kan styrkas har oftast bestått av kontakter vid ett tillfälle men det är inget särskilt kontaktssätt som sticker ut. Några exempel på de kontakter som återfinns här är att gärningsmannen frågat förskolebarn om de vill ha godis, att gärningsmannen följt efter målsäganden när denne varit på väg hem, att gärningsmannen pekat på sitt kön när han passerat målsäganden och att gärningsmannen gått fram till målsäganden och velat ta kort eller få målsägandes telefonnummer samt adress till denne.

De kontakter som inletts via internet har i en del fall inletts med vardagliga samtalsämnen innan gärningsmannen gått in på frågor eller diskussioner om sex medan andra direkt haft ett sexuellt innehåll genom att gärningsmannen frågat om målsäganden vill ha sex, kan skicka sexuella bilder eller att gärningsmannen skickat könsbilder.

Förundersökningar som har lagts ned för brott inte kan styrkas

Förundersökningen har lagts ned med motiveringen att brott inte kan styrkas i 96 kontakter. Majoriteten av dessa har haft ett sexuellt innehåll. Över hälften har avsett kontakter vid fler än ett tillfälle. Anledningen till att brott inte kunnat styrkas har i en del fall berott på att målsäganden i kontakten uppgett sig vara över 15 år. Det finns ett antal fall där brott inte kunnat styrkas för att målsäganden eller målsägandens vårdnadshavare inte velat medverka i utredningen. Det finns även någon enstaka kontakt där det inte gått att identifiera någon målsägande.

Som exempel på några av de korta ansiktskontakter som lagts ned för att brott inte kan styrkas kan nämnas att det varit fråga om kontakter där gärningsmannen frågat om målsäganden vill ha godis, om målsäganden vill ha skjuts eller frågat om målsägandens telefonnummer.

De kontakter som inletts via internet och som lagts ned för att brott inte kunnat styrkas har bestått av såväl korta som längre kontakter. I en del fall har kontakten haft ett sexuellt innehåll först efter en viss tid medan gärningsmannen i en del fall redan inledningsvis i kontakten talat om sex, skickat sexuella bilder eller bett om sådana bilder. Nästan hälften (12 stycken) av samtliga de kontakter som innehöll hot från gärningsmannens sida för att få målsägande att delta i bl.a. sexuella samtal har lagts ned med motiveringen att brott inte kan styrkas.

Förundersökning har inte inletts eller lagts ned av annan anledning

Förundersökning har inte inletts eller lagts ned med annan motivering än att förfarandet inte är brottsligt eller att brott inte kan styrkas i 36 av kontakterna. Med annan motivering avses här de fall då polis eller åklagare som motivering till sitt beslut angett att det inte finns anledning att fullfölja förundersökningen och i de fall där det inte framgår någon motivering till åklagarens eller polisens beslut.

I ett fall har förundersökning inte inletts eftersom målsäganden var över 15 år och i ett fall har förundersökning inte inletts för att den misstänkte gärningsmannen var under 15 år. En majoritet av de 34 kontakter där förundersökningen lagts ned av annan anledning har haft ett uppenbart sexuellt innehåll. Vanligtvis har kontakterna inletts på internet/telefon och det är endast ett fåtal kontakter som inletts via ett möte ansikte mot ansikte. Även dessa internet-/telefonkontakter har ibland haft ett sexuellt innehåll först efter en viss tid medan gärningsmannen vid några tillfällen redan inledningsvis i kontakten talat om sex, skickat bilder av sexuell karaktär eller bett om sådana bilder.

6.9 Kontakter som har lett till åtal m.m.

Som tidigare nämnts har åtal väckts i 37 och strafföreläggande utfärdats i fyra av alla de anmälda kontakterna (totalt 15 procent⁴). Ingen åtalsunderlåtelse har meddelats. I mer än hälften av de kontakter som gått vidare till åtal (19 stycken) har åtalen även omfattat sexualbrott mot andra målsägande.

I tabell 6.8 redovisas de brottsrubriceringar som angetts i åtalen och i utfärdade strafförelägganden utifrån dels samtliga kontakter som lett till lagföring, dels de kontakter där det funnits både en överenskommelse om att mötas samt en främjande åtgärd. Vidare redovisas antalet gånger respektive brottsrubricering ogillats av domstolarna. Som tidigare nämnts har inte samtliga domar som omfattas av genomgången vunnit laga kraft. De flesta åtal innehåller två eller flera brottsrubriceringar, varför antalet brottsrubriceringar i tabell 6.8 är större än antalet kontakter som gått till åtal.

Vid genomgången av domarna har det visat sig att det vid några tillfällen åtalats för flera fall av en brottstyp, exempelvis sexuellt ofredande vid tre specifika tillfällen, medan det i andra fall åtalats för ett sexuellt ofredande under en längre tid. Detta framgår dock inte av tabellen, där endast redovisas samtliga brottsrubriceringar respektive kontakt lett till och utgången för brottsrubriceringen i sin helhet. Inom parentes anges antalet gånger respektive brottsrubricering varit ett alternativyrkande i förhållande till en annan brottsrubricering i åtalen.

---

⁴ Enligt Brås officiella statistik för 2014 var personupplklaringsprocenten (andelen personupplklarade brott beräknat på samtliga anmälda brott) av samtliga anmälda brott 14,5 procent.

Tabell 6.8 Överblick över de brottsrubriceringar som angetts i åtal eller strafföreläggande med utgångspunkt i de kontakter som ingår i förundersökningsmaterialet

	Samtliga kontakter som gått till åtal eller där strafföreläggande utfärdats (41 st.)		Kontakter där både överenskommelse om möte och främjande åtgärd framgår (17 st.)	
Brottsrubriceringar	Antal gånger brottsrubriceringen förekommer (varav yrkat i andra hand)	Antal gånger brottsrubriceringen ogillats (varav yrkat i andra hand)	Antal gånger brottsrubriceringen förekommer (varav yrkat i andra hand)	Antal gånger brottsrubriceringen ogillats (varav yrkat i andra hand)
Kontakt med barn i sexuellt syfte	11 (2)	2 (1)	11 (2)	2 (1)
Sexuellt ofredande exkl. blottning	23 (4)	7 (4)	5	0
Sexuellt ofredande (blottning)	1	0	0	0
Utnyttjande av barn för sexuell posering (inkl. försök och grovt)	14	0	4	0
Försök till köp av sexuell handling av barn	1	0	1	0
Barnpornografibrott	3	0	0	0
Våldtäkt mot barn (inkl. försök)	3	1	3	1
Sexuellt övergrepp mot barn	3	0	2	0
Annat (förtal och ofredande)	3	0	0	0

Sexuellt ofredande är det vanligaste brottet i åtalen och utnyttjande av barn för sexuell posering det näst vanligaste. De fyra kontakter där det yrkades ansvar i andra hand för sexuellt ofredande yrkades i tre fall i första hand ansvar för grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och i ett fall i första hand ansvar för sexuellt övergrepp mot barn.

När det gäller åtal för kontaktbrottet har det i två fall väckts åtal för det brottet i andra hand. I första hand väcktes i ena fallet åtal för försök till våldtäkt mot barn och i andra fallet åtal för våldtäkt

mot barn. I det senare fallet ändrade målsäganden efter det att huvudförhandling påbörjats sin berättelse och uppgav att ett sexualbrott inträffat vid mötet med gärningsmannen, varför förundersökningen kompletterades och åtalet justerades till våldtäkt mot barn i första hand.

Det är sex fall där åtalet endast omfattat kontaktbrottet. I två av åtalen för kontaktbrottet åtalades gärningsmannen även för utnyttjande av barn för sexuell posering och i ett fall även för sexuellt ofredande. De domar som omfattat åtal för kontaktbrottet, utom det fall där åtalet justerades vid huvudförhandlingen till att i första hand avse våldtäkt mot barn, går närmare igenom i praxisgenomgången.

Jämfört med Brås genomgång har en minskning skett av antalet gånger som kontaktbrottet har ogillats. Det innebär även att det i denna genomgång är brottsrubriceringen sexuellt ofredande som oftast ogillas till skillnad mot i Brås genomgång där kontaktbrottet var den brottsrubricering som oftast ogillades. Som anmärkt omfattar dock denna genomgång även överrättsavgöranden medan Brå utgick ifrån tingsrättsdomar.

6.10 Sammanfattning och avslutande synpunkter

Genomgången av förundersökningsmaterial har i delar följt, men är dock inte lika utförlig som, Brås redovisning 2013. Överlag har genomgången visat att köns- och åldersfördelning, upptäcktssätt, kontaktsätt, kontaktfrekvens och sexuellt innehåll i kontakterna inte förändrats i någon större utsträckning sedan Brås genomgång av polisanmälningar. Detsamma gäller antalet förundersökningar som inte inletts eller lagts ned och andelen kontakter som lett till lagföring.

Majoriteten av målsägandena är flickor (86 procent) och de flesta målsägandena är mellan 10 och 14 år. Det stora flertalet gärningsmän är män. Kontakterna har oftast skett via internet eller telefon (totalt över 70 procent av alla kontakter). I de flesta fall är det en tidigare okänd person som kontaktat målsäganden. Andelen engångskontakter har visat sig mindre jämfört med Brås, 25 procent jämfört med 40 procent. Detta behöver dock inte

innebära att en dramatisk minskning av engångskontakterna skett utan kan bero på sättet att definiera engångskontakt.

En majoritet av kontakterna har ett sexuellt innehåll (75 procent). Den vanligaste typen av sexuellt innehåll i kontakterna är att gärningsmannen talat om sex med målsäganden och den näst vanligaste att gärningsmannen bett målsäganden att skicka sexuella bilder, posera eller utföra sexuella handlingar framför en webbkamera. Både gärningsmännen och målsägandena skickar sexuella bilder, poserar eller utför sexuella handlingar i ungefär en fjärdedel av kontakterna med sexuellt innehåll. I en inte obetydlig del av kontakterna med sexuellt innehåll har gärningsmannen erbjudit målsäganden ersättning för bilder eller sexuella tjänster eller använt hot för att få målsäganden att delta i sexuella samtal m.m. Att målsäganden deltagit i sexuella samtal torde vara vanligare än vad som framkommit eftersom det förefaller vara så att målsäganden inte gärna vill berätta om sitt eget deltagande.

Gärningsmannen och målsäganden har diskuterat ett fysiskt sammanträffande i över hälften av alla kontakter. Vanligtvis är det gärningsmannen som säger sig vilja ha ett möte, men det förekommer även flera fall där det är målsäganden som initierar diskussionen om ett möte. I dessa kontakter stannar det oftast vid att gärningsmannen, eller målsäganden, uttrycker önskemål om att träffas, men något mer konkret blir inte bestämt om ett möte.

En mycket stor del av anmälningarna uppfyller alltså inte rekvisiten för kontaktbrottet. I majoriteten av alla anmälningar saknas rekvisitet att målsäganden och gärningsmannen ska ha träffat en överenskommelse om att mötas (83 procent). Det är endast 35 kontakter i hela material som uppfyller både rekvisitet om att träffa en överenskommelse och att det ska vidtas en ytterligare åtgärd för att främja mötet (13 procent). I de 25 fall där ett möte sedan skett efter en överenskommelse har ett sexualbrott inträffat vid det fysiska mötet i nästan hälften av fallen (12 stycken eller 48 procent). Målsäganden kan då blivit utsatt för kyssar och sexuell beröring, men även grövre sexuella handlingar i form av oralsex eller samlag.

I huvudparten av alla anmälningar har förundersökningen lagts ned eller inte inletts (85 procent av hela materialet). Vanligtvis har förundersökning inte inletts eller lagts ned med motiveringen att brott inte kan styrkas. I de kontakter där brott inte kunnat styrkas

har någon misstänkt ofta inte kunnat identifieras. Även om de anmälda kontakterna inte uppfyller rekvisiten för kontaktbrottet visar genomgången att en stor del av kontakterna har olika typer av sexuellt innehåll, t.ex. sexuella samtal mellan parterna eller försök till att få målsäganden att posera framför en webbkamera. Det kan antas att en del av dessa brott redan vid anmälningstillfället borde ha rubricerats som andra brott och från polisiärt håll har i intervju framförts att felrubriceringar av detta slag kan medföra att en del anmälningar läggs ned trots att rekvisiten för ett annat sexualbrott kan ha varit uppfyllda.

Lagföring har skett i 15 procent av samtliga anmälda kontakter (totalt 41 stycken). Brottsrubriceringen kontakt med barn i sexuellt syfte förekommer 11 gånger i de kontakter som lett vidare till åtal och majoriteten av dem går närmare igenom i praxisgenomgången. Jämfört med Brås genomgång har en minskning skett i antalet gånger som kontraktbrottet har ogillats.

Som påpekats visar denna genomgång, i likhet med Brås studie, att majoritet av kontakterna anmäls innan samtliga objektiva rekvisit för kontaktbrottet är uppfyllda. Om rekvisiten väl uppfyllts när anmälan sker har i majoriteten av fallen ett möte mellan målsäganden och gärningsmannen redan hunnit ske. I cirka hälften av dessa fall har målsäganden utsatts för ett sexualbrott vid mötet. De allra flesta kontakter i materialet (drygt 96 procent) har anmälts antingen innan samtliga objektiva rekvisit för kontaktbrottet varit uppfyllda eller efter det att parterna har träffats fysiskt. I endast nio kontakter har samtliga rekvisit för kontaktbrottet varit uppfyllda utan att något möte ägt rum. Det är alltså endast ett fåtal fall där det har funnits möjlighet att rättsligt ingripa innan något fysiskt sammanträffande, med risk för att barnet skulle utsättas för allvarligare sexuella övergrepp, skett.

7 Praxisgenomgång

7.1 Inledning

I uppdraget ingår att inom ramen för översynen genomföra en praxisgenomgång av samtliga domar som avser åtal för brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. För att genomföra detta har domar där åtalsbeslut avseende kontaktbrottet fattats gått igenom. För att hitta dessa domar har ett utdrag av meddelade åtalsbeslut för kontaktbrottet begärts in från Åklagarmyndigheten. Samtliga åtalsbeslut från straffbestämmelsens införande den 1 juli år 2009 till och med år 2014 har omfattats. Avgränsningen har krävts för att kunna följa åtalsbesluten genom rättskedjan fram till ett domstolsavgörande.

Enligt Åklagarmyndigheten har under åren 2009-2014 åtal väckts för totalt 32 gärningar (brottsmisstankar) fördelat på 29 olika ärenden. Dom har meddelats i 28 ärenden. I ett ärende har dom meddelats efter maj 2015 och denna har därför inte kunnat tas med i genomgången. I tre ärenden, som registerats som åtal för kontaktbrottet hos Åklagarmyndigheten, har det när domarna begärts in visat sig att åtal inte har väckts för kontaktbrottet utan för sexuellt ofredande. Dessa domar omfattas därför inte av praxisgenomgången. I ett ärende har åtal inledningsvis väckts för kontaktbrottet, men efter en komplettering av förundersökningen utvidgade åklagaren åtalet till att gälla i första hand våldtäkt mot barn. Alternativyrkandet om ansvar för kontaktbrottet kom aldrig att prövas av tingsrätten och i hovrätten frånföll åklagaren alternativyrkandet. Med anledning härav omfattas inte heller denna dom av praxisgenomgången. Utifrån utdraget från Åklagarmyndigheten har totalt 24 domar tagits med i genomgången.

Genom sökningar i rättsdatabaser har det vidare framkommit ytterligare ett ärende där åtal har väckts för kontaktbrottet under år 2013. I det ärendet har åtal väckts för i första hand våldtäkt mot barn och i andra hand för kontaktbrottet, vilket torde vara anledningen till att ärendet saknas i Åklagarmyndighetens statistik. I det ärendet har andrahandsyrkandet prövats av både tingsrätt och hovrätt. Domen har därför tagits med i praxisgenomgången. Det kan alltså finnas fler domar som innehåller åtal för kontaktbrottet men som inte återfunnits inför denna genomgång, om de varken registrerats som åtal för kontaktbrottet hos Åklagarmyndigheten eller återfunnits i sökningar i rättsdatabaser.

Genomgången innehåller därmed totalt 25 domar där åtal för kontaktbrottet har prövats. Det är fråga om 25 olika gärningsmän. I några av domarna (fem stycken) har det rört sig om fler än en gärning då det varit fråga om en gärning som riktats mot två målsägande (det kan noteras att åklagaren i sin statistik inte alltid angivit detta som två brottsmisstankar). Vidare omfattar åtalet i en av domarna två gärningar begångna mot samma målsägande vid två olika tillfällen. Genomgången innehåller därför 25 domar men totalt 31 stycken gärningar. I majoriteten av domarna har även åtal för andra sexualbrott prövats. Tre av de redovisade domarna har i maj 2015 inte vunnit laga kraft.

Genomgången omfattar en granskning av utgången i samtliga domar, vilken typ av bevisning som åberopats, domstolarnas bedömning av straffvärde samt val av påföljd. Vidare har granskats hur domstolarna bedömt kontaktsbrottets rekvisit om överenskommelse att sammanträffa, ytterligare åtgärd för att främja ett sammanträffande, den tilltalades sexuella syfte med överenskommelsen om ett sammanträffande samt den tilltalades kännedom om målsägandens ålder.

Högsta domstolen har inte prövat straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Inte heller finns några refererade hovrättsavgöranden.

Referat av samtliga domar redovisas i bilaga 2.

7.2 Överblick över utgången i samtliga domar

7.2.1 Gärningar som har befunnits styrkta

Kontaktbrottet har funnits styrkt i 18 av de 31 åtalen (16 domar). I de flesta fall har domarna även omfattat allvarligare sexualbrott. Det är tre domar som endast omfattat åtal för kontaktbrottet. Detta bidrar till att det är svårt att dra några långtgående slutsatser om straffvärde och val av påföljd såvitt avser kontaktbrottet.

7.2.2 Gärningar som har konsumerats

I fyra av de 31 gärningarna (tre domar) har rätten funnit gärningarna styrkta, men gärningarna har konsumerats av en annan allvarligare gärning.

I två fall har kontaktbrottet konsumerats av sexuellt ofredande vid ett fysiskt möte som skett efter en överenskommelse om att mötas. I det ena bestod det sexuella ofredandet av att tilltalad vid fysiskt möte hemma hos målsäganden frågat om målsäganden ville ha oralsex. I det andra fallet bestod det sexuella ofredandet av att den tilltalade vid ett möte med målsäganden i den tilltalades lägenhet berörde målsägandens bröst och underliv.

Även i de två andra fallen där gärningarna konsumerades har ett möte mellan målsägandena och den tilltalade skett efter en överenskommelse. I det målet hade den tilltalade vid ett möte med den ena målsäganden överlämnat trosor som han inhandlat och vid mötet med den andra målsäganden överlämnat tights som han köpt. Han hade därefter förmått den målsägande som fått trosorna att skicka en bild på sig själv iförd trosorna och han försökte få målsäganden som fått tightsen att skicka en bild på sin rumpa iförd dem. Åtalen för kontaktbrott var enligt rätten styrkta i båda fallen, men de konsumerades beträffande ena målsäganden av utnyttjande av barn för sexuell posering och beträffande den andra målsäganden av försök till utnyttjande av barn för sexuell posering.

7.2.3 Åtal som har ogillats

Åtalet för kontaktbrottet har ogillats med motivering att gärningen inte varit styrkt eller av processuella skäl i totalt nio av de 31 gärningarna (åtta domar).

I åtta av de 31 gärningarna som förekommer i materialet (sju olika domar) har åtalet ogillats på grund av att gärningen inte är styrkt. Anledningen till att åtalen inte har ansetts styrkta varierar. I tre fall har respektive åtal ogillats med motiveringen att det inte var styrkt att det träffats en överenskommelse om sammanträffande då det saknats gemensam viljeinriktning om att mötas mellan målsäganden och den tilltalade eftersom målsäganden uppgett sig inte ha haft för avsikt att möta den tilltalade. Ett åtal ogillades med motiveringen att det inte var styrkt att gärningsmannen träffat en överenskommelse med målsäganden om att träffas med syfte att begå brott mot målsäganden eftersom gärningsmannens uppgift om att han inte haft någon som helst avsikt att bege sig till mötesplatsen framstod som rimlig med hänsyn till utredningen. I ett fall har rätten funnit att rekvisitet om att vidta en efterföljande åtgärd för att sammanträffande ska komma till stånd inte varit uppfyllt då den tilltalades uppgift om att han inte var på mötesplatsen inte var motbevisad. Ett åtal ogillades på den grunden att det inte var visat att den tilltalade insåg eller haft skälig anledning att anta att målsäganden var under 15 år. Två åtal har ogillats med motiveringen att tingsrätten inte fann det styrkt att den tilltalade haft det sexuella syfte som åklagaren i respektive fall påstått. I en av de domar där två gärningar ogillades med motivering att det inte var visat att det träffats en överenskommelse om ett möte då det saknades en gemensam viljeinriktning framhöll tingsrätten att det inte heller var styrkt att den tilltalade haft det sexuella syfte som åklagaren påstått.

I ett fall ogillades åtalet för kontaktbrottet på grund av att åklagarens gärningsbeskrivning inte ens innehöll samtliga rekvisit för brottet. Tingsrätten framhöll vidare att samtliga rekvisit för brottet under alla förhållanden ändå inte var uppfyllda.

7.3 Bevisning i domarna

I samtliga åtal har målsägandeförhör åberopats och förebringats antingen genom uppspelning av videoinspelat polisförhör eller genom att målsäganden har hörts vid huvudförhandlingen. I ett flertal av domarna har vittnesförhör hållits med målsägandens anhöriga eller vänner. I något fall har vittnesförhör hållits med utredare. I majoriteten av alla åtal har det åberopats skriftlig bevisning i form av utskrifter av den meddelandekonversation målsäganden och den tilltalade haft på internet och i telefon. I de enstaka åtal där en utskrift av en meddelandekonversation verkar ha saknats har det åberopats annan typ av teknisk bevisning, såsom bilder som påträffats efter undersökning av den tilltalades eller målsägandens dator eller telefon. Annan typ av bevisning som förekommer är kontoutdrag och kontobesked samt anteckningar i tilltalads telefonkalender eller i målsägandens dagbok. I något fall har en karta över mastuppkoppling och samtalslista åberopats.

7.4 Överblick av hur domstolarna bedömt rekvisiten i straffbestämmelsen

7.4.1 Överenskommelse om ett sammanträffande och gemensam viljeförklaring

En förutsättning för straffansvar är att gärningsmannen och barnet har träffat en överenskommelse om sammanträffande. I majoriteten av de genomgånga domarna där åtalet har bifallits har rätten funnit det styrkt att en överenskommelse om möte har träffats genom målsägandens uppgifter tillsammans med den skriftliga bevisningen i form av utskrifter av den meddelandekonversation målsäganden och den tilltalade haft. I några fall har det även framgått redan av den tilltalades egna uppgifter att parterna träffat en överenskommelse om ett sammanträffande.

I förarbetena uttalades att begreppet överenskommelse inte ska förstås som innebärande ett krav på att ett formellt avtal ska ha träffats; för straffansvar skulle i stället vara tillräckligt att fråga är om en gemensam viljeinriktning, som kan vara helt informell, om att mötas på viss tid och viss plats (prop. 2008/09:149 s. 46).

I en av de fällande domarna framskymtar att rätten fört resonemang om detta rekvisit utifrån om en tillräckligt precis överenskommelse träffats mellan målsäganden och gärningsmannen. Rätten fann att det av utskriften från målsäganden och den tilltalades kontakt framgick att de träffat en överenskommelse om att mötas en bestämd dag, men att de fortsatt diskutera två alternativa platser för mötet. Rätten ansåg att detta innebar att det fattas en tillräckligt precis överenskommelse för att rekvisitet skulle anses uppfyllt.

Uttalandet i propositionen om gemensam viljeinriktning har, som Brå lyft fram i sin rapport, tillmätts betydelse för tillämpningen av straffbestämmelse samt finns i praxis olika uppfattningar om hur uttalandet ska tolkas. Av de genomgåna domarna har tre åtal (i två domar) ogillats med motiveringen att det inte var styrkt att det träffats en överenskommelse om sammanträffande då det saknades en gemensam viljeinriktning eftersom målsägandena uppgett sig inte ha haft för avsikt att möta den tilltalade. Samtidigt finns det en dom där det framgår att målsäganden aldrig hade för avsikt att träffa den tilltalade, men där den tilltalade dömdes för gärningen utan att rätten synes ha fäst någon vikt vid målsägandens uttalande.

7.4.2 Ytterligare åtgärd för att främja att ett sammanträffande blir av

För straffansvar krävs att gärningsmannen, efter det att en överenskommelse om ett sammanträffande har träffats, även vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att sammanträffandet blir av. I ett fall har rätten ogillat åtalet av den anledningen att rekvisitet om att vidta en främjande åtgärd inte varit uppfyllt. I målet hade åklagaren påstått att den tilltalade begett sig till den överenskomna mötesplatsen, men domstolen fann att den tilltalades uppgift om att han inte varit på mötesplatsen eller haft för avsikt att bege sig dit inte var motbevisad. Målsäganden hade nämligen varken träffat eller sett den tilltalade på platsen. Den tilltalade hade visserligen till målsäganden uppgivit att han varit på platsen och att det var målsäganden som inte kom, men hans förklaring till detta var att han tyckte det var taskigt att säga att han struntade i att komma.

Några av de varianter av ytterligare åtgärd för att främja ett sammanträffande som gärningsmännen har vidtagit och som framgår av domarna är följande (ibland har gärningsmännen vidtagit flera av dessa åtgärder).

- Att den tilltalade och målsäganden har träffats.
- Att den tilltalade begett sig till mötesplatsen.
- Att den tilltalade satt in pengar på målsägandens konto.
- Att den tilltalade och målsäganden har träffats och innan sammanträffandet överenskommit om ytterligare ett möte.
- Att den tilltalade upprätthållit kontakten och lämnat instruktioner till målsäganden om resväg till tänkt mötesplats.
- Att den tilltalade efter att han inlett en konversation med målsäganden på internet skapat ett till konto med falsk identitet som han sedan använt för en ny, förslagen, konversation med målsäganden.
- Att den tilltalade använt påtryckningar i form av hot om att kontakta målsägandens föräldrar för att berätta nedvärderande saker om målsäganden och hot om att komma hem till målsäganden.

7.4.3 Gärningsmannens sexuella syfte med överenskommelsen

Gärningsmannens syfte med att träffa en överenskommelse om att mötas ska vara att begå vissa angivna gärningar enligt 6 kap. brottsbalken mot barnet. I de åtal där kontaktbrottet funnits styrkt har den tilltalades sexuella syfte med överenskommelsen överlag funnits styrkt av rätten genom utskrifter av den konversation som målsäganden och den tilltalade haft på internet eller telefon, men även ibland av den tilltalades egna uppgifter om att han exempelvis haft vissa tankar av sexuell karaktär förknippade med målsäganden. I ett fall ansåg rätten att det även var av viss betydelse att den tilltalade skapat ett internetkonto på ett socialt nätverksforum under falsk identitet och att han uppgivit felaktig ålder till målsäganden. I ett annat fall var det av viss betydelse att den

tilltalade använt sig av ett för honom känt tillvägagångsätt i samband med mötet genom att han bjudit in målsäganden till sin lägenhet där han satt på en film och klätt av sig. Det kan även nämnas en gärning där domstolen i sitt resonemang om den tilltalades sexuella syfte med att bestämma träff lyft fram att det saknar betydelse om målsäganden haft sådan avsikt eftersom det för ansvar är tillräckligt att en träff i sexuellt syfte har bestämts av gärningsmannen.

Som framgått har två åtal ogillats på grund av att domstolen inte funnit det styrkt att den tilltalade haft det sexuella syfte som åklagaren i respektive fall påstått. I det ena fallet hade åklagaren påstått att det sexuella syftet var att begå olika sexuella handlingar (samlag) med målsäganden. Den tilltalade ansågs ha gjort sig skyldig till ett sexuellt ofredande i den konversation målsäganden och den tilltalade haft genom att han förmått målsäganden att diskutera sex. I målet skedde därefter ett sammanträffande; något som den tilltalade menade var en spontan träff för att träffa målsäganden. Tingsrätten ansåg att det inte var visat att den tilltalades syfte med sammanträffandet var att fortsätta sitt tidigare sexuella ofredande eller begå några andra sexuella handlingar mot målsäganden. I det andra fallet ansåg domstolen det svårt att utreda den tilltalades syfte med att stämma träff med målsäganden. Eftersom de två "ungdomarna" tidigare mötts på samma sätt i vänskapligt syfte ansåg rätten det svårt att finna att den tilltalade hade haft ett sexuellt syfte med mötet. De återopade telefonmeddelandena från den tilltalade till målsäganden talade visserligen enligt domstolen i den riktningen men då bara halva konversationen var redovisad ansågs det inte gå att dra några klara slutsatser utifrån den.

Ett åtal har ogillats med motivering att det inte var styrkt att den tilltalade träffat en överenskommelse med målsäganden om att träffas med syfte att begå brott mot målsäganden eftersom hans uppgift att han inte haft någon som helst avsikt att bege sig till mötesplatsen framstod som rimlig med hänsyn till utredningen. Av utredningen beträffande en annan åtalpunkt i det målet framgick nämligen att den tilltalade omkring den överenskomna tidpunkten för mötet hade intensiva kontakter på internet med en annan målsägande.

I den dom där två åtal ogillades med motiveringen att det inte var visat att det träffats en överenskommelse om möte då det saknades en gemensam viljeinriktning framhöll domstolen även att det inte heller var styrkt att den tilltalade haft det sexuella syfte som åklagaren påstått. Åklagaren hade i det fallet påstått att den tilltalade haft för avsikt att ha samlag eller annan jämförbar handling med målsäganden och domstolen menade att det framstod som mer sannolikt med andra handlingar, som olika former av utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuella ofredanden.

7.4.4 Kännedom om målsägandens ålder

För straffansvar krävs att barnet inte uppnått 15 års ålder och att den vuxne insett, eller haft skälig anledning att anta detta (6 kap. 13 § brottsbalken).

Ett åtal har ogillats på den grunden att det i målet inte var visat att den tilltalade insåg eller haft skälig anledning att anta att målsäganden var under 15 år. Enligt rätten fanns det inget i den skriftliga bevisningen som stödde målsägandens uppgift om att denna angett sin rätta ålder och ingen utredning i övrigt om vad den tilltalade känt till om målsägandens personliga förhållanden som kunde ge ledning i denna del. Den tilltalade hade därför, innan det möte som skedde, inte skälig anledning att anta att målsäganden var under 15 år.

I övriga åtal har det ofta genom de utskrifter av telefon- och internetkontakt som målsäganden och den tilltalade haft ansetts utrett antingen att den tilltalade har varit medveten om att målsäganden varit under 15 år eller att den tilltalade i vart fall haft skälig anledning att anta att målsäganden var under 15 år. I ett fall har det även haft viss betydelse att kontakten mellan målsäganden och den tilltalade skett via en internetsida som typiskt sett riktar sig till ungdomar.

I de fall där det saknats utskrift från en meddelandekonversation mellan målsäganden och den tilltalade har det funnits annan typ av skriftlig bevisning som styrkt att den tilltalade haft skälig anledning att anta att målsäganden var under 15 år. Exempelvis hade i en dom den tilltalade satt in pengar på målsägandens personkonto, vilket konto utvisade hennes personnummer samt hade han därefter i

telefonsamtal med målsägandens far uppgivit vilken månad och vilket årtal målsäganden var född.

7.5 Straffvärde och val av påföljd

7.5.1 Straffvärde

Som framhållits är det svårt att dra några långtgående slutsatser av domstolarnas bedömning av straffvärdet vid olika typer av brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte eftersom det i majoriteten av domarna även dömts för annan allvarligare brottslighet. Det är bara tre fällande domar som innehåller åtal för endast kontaktbrottet.

I förarbetena till bestämmelsen uttalas att straffvärdet varierar beroende på vilken typ av gärning gärningsmannen haft för avsikt att begå mot barnet och hur långt framskriden planeringen varit (prop. 2008/09:149 s. 33). Detta är även något en del domstolar hänvisar till vid sin bedömning av straffvärdet för kontaktbrottet.

Det är några domstolar som redovisar vilka omständigheter de lagt till grund för bedömning av straffvärdet. De omständigheter som av domstolarna har ansetts försvärande vid bedömning av straffvärdet är att ett sammanträffande ägt rum eller varit nära förestående och att avsikten med överenskommelsen om sammanträffande var att begå ett mycket allvarligt sexualbrott mot barnet. Som försvärande omständighet har även beaktats att det varit fråga om kontakter under lång tid med ett ungt barn som innefattade ett tydligt utnyttjande av barnets ställning och barnets förtroende för vuxna. Det har även lyfts fram att brotten inneburit ett allvarligt angrepp på målsägandens trygghet till person och varit djupt kränkande.

Omständigheter som enligt domstolarna talat i mildrande riktning vid bedömning av straffvärdet har varit att den tilltalade inte varit särskilt förslagen i sina kontakter med målsäganden då den tilltalade varken försökt dölja sin identitet eller, såvitt hade framkommit, försökt lura målsäganden på något sätt. Vidare har beaktats att den tilltalade vid sammanträffandet verkat ha ändrat sig och respekterat målsägandens vilja om att inte ta på målsäganden. I ett fall har som förmildrande omständighet beaktats att sammanträffandet byggde på en överenskommelse som ytterst var

initierad av målsäganden själv och i vilken en sexuell handling var avsedd.

I domar där det inte är redovisat tydligt vilka försvårande eller förmildrande omständigheter som domstolen lagt till grund för sin bedömning finns uttalanden om att det var fråga om ett relativt allvarlig fall av kontaktbrottet, att straffvärdet låg i det lägre spannet av straffskalan, att straffvärdet motsvarade ett kortare fängelsestraff och att straffvärdet med beaktande av samtliga omständigheter kring gärningen låg på bötesnivå. De åtal där domstolen haft att samtidigt bedöma annan omfattande och allvarlig brottslighet är det överlag svårt att utläsa om och i så fall i vilken mån kontaktbrottet har påverkat straffvärdet.

I en dom, där kontaktbrottet konsumerades av ett sexuellt ofredande, framgår att rätten vid bedömningen av straffvärdet för det sexuella ofredandet beaktade det sätt på vilket den tilltalade kommit i kontakt med målsäganden.

7.5.2 Val av påföljd – artbrott eller inte?

Eftersom det i majoriteten av domarna åtalats för annan allvarligare brottslighet går det inte heller dra några långtgående slutsatser av domstolarnas val av påföljd. Av de tre domar där det endast åtalats för kontaktbrott hade ett möte skett i en av domarna och i den domen bestämdes påföljden till villkorlig dom och dagsböter. Påföljden i de två andra domarna bestämdes till dagsböter respektive att tidigare ådömd skyddstillsyn med samhällstjänst skulle omfatta även kontaktbrottet.

När det gäller frågan om kontaktbrottet är ett artbrott eller inte verkar olika uppfattningar råda i praxis.

I en hovrättsdom och en tingsrättsdom uttalas att kontakt med barn i sexuellt syfte inte är ett artbrott. Samma hovrätt synes emellertid nästan två år tidigare ha accepterat kontaktbrottet som ett artbrott. I en tingsrättsdom har anförts att kontaktbrottet är ett artbrott om än med begränsat artvärde. Det finns ytterligare en tingsrätt som uttryckt att kontaktbrottet har ett begränsat artvärde, medan hovrätten i sin prövning av målet menade att gärningen i det fallet var av sådan art att det i relativt hög grad talade för att påföljden skulle bestämmas till fängelse. Detta

eftersom den tilltalades syfte med kontakterna med målsäganden var att begå ett allvarlig sexuell övergrepp. Samma hovrätt synes vidare i en tidigare dom ha accepterat att kontaktbrottet har ett visst artvärde. Ytterligare två domstolar synes anse att kontaktbrottet är ett brott med ett visst artvärde.

Uppfattningen att en del domstolar synes anse att kontaktbrottet är ett artbrott grundar sig på att domstolarna inte rakt ut anger kontaktbrottet som artbrott men vid resonemang om straffvärdet och val av påföljd för flera brott som den tilltalade döms för anger att brottsligheten har ett visst artvärde. Likaså finns det domar där domstolen pekar ut endast vissa av de brott som den tilltalade döms för som artbrott, vilket antyder att domstolarna anser att det aktuella kontaktbrottet inte har något artvärde.

7.6 Sammanfattning och avslutande synpunkter

Genomgången omfattar totalt 31 gärningar fördelade på 25 domar. Fällande dom har meddelats i 18 fall. I fyra fall har rätten funnit gärningarna styrkta, men de har konsumerats av annan allvarligare gärning. Åtalet har ogillats i nio fall.

Anledningen till att åtalen har ogillats har varierat. Det har ogillats för att det inte funnits styrkt att det träffats en överenskommelse om sammanträffande då det saknats en gemensam viljeinriktning, att det inte har varit styrkt att gärningsmannen haft det sexuella syftet som åklagaren påstått eller att det inte varit styrkt att gärningsmannen träffat en överenskommelse om möte med syfte att begå brott. Åtal har även ogillats för att det inte varit styrkt att gärningsmannen vidtagit en sådan efterföljande åtgärd för att sammanträffande ska komma till stånd och att det inte varit styrkt att gärningsmannen insåg eller hade skälig anledning att anta att målsäganden var 15 år. Vidare har åtal ogillats för att åklagarens gärningsbeskrivning inte innehöll samtliga rekvisit för kontaktbrottet.

Den bevisning som, utöver målsägandens uppgifter, kan antas ha varit av avgörande betydelse i målen är utskrifter av en meddelandekonversation som målsäganden och tilltalad haft på internet och telefon. Sådan bevisning har i majoriteten av åtalen styrkt kontaktbrottets samtliga rekvisit.

Då det är ett fåtal domar totalt sett och majoriteten av de fällande domarna innefattar allvarligare brottslighet är det svårt att dra några långtgående slutsatser om domstolarna bedömning av straffvärdet vid olika typer av brott mot bestämmelsen och domstolarnas val av påföljd. Det är endast tre fällande domar som omfattat åtal uteslutande för kontaktbrottet. De omständigheter som framför allt har haft betydelse vid domstolarnas bedömning av straffvärdet är hur långt framskriden gärningsmannens planering varit och vilken typ av gärning gärningsmannen haft för avsikt att begå mot barnet. Avslutningsvis synes det råda olika uppfattningar i praxis om i vilken utsträckning kontaktbrottet har ett s.k. artvärde, dvs. hur stark presumtionen för fängelse är i det enskilda fallet.

8 Överväganden och förslag

8.1 Är straffansvaret för kontakt med barn i sexuellt syfte lämpligt utformat?

Bedömning: Straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte tillämpas i huvudsak så som torde ha varit avsett. En relativt stor andel av de anmälningar som synes ha uppfyllt de objektiva rekvisiten för brottet har lett till åtal.

Det kan dock konstateras att tillämpningsområdet blivit mycket snävt och att bestämmelsen endast i ringa utsträckning möjliggör rättsliga ingripanden för att förhindra planerade sexuella övergrepp mot barn.

8.1.1 Inledning

Straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte (kontaktbrottet) har varit i kraft sedan den 1 juli 2009. Sedan dess och fram till och med halvårsskiftet 2015 har 1019 polisanmälningar som av polisen rubricerats som kontakt med barn i sexuellt syfte gjorts. Under perioden 2009-2014 har, enligt Brottsförebyggande rådets officiella lagföringsstatistik⁵, två personer lagförts för kontaktbrottet. Lagföringsstatistiken är dock inte helt rättvisande eftersom den endast visar hur många som lagförts för brottet som huvudbrott. Om personen i fråga också lagförts för ett annat grövre brott redovisas inte lagföringen beträffande kontakt med barn i sexuellt syfte i den officiella lagföringsstatistiken. Personer som efter ett frikännande i tingsrätten har lagförts för brottet i hovrätten ingår inte heller i

⁵ I lagföringsstatistiken redovisas lagförda personer, dvs. personer som har dömts i första instans, godkänt strafföreläggande och meddelats åtalsunderlåtelse.

lagföringsstatistiken. Enligt den inom ramen för denna utredning genomförda praxisgenomgången har 16 personer lagförts för brottet kontakt med barn i sexuellt syfte från den 1 juli 2009 fram till och med den 31 maj 2015. Under den aktuella perioden har 25 domar meddelats och dessa avser sammanlagt 31 åtal för kontaktbrottet.

Brottsförebyggande rådet (Brå) följde upp och utvärderade tillämpningen av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte under perioden den 1 juli 2009 till och med den 30 juni 2011 (Brå Rapport 2013:14). Slutsatsen från Brås studie blev att en avgörande anledning till att det är så stor skillnad mellan antalet anmälda och antalet lagförda brott är att de flesta anmälningarna inte uppfyller de grundläggande rekvisiten för brottet (över 80 procent). I många av de granskade anmälningarna saknades ett uppenbart sexuellt innehåll i kontakterna. I endast 16 procent av anmälningarna hade det träffats en överenskommelse om ett fysiskt sammanträffande mellan den vuxne och barnet. I de fall den vuxne hade vidtagit någon ytterligare åtgärd för att främja att ett redan avtalat sammanträffande kommer till stånd hade mötet också ofta redan ägt rum när brottet anmäldes.

Inom ramen för denna översyn har gjorts en genomgång av förundersökningsmaterial baserat på polisanmälningar om brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte under perioden den 1 januari 2012 till och med den 31 december 2013. Genomgången avser 265 polisanmälningar. Av dessa anmälningar har 41 stycken (15 procent) lett till beslut om åtal eller strafföreläggande för bl.a. sexualbrott i 6 kap. brottsbalken. I 11 fall (4 procent) har åtalet respektive strafföreläggandet avsett kontaktbrottet. Endast 13 procent (35 stycken) av anmälningarna synes dock uppfylla samtliga objektiva rekvisit för kontaktbrottet. I drygt 70 procent av dessa (25 stycken) hade ett möte mellan den vuxne och barnet redan skett. I nästan hälften av de fall som uppfyllde samtliga rekvisit för brottet och där ett möte mellan den vuxne och barnet redan kommit till stånd hade ett sexualbrott begåtts vid mötet.

8.1.2 Prövningen i domstol

En slutsats som kan dras av genomgången av förundersökningsmaterialet är att av de fåtal anmälda fall där samtliga objektiva rekvisit för kontaktbrottet synes uppfyllda, har en relativt stor andel lett till åtal eller beslut om strafföreläggande för kontakt med barn i sexuellt syfte (drygt 30 procent). Av dessa 11 åtal har endast två ogillande domar meddelats. Betonas bör dock att det egentligen inte är möjligt att utifrån endast aktuellt förundersökningsmaterial ange om samtliga objektiva rekvisit för brottet är uppfyllda eftersom det överskjutande uppsåtsrekvisitet, som är ett objektiva rekvisit och hör till rekvisiten för en otillåten gärning, ofta inte kan skönjas förrän ett antal utredningsåtgärder har vidtagits.

Skälet till att straffansvaret förlades så sent var bl.a. att ett sent straffinträde skulle skapa bättre förutsättningar för att ingripa mot och lagföra gärningsmännen eftersom det ansågs lättare att styrka en brottslig avsikt som kommit till uttryck i såväl kontakter som ytterligare handlingar. Regeringen framhöll att det bör undvikas att låta straffansvaret inträda vid en tidpunkt då det genomgående är svårt att styrka gärningsmannens uppsåt (prop. 2008/09:149 s. 24). Det var således bl.a. bevismässiga skäl som var motivet till det sena straffinträdet. Utifrån den utgångspunkten kan sägas att straffbestämmelsen varit lämpligt utformad. Endast i ett fåtal fall har åtal för kontaktbrottet ogillats med hänvisning till att det sexuella syftet inte gått att styrka.

I två av domarna som gäller åtal för brott mot straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte har åtalet ogillats med hänvisning till att någon överenskommelse om ett sammanträffande inte har träffats eftersom barnet i efterhand har uppgett sig inte ha haft för avsikt att faktiskt komma till ett avtalat möte. I de aktuella domarna hänvisas i denna del till ett uttalande i förarbetena där det anges att begreppet överenskommelse inte ska förstås som innebärande ett krav på att ett formellt avtal ska ha träffats utan att det för straffansvar ska vara tillräckligt att det är fråga om en gemensam viljeinriktning, som kan vara helt informell, om att mötas på viss tid och plats (a. prop. s. 46). I en dom har tingsrätten anfört att det kan ifrågasättas om det verkligen fanns en vilja hos målsägandena att träffa den tilltalade eftersom den ena

målsäganden uppgett att hon och den andra målsäganden inte tänkt träffa den tilltalade utan endast se om han kom till platsen och sedan springa därifrån. Den andra målsäganden hade dock uppgett att de båda målsägandena först då de fick syn på den tilltalade och såg att han inte var 13-14 år bestämde sig för att de skulle springa från platsen och inte träffa honom. I en dom har dock fällts till ansvar för kontaktbrottet trots målsägandens uppgifter om att hon aldrig hade för avsikt att träffa den tilltalade och att hon aldrig åkte till den avtalade mötesplatsen. Vissa poliser och åklagare har uppgett att det är olyckligt att barnets inställning till ett möte ska tillmätas betydelse för frågan om straffansvar objektivt kan aktualiseras. Enligt dessa känner barnet inte sällan sådan skam och skuld över att ha haft kontakter av sexuell natur med en okänd vuxen person att barnet i efterhand inte vill tillstå att han eller hon haft för avsikt att träffa den vuxne. Från några barnrättsorganisationer har framförts att det ur ett barnrättsperspektiv inte är lämpligt att barnets vilja att träffa gärningsmannen ska ha betydelse för om gärningsmannen ska anses ha gjort sig skyldig till ett straffbart beteende eller inte.

Några övriga problem vid tillämpningen i domstol av bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte har inte uppmärksamats vid praxisgenomgången.

8.1.3 "Felrubricerade" anmälningar

En slutsats som kan dras av genomgången av förundersökningsmaterial (liksom av Brås studie) är att en övervägande del av de brott som anmäls som kontakt med barn i sexuellt syfte vid anmälningstillfället inte uppfyllde samtliga rekvisit för brottet (87 procent). I en majoritet av de anmälda kontakterna har det dock funnits ett sexuellt innehåll i kontakten och det kan antas att en del av dessa borde ha rubricerats som något annat brott, i första hand sexuellt ofredande eller försök till kontakt med barn i sexuellt syfte.

I många fall har den vuxne frågat om barnet vill ha samlag eller utföra andra sexuella handlingar eller så har den vuxne talat om för barnet vilka sexuella handlingar han vill att barnet ska genomföra. I många fall har gärningsmannen kommenterat barnets bröst eller

könsorgan på ett mycket rättframt och explicit sätt eller frågat barnet om han eller hon är kåt. I vissa fall har gärningsmannen skickat bilder på sin, eller annans, erigerade penis till barnet eller blottat sig i en webbkamera. I de fall det inte finns något tecken på att en överenskommelse träffats om ett sammanträffande borde ovan angivna gärningar ha rubricerats som sexuellt ofredande.

I flera fall har anmälan avsett att någon försökt förmå en ung person att klä av sig framför en webbkamera, smeka sig själv eller onanera framför en webbkamera. Sådana anmälningar har också rubricerats som kontakt med barn i sexuellt syfte. I vissa fall hade en sådan anmälan i stället kunnat rubriceras som försök till utnyttjande av barn för sexuell posering. I vissa fall framgår av anmälan att barnet har skickat bilder av sexuell karaktär till gärningsmannen eller poserat sexuellt inför en webbkamera. I vart fall några av dessa gärningar kunde ha rubricerats som utnyttjande av barn för sexuell posering eller barnpornografibrott. I några fall har den vuxne erbjudit barnet pengar mot att utföra sexuella handlingar. Även dessa har rubricerats som kontakt med barn i sexuellt syfte i stället för försök till köp av sexuell handling av barn alternativt sexuellt ofredande.

Det ska dock tilläggas att i ett antal fall har gärningen omrubricerats och åtal senare väckts för t.ex. sexuellt ofredande eller för försök till utnyttjande av barn för sexuell posering i stället för kontakt med barn i sexuellt syfte.

Det har framförts från polisiärt håll att många kontakter av sexuell natur på internet med barn närmast slentrianmässigt rubricerats som kontakt med barn i sexuellt syfte eftersom man haft uppfattningen att kontaktbrottet är tänkt att avse just sådana kontakter, utan att närmare ha övervägt om detta egentligen är rätt rubricering. Flera åklagare har dock uppgett att polisen på senare tid blivit bättre på att rubricera sexuella kontakter med barn på internet korrekt.

Vidare kan i vissa av de fall där förundersökning inte inletts alternativt lagts ner för att gärningen inte utgör brott, gärningen ha utgjort ett annat sexualbrott än kontakt med barn i sexuellt syfte, oftast sexuellt ofredande eller försök till utnyttjande av barn för sexuell posering. Från polisiärt håll har framförts att i vissa fall har inte ens övervägts huruvida det vore möjligt att utreda det anmälda

brottet som exempelvis ett sexuellt ofredande, när det visat sig att alla rekvisit för kontakt med barn i sexuellt syfte inte är uppfyllda.

Det sagda illustreras också av att det är en större andel av anmälningarna som har lett till åtal och strafföreläggande för andra sexualbrott (11 procent) än för kontaktbrottet (4 procent).

8.1.4 Bestämmelsens användbarhet i förhållande till dess syfte

När straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte infördes angavs i förarbetena att syftet med det nya brottet var att ytterligare förstärka det straffrättsliga skyddet för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp. Enligt regeringen fanns det ett behov av att på ett tidigare stadium än vad som då var möjligt kunna ingripa till skydd för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp vid fysiska sammanträffanden (prop. 2008/09:149 s. 19). Syftet med att kriminalisera ett visst oönskat beteende är att genom hot om straff förmå människor att avhålla sig från just det beteendet. I uppdraget om översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte anförts att bestämmelsen är tänkt att förebygga vissa situationer, dvs. att barn utsätts för sexualbrott. Kontaktbrottet får anses även ha ett preventionistiskt syfte, vilket innebär att ett syfte med att kriminalisera beteendet är att genom straffrättsliga åtgärder hindra människor från att begå ett annat, allvarligare, brott (se bl.a. Petter Asp, Går det att se en internationell trend? – om preventionismen i den moderna straffrätten, SvJT 2007 s. 69). Kriminaliseringen får således sägas syfta dels till att avskräcka personer från att begå den kriminaliserade handlingen i sig, dvs. att kontakta barn på visst sätt i sexuellt syfte, dels att förhindra att vuxnas kontakter med barn leder till att barnen utsätts för sexuella övergrepp.

En slutsats som kan dras av denna studie (liksom av Brås studie) är att tillämpningsområdet för straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte är mycket snävt och att utrymmet för ett straffrättsligt ingripande med anledning av kontaktbrottet innan ett sexuellt övergrepp begås tidsmässigt är mycket litet. Endast ett fåtal anmälningar görs ”i rätt tid”, dvs. då samtliga rekvisit är uppfyllda, men innan något möte eller sexuellt övergrepp har ägt rum. När brottet väl är fullbordat, dvs. när en överenskommelsen

om ett sammanträffande träffats och en främjande åtgärd har vidtagits, så är den situation som bestämmelsen är avsedd att förhindra ofta mycket nära förestående. I cirka en tredjedel av alla fall som uppfyller samtliga rekvisit för kontaktbrottet har mötet mellan den vuxne och barnet lett till ett sexuellt övergrepp mot barnet. Det sagda illustreras också av att i några domar har åtalet för kontakt med barn i sexuellt syfte ogillats eftersom det brott som kontakten syftat till har kommit till fullbordan, varpå brottet kontakt med barn i sexuellt syfte har konsumerats av ett fullbordat sexualbrott enligt 6 kap. 4, 5, 6, 8 eller 10 § brottsbalken.

Flera åklagare har uppgett att straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte inte är effektivt utformad i förhållande till syftena med bestämmelsen. Enligt dessa åklagare inträder straffansvaret alldeles för sent, vilket medför att mycket få fall träffas. I de flesta fall där en vuxen och ett barn kommit överens om ett sammanträffande och en främjande åtgärd har vidtagits så har ett sexualbrott, eller ett försök till sexualbrott, redan begåtts mot barnet när anmälan om brottet når polisen. Flera åklagare anför också att det krävs mycket utredningsresurser för att styrka såväl att en överenskommelse träffats som att en främjande åtgärd har vidtagits. Enligt åklagarna har de skriftliga kontakterna mellan den vuxne och barnet ofta ett tydligt sexuellt innehåll, varför det enligt dessa är en mindre resurskrävande, snabbare och mer framkomlig väg att åtala för sexuellt ofredande i stället för kontakt med barn i sexuellt syfte. Eftersom sexuellt ofredande dessutom har en strängare straffskala anser dessa åklagare att det inte är meningsfullt att försöka utreda om ett kontaktbrott har begåtts. En slutsats som kan dras av detta är att det förekommer att brott utreds och åtalas som sexuellt ofredande i stället för som kontakt med barn i sexuellt syfte. Även från polisiärt håll har framförts att de bägge rekvisiten överenskommelse om ett sammanträffande samt främjande åtgärd innebär att utrymmet att ingripa mot brottet innan mötet äger rum och ett sexuellt övergrepp begås mot barnet är mycket litet. I flertalet av de anmälningar som dessa har erfarenhet av har någon främjande åtgärd inte kunnat styrkas.

Sammanfattningsvis kan konstateras att kontaktbrottet inte är effektivt utformat i förhållande till dess syfte.

8.1.5 Synpunkter på straffskalan

Många unga har börjat överge traditionella nätforum till förmån för internationellt ägda applikationer i smarta telefoner, exempelvis chattprogrammet Kik Messenger som tillhandahålls av ett internettjänsteföretag beläget i Kanada. Detta gör det ofta svårare att få fram uppgifter som är nödvändiga för att spåra gärningsmannen och säkra bevisning om brottet. Enligt uppgift från vissa poliser och åklagare skulle arbetet med att identifiera en misstänkt person genom spårning av ip-adress och ip-loggar utomlands underlättas om straffmaximum höjdes till minst två års fängelse. Vidare har anförts att det generellt är svårare och tar längre tid att få ut ip-adresser o.dyl. från företag som är belägna utomlands om brottets straffvärde ligger på bötesnivå.

Vissa poliser och åklagare menar att straffskalan även av andra skäl inte är lämpligt utformad. Eftersom kontaktbrottet har en lindrigare straffskala än sexuellt ofredande, utreds inte sällan gärningen som sexuellt ofredande i stället för som kontakt med barn i sexuellt syfte, vars konstruktion dessutom upplevs som mer komplicerad och komplex än sexuellt ofredande.

8.1.6 Övriga synpunkter

Sexuella övergrepp som inte sker vid ett fysiskt sammanträffande mellan den vuxne och barnet omfattas inte av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Anledningen till detta var enligt regeringen att sådana handlingar redan omfattades av andra gällande straffbestämmelser, varför skäl saknades att vidta ytterligare lagstiftningsåtgärder när det gäller kontakter som syftar till onlineövergrepp (prop. 2008/09:149 s. 19). Från flera håll, främst från poliser och åklagare men också från barnrättsorganisationer, har framförts att bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte är "omodern" och att groomingprocessen numera ofta inte inkluderar att gärningsmannen under en längre tid bygger upp en förtroendefull relation med barnet innan agerandet tar en annan, mer sexuell, inriktning. I stället använder gärningsmännen inte sällan direkt hot om att sprida bilder på barnet om barnet inte poserar sexuellt eller på olika sätt medverkar i sexuella gärningar via elektronisk

kommunikation, exempelvis via en webbkamera. Dessa har uppgett att bestämmelsen borde omfatta handlande som syftar till sexuella övergrepp mot barn, oavsett om övergreppen begås via elektroniska kommunikationsmedel, såsom via internet eller via telefon, eller vid ett fysiskt sammanträffande. Några exempel på straffvärda gärningar som inte kunnat lagföras eftersom de fallit utanför det kriminaliserade området har dock inte lyfts fram. I stället har pekats på att det av pedagogiska skäl vore önskvärt med en bestämmelse som tar sikte på groomingprocessen i alla dess former, dvs. oavsett vilka sexualbrott den syftar till; med en tydlig straffbestämmelse vore det lättare att både till potentiella förövare och till barn nå ut med budskapet att sexuell grooming är straffbart och något som ska anmälas till polisen.

8.1.7 Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis framgår bl.a. genom studien av förundersökningsmaterial och praxisgenomgången å ena sidan att straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte i huvudsak tillämpas som det torde ha varit avsett, å andra sidan att tillämpningsområdet för kontaktbrottet är mycket snävt och att tiden mellan det fullbordade kontaktbrottet och det åsyftade sexuella övergreppet ofta är mycket kort.

Det finns tunga straffrättsliga skäl till att straffbestämmelsen utformats på ett sätt som innebär att straffansvaret inträder relativt sent. Ett starkt skäl är att det vid ett tidigare straffrättsligt inträde är mycket svårt att bevisa att gärningsmannens syfte med sitt handlande är att begå ett sexuellt övergrepp mot barnet. I denna del visar studien av förundersökningsmaterialet och praxisgenomgången att det när kontakterna lett så långt som till en överenskommelse om ett möte och då ytterligare åtgärd vidtagits det i flertalet fall funnits så pass mycket bevisning att den sexuella avsikten hos gärningsmannen har ansetts styrkt. En relativt stor del av alla anmälningar där rekvisiten för kontaktbrottet är uppfyllda har också lett till åtalsbeslut. Dock kan konstateras att området från det att kontaktbrottet fullbordas till dess att det farebringande beteendet vållar den fruktade skadan, dvs. ett sexualbrott mot ett barn, är mycket snävt.

Utrymmet för att tillämpa straffbestämmelsen så att den i det konkreta fallet ger möjlighet att ingripa och därigenom förhindra sexuella övergrepp mot barn blir givetvis till följd av det ovan sagda mycket litet. En annan sak är att straffhotet bör kunna ha haft viss avskräckande och moralbildande effekt genom att avhålla personer från det icke önskvärda beteendet, dvs. att stämma träff med barn för att begå sexuella övergrepp mot dem. Att mäta omfattningen av sådana effekter ligger dock utanför detta uppdrag.

Att det råder relativt stor skillnad mellan antalet anmälningar och antalet åtal beror delvis på att samtliga objektiva rekvisit för kontaktbrottet inte var uppfyllda i en övervägande andel av anmälningarna (87 procent). En icke obetydlig del av dessa anmälda brott borde ha rubricerats som andra brott än kontaktbrottet, i första hand sexuellt ofredande och (försök till) utnyttjande av barn för sexuell posering. I vissa fall har förundersökning inte inletts eller lagts ner trots att det kan ha funnits skäl att utreda om något annat sexualbrott begåtts. I några fall har dock brottet senare omrubricerats och i ett antal fall har åtal väckts för andra brott (främst sexualbrott).

Ett problem vid tillämpningen kan dock sägas vara uttalandena i förarbetena om att det för att rekvisitet ”träffat en överenskommelse om ett sammanträffande” ska vara uppfyllt erfordras att det är fråga om en gemensam viljeinriktning hos den vuxne och barnet om att träffas. Vidare upplevs bestämmelsen som komplicerad av bl.a. poliser och åklagare. Det kan också konstateras att straffskalan utgjort ett problem, bl.a. för att kontaktbrottet har lägre abstrakt straffvärde än sexuellt ofredande, varför skäl sällan finns att utreda kontaktbrottet, vars konstruktion upplevs som mer komplicerad och komplex än sexuellt ofredande.

Straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte fyller, vid sidan av andra straffbestämmelser, en funktion när det gäller att straffrättsligt ingripa mot vuxnas kontakter med barn i syfte att utsätta dem för sexuella övergrepp vid ett sammanträffande. Straffbestämmelsen tillämpas i huvudsak så som torde ha varit lagstiftarens avsikt. Dock hindrar straffskalans utformning i viss utsträckning en effektiv tillämpning. Det kan också konstateras att tillämpningsområdet är mycket snävt och att bestämmelsen endast i ringa utsträckning möjliggör rättsliga ingripanden för att förhindra planerade sexuella övergrepp mot barn. I det följande

kommer att redogöras för vilka slutsatser som kan dras när det gäller huruvida det finns behov av och tillräckliga skäl för att utvidga straffansvaret för kontakt med barn i sexuellt syfte och på vilket sätt detta i så fall skulle kunna ske.

8.2 Finns skäl att utvidga straffansvaret för kontakt med barn i sexuellt syfte eller på annat sätt förändra bestämmelsen?

Bedömning: Ett utvidgat straffansvar för kontaktbrottet skulle i någon mån kunna innebära ett förstärkt straffrättsligt skydd för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp. Det överskjutande uppsåtsrekvisitet, att gärningsmannens åtgärder ska syfta till att begå sexualbrott mot barn, är dock svårt att bevisa vid ett utvidgat straffansvar. Ett utvidgat straffansvar skulle därför troligen möjliggöra straffrättsliga ingripanden i marginellt fler fall än med dagens strafflagstiftning. Med hänsyn till de krav på rättssäkerhet och effektivitet som måste ställas för en utvidgad kriminalisering finns inte tillräckligt starka skäl att utvidga straffansvaret. I stället bör straffbestämmelsen om sexuellt ofredande användas i större utsträckning eftersom den medger ett tidigt straffrättsligt ingripande. Det bör övervägas att se över straffbestämmelsen om sexuellt ofredande.

Maximistraffet för kontakt med barn i sexuellt syfte bör dock höjas från fängelse i ett år till fängelse i två år.

Vidare bör brottet ges en ny brottsbeteckning – åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte.

Ett förslag till förändrat straffansvar bör ändå lämnas.

8.2.1 Skälen för bedömningen

Inledning

Kontakt med barn i sexuellt syfte har utformats som ett självständigt brott trots att det straffbelägger handlingar som egentligen är förstadier till sexualbrott mot barn. De straffbelagda beteendena utgör alltså förstadier till de ageranden som lagstiftaren ytterst önskat förhindra. Vid sidan av kontaktbrottet finns flera

andra bestämmelser som straffbelägger förberedelse och försök till vissa sexualbrott.

Syftet med att införa straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte var att förebygga och förhindra att barn utsätts för sexuella övergrepp vid fysiska sammanträffanden, särskilt med hänsyn till den tekniska utvecklingen och de nya möjligheter till elektronisk kommunikation som den medfört (prop. 2008/09:149 s. 19). Då gällande strafflagstiftning ansågs inte medge ett rättsligt ingripande innan gärningsmannen och offret träffats samt, i de flesta fall, innan gärningsmannen påbörjat det sexuella närmandet (ibid.). Att tillämpningsområdet för kontaktbrottet kommit att bli mycket snävt och att tiden mellan det fullbordade kontaktbrottet och det åsyftade sexuella övergreppet ofta är mycket kort talar för att bestämmelsen inte är optimalt utformad för att möta de angivna syftena. Som anges ovan hade ett möte skett i 70 procent av de fullbordade kontaktbrotten samt hade också ett fullbordat sexualbrott begåtts i nästan hälften av dessa fall. Om sexuella övergrepp ska förebyggas och förhindras med hjälp av strafflagstiftningen måste straffrättsliga ingripanden kunna ske tidigare än vad som är möjligt i dag. Det bör dock betonas att det inte finns anledning att ha någon övertro på straffrätten i allmänhet och kontaktbrottet i synnerhet i detta avseende. Andra förebyggande åtgärder, innefattande bl.a. utbildnings- och informationsinsatser riktade mot barn, unga, föräldrar och lärare, frivilliga åtaganden av internet- och internettjänsteleverantörer; samarbete mellan polis och aktörer inom internetbranschen samt möjlighet till behandling av förövare och potentiella förövare har sannolikt större effekt när det gäller att minska risken för att barn och unga utsätts för sexuella övergrepp efter kontakter de haft på internet. Att överväga behovet av sådana åtgärder ligger dock utanför detta uppdrag.

Är ett utvidgat straffansvar möjligt och lämpligt?

Utgångspunkter för en utvidgad kriminalisering

Frågan är om det finns anledning att tidigarelägga straffansvaret när det gäller kontaktbrottet, vilket skulle innebära en utvidgad kriminalisering i förhållande till dagens lagstiftning. Vid all

kriminalisering bör beaktas de principer för kriminalisering som redogjorts för i avsnitt 4.6. Så har skett när straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte infördes (se Ds 2007:13 s. 101-117 och prop. 2008/09:149 s. 19 och s. 25). Även vid överväganden kring en utvidgad kriminalisering genom ändringar i ett befintligt straffbud bör dessa principer givetvis beaktas. I detta fall är det i första hand kraven på att det kriminaliserade beteendet kan orsaka skada eller fara för skada liksom kraven på en effektiv och rättssäker straffbestämmelse som bör belysas.

Att vuxnas kontakter, främst via internet, med barn i sexuella syften, inte är godtagbara och att dessa, särskilt med tanke på den tekniska utvecklingen och den explosionsartade ökningen av elektronisk kommunikation innebär en, ofta beaktansvärd, risk för barn att utsättas för sexuella övergrepp är en självklar utgångspunkt. Barn som utsätts för sexuella övergrepp riskerar att drabbas av både fysiska och psykiska skador. Givet är därför också att strafflagstiftningen ska vara utformad så att skadeverkningar på barn till följd av sexuella övergrepp kan förebyggas och förhindras.

En central fråga är hur långt i förväg i förhållande till ett åsyftat sexualbrott som det är motiverat att träda in med kriminalisering. Rent allmänt kan sägas att ju mer avlägsen en gärning är i förhållande till en direkt kränkning av skyddsintresset, desto mindre anledning finns det att kriminalisera gärningen. Ju viktigare ett skyddsintresse är, desto större avstånd kan dock tillåtas föreligga mellan det beteende som ska kriminaliseras och skyddsintresset (Petter Asp m.fl., *Kriminalrättens grunder*, 2 uppl., s. 42 f.).

Skyddsintresset i detta fall – barns hälsa och sexuella integritet – är givetvis ett mycket högt rankat skyddsintresse. Detta skulle i och för sig tala för en kriminalisering av handlingar som inträffar relativt långt före det att ett sexualbrott fullbordas, även om de icke önskvärda handlingarna i sig inte alltid innebär någon skada för barnet eller ens någon konkret risk för att barnet ska skadas. Vid kontakter med barn i sexuellt syfte föreligger dock alltid ur gärningsmannens perspektiv en risk för att barnet ska vilja träffa gärningsmannen, varvid möjliggörs för gärningsmannen att utsätta barnet för det planerade sexuella övergreppet. Gärningsmannens agerande medför således typiskt sett en risk för att barnet i ett

senare skede ska komma till skada. Gärningsmannens agerande kan därför alltid betecknas som ett otillbörligt risktagande.

Av stor betydelse för en utvidgad kriminalisering är dock kravet på att en straffsanktion ska utgöra ett effektivt medel för att motverka det icke önskade beteendet – de straffbelagda gärningarna måste kunna upptäckas och lagföras för att tillräckliga skäl för en utvidgad kriminalisering ska anses föreligga, i synnerhet om gärningen ligger långt från skyddsintresset. Gärningen måste sålunda kunna komma till polisens kännedom och den måste vara så avfattad att polis och åklagare har möjlighet att få till stånd ett underlag som håller för åtal. Det är också av vikt att rättsväsendet har resurser att klara av den ytterligare belastning som en utvidgad kriminalisering kan innebära.

För att upprätthålla de straffrättsliga kraven på legalitet och förutsebarhet erfordras att straffansvaret är så begripligt och precist utformat som möjligt. En straffbestämmelse måste vara så avfattad att den enskilde har möjlighet att undvika att göra sig skyldig till straffbara gärningar. Att straffhotet är begripligt och förutsebart är också av vikt för att kriminaliseringen ska få avhållande effekt.

Överväganden kring en utvidgad kriminalisering

Väldigt många barn befinner sig dagligen i det offentliga rummet på internet och flera av dem kontaktas av vuxna som är intresserade av sexuella kontakter av olika slag med barnet. I takt med att användningen av internet i allmänhet och sociala medier i synnerhet ökar torde också sådana kontakter och kontaktförsök öka. Det kan röra sig om allt från att den vuxne vill tala om sex med barnet till att förmå barnet till sexuella handlingar via en webbkamera eller till att träffa barnet för att ha samlag med barnet. Det är givetvis mycket önskvärt att sådana sexuella kontakter med barn kan förhindras eller i vart fall avbrytas.

Det framförs ibland att det borde vara straffbart om en vuxen tänker att han eller hon vill utsätta ett barn för sexuella övergrepp eller om den vuxne planerar att göra så. Att straffbelägga endast tanken eller viljan hos någon att begå sexuella övergrepp mot barn är dock självfallet uteslutet. Det är en viktig princip och för svenskt

rättsordning självklart att staten endast ska straffa någon för handlingar och inte för åsikter och tankar. Ett sådant brott skulle också i de allra flesta fall vara omöjliga att bevisa. I stället erfordras för kriminalisering att gärningsmannen vidtar någon handling som på något sätt manifesterar den brottsliga viljan, dvs. att begå ett sexualbrott mot barnet, samt att handlingen medför åtminstone en abstrakt fara för att en skadlig effekt, i detta fall att barnet utsätts för fysiska och psykiska skador till följd av att barnets sexuella integritet kränks. Som Petter Asp har anfört är faran med ett preventionistiskt synsätt, dvs. att se straffrätten som ett effektivt medel att förhindra att faror och skador över huvud taget uppstår, förskjutningen av fokus från skadliga gärningar till farliga gärningsmän; en förskjutning som riskerar att dela in medborgarna i kategorierna skyddsvärda eller farokällor (Petter Asp, Går det att se en internationell trend? – om preventionismen i den moderna straffrätten, SvJT 2007 s. 69 ff.).

Kärnan i den s.k. groomingprocessen kan sägas vara att gärningsmannen vidtar vissa åtgärder, som i sig inte behöver vara vare sig skadliga eller farliga, som ska underlätta för gärningsmannen att senare kunna utsätta barnet för sexuella övergrepp. Det är gärningsmannens syfte med de förberedande åtgärderna som innebär att risken för ett sexuellt övergrepp ökar och som gör åtgärderna straffvärda. I straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte är det sexuella syftet utformat som ett överskjutande uppsåtsrekvisit, vilket innebär att gärningsmannen ska ha ett uppsåt att göra något som sträcker sig utöver de handlingar som han eller hon faktiskt utför. Syftet med handlingarna finns alltid manifesterade som tankar hos gärningsmannen och är därmed i allmänhet mycket svårt att bevisa. De handlingar som den vuxne vidtar kan vara tecken på, bevisfaktum för, att denne har för avsikt att begå sexuella övergrepp mot barnet, men dessa behöver definitivt inte vara bevis för ett sådant syfte.

En kriminalisering som i princip uteslutande bygger på gärningsmannens överskjutande uppsåt skapar alltså särskilda problem när det gäller möjligheten att föra bevis om gärningsmannens uppsåt att utföra brottet. Detta gäller i än högre grad om straffansvaret inträder mycket långt från den skadegörande handlingen, dvs. det åsyftade sexualbrottet. Ett

sådant utformat straffansvar skapar också i sin tur risker för både oriktiga fällande domar, godtycke, bristande enhetlighet och diskriminerande rättstillämpning. Om straffansvaret inträder mycket tidigt blir underlaget för uppsåtsbedömningen mer begränsat, vilket i sin tur medför att bedömningarna blir svårare och osäkrare än de annars skulle ha varit. Risken ökar för att mer eller mindre ovidkommande faktorer, såsom att gärningsmannen tidigare gjort sig skyldig till brott av visst slag, tillmäts betydelse vid bedömningen (se Petter Asp, Från tanke till gärning, Del I Legitimationsfrågor rörande förfälsdelikt, 2005, s. 61 ff. och s. 84 ff. samt Petter Asp, Grooming – ett gott skäl att gorma, Jurist uden omsvøb. Festschrift til Gorm Toftegaard Nielsens, samlingsverk, Köpenhamn 2007, 28 f.).

Om en vuxen person tar kontakt med ett barn utan ett sexualiserat språkbruk eller antydningar om sex eller fysisk samvaro av liknande slag torde det vara mycket svårt att bevisa att gärningsmannens syfte med handlingarna är att i framtiden begå ett sexuellt övergrepp av visst slag mot barnet. Redan det att en vuxen person kontakter ett barn på internet och ställer frågor av vardaglig karaktär torde inte, mot den vuxnes nekande, kunna bevisa en sexuell avsikt. Inte ens omständigheter som att falska uppgifter använts, att den vuxne vilselett barnet om ålder, namn eller könstillhörighet eller att gärningsmannen vänt sig till flera barn torde vara tillfyllest för att bevisa ett sexuellt syfte. I stället torde ofta erfordras att kontakterna haft en tydlig sexuell inriktning och att kontakterna pågått under en tid. Att den vuxne och barnet kommit överens om att träffas och den vuxne dessutom vidtar någon ytterligare åtgärd för att mötet ska komma till stånd innebär också att den vuxnes sexuella avsikter kan anses ha manifesterats. I de fall där någon dömts för kontakt med barn i sexuellt syfte har i de allra flesta fall de verbala kontakterna varit av utpräglat sexuell karaktär. I något fall har dock den tilltalade själv berättat om sina sexuella avsikter med agerandet.

Ju tidigare straffansvaret inträder desto svårare torde det vara att upptäcka brotten, liksom att utreda och bevisa dessa, i synnerhet det överskjutande uppsåtsrekvisitet. I ett tidigt skede har den vuxne ofta inte hunnit vidta några handlingar som manifesterar en brottslig vilja. Som anförs i förarbetena till straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte riskerar ett tidigt straffansvar att

oskyldiga handlingar misstänkliggörs och att anmälningar i rent trakasserings syfte görs (prop. 2008/09:149 s. 23). Underlaget för att bedöma det överskjutande uppsåtsrekvisitet är i ett tidigt skede ofta mycket begränsat, vilket medför svårare och osäkrare bedömningar än med dagens reglering. För att en straffbestämmelse ska anses effektiv får, som anförts ovan, bevisproblemen inte uppfattas som alltför omfattande.

Ett tidigarelagt straffansvar skulle exempelvis kunna inträda när den vuxne och barnet kommer överens om ett sammanträffande, när den vuxne väcker frågan om ett sammanträffande eller när den vuxne och barnet har etablerat kontakt. Detta är handlingar som för det mesta inte i sig är skadliga eller farliga för barnet utan handlingar som naturligen sker mellan en vuxen och ett barn, även på internet. Avgränsningen av det straffbara området blir då hur det överskjutande uppsåtsrekvisitet bedöms. Om straffansvaret läggs tidigt så kan det också vid tillämpningen medföra osäkerhet om hur stark den vuxnes avsikt just vid det tillfället var att begå ett sexuellt övergrepp mot barnet. Möjligheten för den vuxne att efter det att den brottsliga avsikten väckts frivilligt tillbakaträda från det planerade sexuella övergreppet och på så sätt undgå straffansvar blir också mycket liten om straffansvaret inträder i nära anslutning till att den vuxnes brottsliga avsikt väckts.

Ett tidigarelagt straffansvar skulle visserligen träffa gärningar som inte är önskvärda och som knappast kan anses legitima, eftersom de syftar till sexuella övergrepp mot barn, men också träffa gärningar som inte sällan skulle ligga mycket långt från ett realiserande av den brottsliga avsikten. Eftersom det vid ett tidigarelagt straffansvar torde vara svårt att styrka att gärningsmannens avsikt med gärningen varit att begå ett sexuellt övergrepp mot barnet finns risk för att en utvidgad kriminalisering inte skulle få den verkan som eftersträvas. Sammanfattningsvis finns risk för att ett tidigarelagt straffansvar för kontakter med barn i sexuella syften skulle kunna leda till en ineffektiv bestämmelse och, i värsta fall, en rättsosäker tillämpning.

Det finns andra tillämpliga straffbestämmelser

När det gäller att straffrättsligt möta risken för att barn utsätts för sexuella övergrepp av vuxna som de träffat t.ex. via internet är det viktigt att ha i åtanke att straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte inte kan ses isolerad från andra straffbestämmelser som också syftar till att straffrättsligt skydda barn mot att utsättas för sexuella övergrepp. Såväl i den allmänna debatten som bland rättstillämpare synes ibland bortses från att kontaktbrottet endast är en av flera straffbestämmelser som är tillämpliga på groomingprocessen, för att förebygga och förhindra att barn utsätts för sexuella övergrepp. Genom studien av förundersökningsmaterial kan konstateras att i ett mycket stort antal fall är innehållet i kontakten av utpräglat sexuell natur, vilket innebär att andra straffbestämmelser än kontaktbrottet hade kunnat tillämpas, ofta i stället för kontaktbrottet.

När det gäller inledande kontakter av sexuell natur som en vuxen tar med ett barn kan dessa med dagens lagstiftning i många fall beivras straffrättsligt, även i de fall den vuxne och barnet inte träffat en överenskommelse om ett sammanträffande. I de fall den vuxne kontaktar ett barn i sexuellt syfte men endast ställer vardagliga frågor som inte är av sexuell natur, t.ex. om barnets intressen, om skolan eller om barnets familj torde det varken med dagens lagstiftning eller med ett förändrat kontaktbrott vara möjligt att bevisa att den vuxne haft ett sexuellt syfte med kontakten. När kommunikationen dock får ett sexuellt präglat innehåll torde straffbestämmelsen om sexuellt ofredande i 6 kap 10 § brottsbalken kunna tillämpas i stor utsträckning.

Oavsett om kontakt med ett barn tas via internet eller vid ett fysiskt möte så fullbordas ett sexuellt ofredande mycket tidigt. Om en vuxen vid kontakt med ett barn under 15 år på internet frågar den unge, exempelvis, om denne vill ha sex, om den unge är kåt eller kommenterar barnets bröst eller underliv torde i flertalet fall gärningen vara att bedöma som sexuellt ofredande. De fall där gärningsmannen direkt genom olika påtryckningar försöker förmå den unge till sexuella aktiviteter via t.ex. en webbkamera ökar. Sådana gärningar kan vara att bedöma som, exempelvis, försök till utnyttjande av barn för sexuell posering, försök till sexuellt övergrepp mot barn eller försök till sexuellt tvång.

Straffbestämmelsen om sexuellt ofredande

Enligt 6 kap. 10 § andra stycket andra ledet brottsbalken är det straffbart som sexuellt ofredande att genom ord eller handlande ofreda en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet. Straffskalan är böter eller fängelse i högst två år.

Straffbestämmelsen om sexuellt ofredande fick sin nuvarande lydelse den 1 april 2005. Bestämmelsen riktar sig mot såväl barn som vuxna. Enligt förarbetena till bestämmelsen omfattar bestämmelsen sådana handlingar som har en sexuell inriktning genom att de på något sätt syftar till att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift. Yttranden med sexuell innebörd föranleder således inte nödvändigtvis ansvar enligt denna paragraf; en förutsättning för straffansvar är att yttrandena har en tydlig sexuell inriktning. Användandet av könsord och andra yttranden med sexuella påståenden faller utanför tillämpningsområdet om syftet är annat än rent sexuellt, t.ex. att uttala en svordom. Till tillämpningsområdet hör också tydliga sexuella kontakter per telefon eller e-post. För att ett sexuellt ofredande ska aktualiseras måste den vuxnes ord eller handlande vara ägnat att kränka personens sexuella integritet, dvs. typiskt sett duga för att kränka barnets sexuella integritet. Någon kränkning behöver inte ha skett i det enskilda fallet och det har inte någon avgörande betydelse om barnet känner sig kränkt eller inte. I subjektivt hänseende krävs inte något syfte från gärningsmannens sida att kränka offrets sexuella integritet. Det är tillräckligt att gärningsmannen har uppsåt beträffande de faktiska omständigheter som utgör underlag för domstolens värdering av frågan om de varit ägnade att kränka offret på ett sådant sätt.

Vid bedömningen av om yttrandet eller handlandet är ägnat att kränka personens sexuella integritet tas viss hänsyn till om gärningen riktar sig mot ett barn eller mot en vuxen person. En och samma handling kan vara ägnad att kränka ett barns sexuella integritet men inte en vuxens. Vilka uttalanden som ska bedömas kränka den sexuella integriteten växlar inte endast över tid utan även med det sammanhang vari de fällt. Därtill ska beaktas att samhällets allmänna toleransnivå i fråga om sexuella företeelser inte är konstant. Inte varje angrepp med sexuell inriktning mot en enskild person hör med nödvändighet hit. (Prop. 2004/05:45 s. 149

f., prop. 2012/13:111 s. 55, Lena Holmqvist m.fl., Brottsbalken En kommentar 6:10 s. 2 f., Nils Jareborg m.fl., Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, 2 uppl. s. 129 f. och NJA 1997 s. 359.)

Om den vuxne förevisar bilder med sexuella motiv för ett barn under 15 år, i skrift eller tal frågar barnet om sexuella erfarenheter, om barnet vill utföra sexuella handlingar eller kommenterar barnets kropp på ett sexualiserat sätt torde ofta rekvisiten för sexuellt ofredande vara uppfyllda – den vuxne har genom ord eller handlande ofredat barnet på ett sätt som är ägnat att kränka barnets sexuella integritet. I flera domar i praxisgenomgången liksom i vissa andra domar som gått igenom har gärningsmannen dömts för sexuellt ofredande för yttranden med sexuell innebörd riktade mot barn under 15 år. Exempel på yttranden som bedömts som sexuellt ofredande är:

- Är du kåt?
- Vill du knulla?
- Har dina bröst blivit större?
- Vore underbart om du sög av mig.
- Får jag bröstknulla dig?
- Jag vill bli avsugen.
- Jag vill se bilder av dina nakna bröst.
- Du är sexig och het.
- Är kåt. Jag vill spruta. Vad kostar du?
- Jag är sexuellt upphetsad och vill ha sex.

Även uttalanden där uttrycket ”mysa” använts vid flera tillfällen har bedömts som sexuellt ofredande.

Vid praxisgenomgången har också uppmärksammats att det ofta döms för sexuellt ofredande då den tilltalade, vid sidan av kontaktbrottet, deltagit i textkonversationer med sexuell innebörd.

Straffbestämmelsen om sexuellt ofredande fångar således upp kontakter som tar sig sexuella uttryck och kan i många fall tillämpas på ett tidigt stadium där det kan vara svårt att styrka huruvida det är fråga om kontakter som syftar till andra, allvarigare, sexualbrott. Straffbestämmelsen om sexuellt ofredande medger således ett ingripande på ett tidigt stadium i den s.k. groomingprocessen. Att många kontakter har ett sexuellt innehåll visar genomgången av förundersökningsmaterial, där cirka 75

procent av samtliga kontakter haft ett tydligt sexuellt innehåll. I en del av dessa fall kan dock andra sexualbrott ha begåtts, såsom försök till utnyttjande av barn för sexuell posering eller sexuell ofredande enligt 6 kap. 10 § första stycket eller andra stycket första ledet brottsbalken.

Sammanfattande bedömning

Som tidigare har anförts ligger det i sakens natur att det är mycket svårt att visa att en person haft ett visst syfte med sitt agerande, särskilt om agerandet i sig inte med nödvändighet pekar i riktning mot själva syftet. Så som dagens straffbestämmelse om kontakt med barn i sexuellt syfte är utformad inträder straffansvaret när den vuxne och barnet har kommit överens om ett sammanträffande och den vuxne dessutom har vidtagit ytterligare någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd. När dessa åtgärder har vidtagits har den vuxne och barnet ofta haft tämligen omfattande kontakter av bl.a. sexuell karaktär. Under dessa omständigheter talar både de långt gående planerna på att träffas samt innehållet i kontakterna för ett sexuellt syfte och bevisproblemen är då inte lika stora som om straffansvaret skulle tidigareläggas.

Nedan föreslås, som ett alternativt förslag, att straffansvaret för kontaktbrottet tidigareläggs. Ett sådant brott kommer inte sällan att vara än svårare att bevisa än dagens kontaktbrott. Ofta torde krävas att ytterligare åtgärder har vidtagits än att den vuxne för barnet har föreslagit ett sammanträffande. Av skäl som nedan anges kommer inte heller straffskalan för en sådan straffbestämmelse att kunna sättas högre än straffskalan för sexuell ofredande. På grund av de bevisproblem som är förknippade med det överskjutande uppsåtsrequisitet samt de principiella invändningar som kan resas mot en kriminalisering långt från den skadegörande handlingen, bör ett alternativ till tidigarelagt straffansvar vara att behålla straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte i huvudsak oförändrad, dock med förhöjt straffmaximum och förändrad brottsbeteckning, och i stället framdeles överväga huruvida straffbestämmelsen om sexuell ofredande, när det gäller sexuella kränkningar av barn, kan behöva ses över. Även om

tillämpningen av straffbestämmelsen om sexuellt ofredande synes fungera tämligen oproblematiskt när det gäller sexuella kränkningar av barn under 15 år på internet, kan det finnas skäl att se över straffbestämmelsen utformning och straffskala samt dess brottsbeteckning, vilken kan uppfattas som mindre tydlig när det gäller sexuella kränkningar av barn. Vidare torde bestämmelsen om sexuellt ofredande, mot bakgrund av vad som framkommit genom bl.a. studien av förundersökningsmaterial, kunna tillämpas i något större utsträckning än i dag.

Straffbestämmelsen om sexuell ofredande möjliggör således ett straffrättsligt ingripande på ett relativt tidigt stadium mot förberedande gärningar som syftar till att begå sexuella övergrepp mot barn. Sådana gärningar som består av verbala påståenden eller frågor av sexuell karaktär liksom bilder av sexuell karaktär som den vuxne förevisar den unge kan då bestraffas som sexuellt ofredande. Det är också viktigt att kunna stoppa kontakter som ”endast” avser prat om sex. Sådant kommunikation torde ibland kunna ”trigga” gärningsmannen att begå svårare sexualbrott mot barnet och också vara en inkörsport till grövre sexualbrott mot barn. För att straffbestämmelsen om sexuellt ofredande ska få effekt, och bl.a. verka avskräckande och hindra planerade övergrepp, erfordras dock även att upptäcktsrisken inte är minimal samt att brotten kan utredas och beivras. Det är alltså av central betydelse att samhället är berett att lägga resurser på att utreda och lagföra också sexuella ofredanden av verbal karaktär, i synnerhet när brottet riktas mot barn under 15 år på internet.

Det är också viktigt att barn under 15 år och deras föräldrar får kunskap om att det ofta är straffbart när en vuxen person använder ett tydligt sexualiserat språk i kommunikationen med barnen eller skickar dem bilder med sexuellt innehåll.

Om de förberedande gärningarna emellertid gått så långt som till en överenskommelse om möte och en främjande åtgärd, samt ofta också till ett möte mellan den vuxne och barnet, har gärningen ett betydligt högre straffvärde än om den endast avsett sexuellt ofredande genom ord som kränker barnets sexuella integritet. I sådana fall bör givetvis straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte tillämpas.

Tilläggas bör också att det följer av åtagandena enligt Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell

exploatering och sexuella övergrepp samt EU-direktivet om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi att även vissa förberedande handlingar som inte är av sexuell karaktär ska vara kriminaliserade, om syftet med handlandet är träffa ett barn för att begå ett sexualbrott mot barnet. Straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte svarar mot dessa åtaganden, vilket däremot inte straffbestämmelsen om sexuellt ofredande gör.

Trots det ovan anförda lämnas i det följande ett förslag om att straffansvaret för kontakt med barn i sexuellt syfte ska utvidgas (se avsnitt 8.3). Oavsett om straffansvaret utvidgas eller inte bör straffmaximum för brottet höjas samt bör brottsbeteckningen ändras. Förslag därom lämnas i det följande (avsnitt 8.4 och 8.5).

8.3 Ett förslag till förändrad straffbestämmelse om kontakt med barn i sexuellt syfte

Förslag: Straffansvaret för kontakt med barn i sexuellt syfte föreslås inträda när gärningsmannen, i syfte att mot ett barn under 15 år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 6 kap. 4, 5, 6, 8 eller 10 §, för barnet föreslår ett sammanträffande eller när gärningsmannen, i samma syfte, träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande.

I vart fall bör rekvisitet främjande åtgärd tas bort.

Bedömning: Straffansvaret bör inte utvidgas till att avse kontakter som tas i syfte att begå sexuella övergrepp som inte sker vid ett fysiskt sammanträffande.

8.3.1 En utvidgad kriminalisering

Inledning

Syftena med att straffbelägga tidiga kontakter med barn i sexuellt syfte är dels att straffbudet ska kunna ha en avskräckande effekt i allmänhet när det gäller handlingar som omfattas av kriminaliseringen, dels att möjliggöra ingripanden i det förberedande stadiet och på så sätt kunna förhindra att barnet i det konkreta fallet utsätts för t.ex. en våldtäkt eller något annat sexuellt

övergrepp. Som anförts ovan framgår av såväl genomgången av förundersökningsmaterial som av Brås studie att tillämpningsområdet för kontaktbrottet är snävt och att utrymmet för att ingripa straffrättsligt efter det att kontaktbrottet fullbordats men innan det åsyftade sexualbrottet påbörjats eller fullbordats är mycket litet. För att möjliggöra ett tidigare rättsligt ingripande och förhoppningsvis kunna förhindra sexuella övergrepp mot barn i något större utsträckning än i dag föreslås ett tidigarelagt straffansvar. Vid ett tidigarelagt straffansvar är det dock av central betydelse att kraven på effektivitet och rättssäkerhet kan upprätthållas.

Kravet på effektivitet är grundläggande för att en straffbestämmelse ska vara motiverad. För att en straffbestämmelse ska anses effektiv och få avhållande effekt ska gärningsmannen kunna upptäckas och fällas till ansvar för brottet. Gärningen måste sålunda komma till polisens kännedom och den måste gå att bevisa. Av vikt är också att straffbestämmelsen inte är svårtillämpad. För att upprätthålla straffrättens legalitetsprincip erfordras bl.a. att straffansvaret är så tydligt och precist utformat som möjligt. Den enskilde måste kunna utläsa vilka handlingar som är straffbara, varför bestämmelsen måste utformas på ett förutsebart sätt. Att straffhotet är begripligt och konkret är också av vikt för att kriminaliseringen ska få avhållande effekt.

Vidare bör i möjligaste mån undvikas överlappningar i förhållande till andra, närliggande, brott i främst 6 kap. brottsbalken. Stora överlappningar leder ofta till svåra gränsdragnings- och konkurrensproblem i den praktiska tillämpningen. Endast om det finns särskilda skäl bör kriminalisering av redan straffsanktionerade gärningar (dubbla kriminaliseringar) ske.

Slutligen måste beaktas de krav på kriminalisering som ställs i internationella instrument inom FN, Europarådet och EU (se avsnitt 4.4).

Ett tidigarelagt straffansvar

I promemorian Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften (Ds 2007:13) föreslogs en mer långtgående kriminalisering än dagens

straffbestämmelse om kontakt med barn i sexuellt syfte. Straffansvar föreslogs inträda redan när någon har kontakt med ett barn under 15 år i syfte att begå ett sexualbrott enligt 6 kap. brottsbalken mot barnet. Många remissinstanser ställde sig bakom promemorians förslag. Flera remissinstanser framförde emellertid kritik mot förslaget, främst av innebörd att den föreslagna utformningen kan förväntas ge upphov till stora bevissvårigheter som bl.a. skulle hindra en effektiv kriminalisering. På grund av de stora bevissvårigheterna skulle den avskräckande effekten kunna ifrågasättas eftersom risken för lagföring skulle bli i det närmaste försumbar. Vidare anfördes att förslaget utgjorde ett långt gående steg på ett känsligt område mot en s.k. preventionistisk straffrätt. Enligt regeringen väckte en konstruktion som den föreslagna frågan om möjligheten att upptäcka, utreda och lagföra de kriminaliserade handlingarna. Eftersom vilken oskyldig kontakt som helst kan misstänkas utgöra ett brott anfördes också att risken för sådana misstankar och därmed för ogrundade anmälningar inte skulle underskattas när det gäller gärningar av detta slag. Enligt regeringen bör det undvikas att låta straffansvaret inträda när det genomgående är svårt att styrka gärningsmannens uppsåt (prop. 2008/09:149 s. 23 f.) Petter Asp framförde i en artikel omfattande kritiska synpunkter mot förslaget (Petter Asp, Grooming – ett gott skäl att gorma, Jurist uden omsvøb. Festskrift til Gorm Toftegaard Niensens, samlingsverk, Köpenhamn 2007, 28 f.).

Ett så tidigt straffansvar som föreslogs i promemorian bör mot angiven bakgrund inte ånyo övervägas. Ett sådant tidigt straffansvar är inte heller förenligt med kraven på en effektiv och rättssäker strafflag.

Straffansvaret bör inte inträda när det är mycket svårt att styrka gärningsmannens överskjutande uppsåt, dvs. gärningsmannens syfte med åtgärderna.

Rekvisitet främjande åtgärd bör tas bort

Avsikten med rekvisitet ”vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja ett sådant sammanträffande” är i första hand att bekräfta den vuxnes vilja att gå vidare i den handlingsprogress som syftar till att genomföra mötet med barnet och därmed ett fysiskt sexuellt

övergrepp. Den vuxne ges därmed också möjlighet att, innan den ytterligare åtgärden vidtas, träda tillbaka från den träffade överenskommelsen (prop. 2008/09:149 s. 25 f.). Från flera håll, bl.a. från polis och åklagare, har framförts att främjanderekvisitet är svårt att styrka och att det hindrar ett ingripande på ett tidigt stadium. Som anføres ovan visar också genomgången av förundersökningsmaterial att när den främjande åtgärden har vidtagits så är tidpunkten för ett sexuellt övergrepp mot barnet ofta mycket nära förestående. I endast 13 procent av de genomgångna kontakterna har någon ytterligare åtgärd vidtagits efter det att en överenskommelse om ett sammanträffande träffats. Vissa av de främjande åtgärderna har utgjorts av att gärningsmannen och barnet träffats och att gärningsmannen kommit till den överenskomna platsen. Det tidsmässiga utrymmet för att rättsligt ingripa i sådana fall har varit mycket kort. I 17 procent av kontakterna har en överenskommelse om ett sammanträffande träffats. I hela 51 procent av kontakterna har emellertid gärningsmannen eller målsäganden anfört något om att vilja träffas. Av de 95 kontakter där gärningsmannen har bett målsäganden att skicka sexuella bilder, posera eller utföra sexuella handlingar via webbkamera förekommer diskussioner om att träffas i 51 fall.

I en stor del av domarna i praxisgenomgången har den misstänkte och målsäganden träffats eller så har den misstänkte begett sig till mötesplatsen. Detta visar att risken för ett övergrepp varit mycket nära förestående. I några domar hade också ett sexuellt övergrepp ägt rum vid mötet.

Det finns mot denna bakgrund flera skäl som talar för ett tidigarelagt straffansvar och för att i vart fall ta bort kravet på främjande åtgärd. Om rekvisitet främjande åtgärd togs bort skulle ett straffrättsligt ingripande kunna ske på ett tidigare stadium och det straffrättsliga skyddet för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp öka något. Dock måste givetvis beaktas att möjligheten för den vuxne att undgå straffansvar genom att träda tillbaka från överenskommelsen därmed försvinner. Ett sådant agerande torde dock ofta kunna beaktas i mildrande riktning vid straffmätningen, exempelvis enligt 29 kap. 5 § första stycket 4 brottsbalken, i vilken stadgas att rätten vid straffmätningen i skäligen omfattning ska beakta om den tilltalade efter förmåga försökt förebygga, avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet.

Straffansvar bör kunna inträda vid förslag om ett sammanträffande

Det är också tänkbart med ett straffrättsligt inträde efter det att den vuxne och barnet har kommit i kontakt med varandra, men innan en överenskommelse om ett sammanträffande har träffats mellan den vuxne och barnet. Steget efter det att inledande kontakter har tagits är att gärningsmannen frågar barnet om de ska träffas eller uppmanar barnet att träffa honom eller henne. Gärningsmannen tar således initiativ till ett sammanträffande med barnet. Genom ett sådant agerande har gärningsmannen tydligt manifesterat sin avsikt att utsätta barnet för sexuella övergrepp av något slag. Om ett straffrättsligt ingripande kan ske redan efter en sådan förfrågan torde möjligheterna att förebygga och förhindra sexuella övergrepp mot barn kunna öka i någon mån. Givetvis måste också det överskjutande uppsåtsrekvisitet kunna styrkas vid denna tidpunkt. Detta torde dock ofta vara svårt, i synnerhet i de fall kontakterna inte varit av sexuell karaktär.

När gärningsmannen tar initiativ till ett sammanträffande har gärningsmannens vilja att utsätta barnet för ett sexuellt övergrepp kommit till tydligt uttryck, även om det kan återstå flera moment innan ett sexualbrott mot barnet, eller ett försök därtill, begås. Redan då initiativ tas till ett sammanträffande uppstår emellertid en abstrakt fara för att barnet ska komma att acceptera ett sammanträffande och att ett sammanträffande, vid vilket ett sexuellt övergrepp mot barnet möjliggörs, kommer till stånd. Det torde inte sällan vara slumpen som avgör om ett sammanträffande med ett barn kommer till stånd eller om sammanträffandet inte blir av, exempelvis för att en förälder eller ett syskon ingriper efter att av misstag ha råkat se en nätkonversation mellan gärningsmannen och barnet eller för att barnet av någon anledning anar oråd och avbryter kontakten.

Ju tidigare straffansvaret inträder, desto mindre farlig får gärningen dock generellt anses vara. Många sexuella inviter från vuxna avvisas direkt av barnet och faran för ett sexuellt övergrepp mot ett barn som avvisat en invit är givetvis ringa. Ur gärningsmannens perspektiv föreligger dock redan vid frågan om ett sammanträffande en abstrakt fara för att barnet så småningom ska acceptera ett sammanträffande, vid vilket gärningsmannen kan utföra det planerade sexuella övergreppet. Om kontakten däremot

gått så långt som till en överenskommelse om ett sammanträffande ökar givetvis den konkreta faran för att barnet ska utsättas för ett sexuellt övergrepp. Att fråga ett barn om ett sammanträffande på sätt som sker i den s.k. groomingprocessen utgör typiskt sett en fara, en otillbörlig risk, för att barnet kommer att utsättas för ett sexuellt övergrepp.

För att möjligheten till ett rättsligt ingripande efter ett förslag om ett sammanträffande men innan en överenskommelse om ett sammanträffande har träffats, inte ska bli alltför ringa bör inte krävas att förslag om ett sammanträffande måste avse viss tid och viss plats för att rekvisitet ska vara uppfyllt. För att straffbestämmelsen inte lätt ska kunna kringgås är det också viktigt att begreppet föreslå ett sammanträffande ges en vid innebörd.

I Finland har införts ett straffansvar för den som föreslår ett möte eller andra kontakter med ett barn, om det av förslagets innehåll eller av omständigheterna annars framgår att syftet är att begå vissa sexualbrott mot barnet. Den finska straffbestämmelsen har endast tillämpats vid ett fåtal tillfällen och några slutsatser om dess ändamålsenlighet kan därför inte dras. Kravet i den finska straffbestämmelsen på att det sexuella syftet ska framgå av förslaget är närmast att betrakta som en bevisregel. Det är givetvis så att det sexuella syftet ofta måste framgå av förslagets innehåll eller av övriga omständigheter för att det ska gå att bevisa ett sådant brott. Ett sådant krav på hur syftet ska framgå bör dock inte ställas direkt i straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Dels är det oklart om en sådan utformning innebär att kraven som ställs i de internationella instrumenten, där det inte krävs att syftet ska framgå för att gärningen objektivt ska utgöra brott, kan anses uppfyllda, dels innebär en sådan utformad regel en inskränkning av den fria bevisprövningen.

Rekvisitet träffat en överenskommelse om ett sammanträffande

I förarbetena till kontaktbrottet anges att det, för att rekvisitet ”träffat en överenskommelse” ska vara uppfyllt, erfordras att det är fråga om en gemensam viljeinriktning om att mötas på viss tid och plats (prop. 2008/09:149 s. 46). Såväl vissa poliser och åklagare som barnrättsorganisationer har framfört att det är olämpligt att låta

straffansvaret vara avhängigt barnets vilja att träffa den vuxne. Som framgår av praxisgenomgången har åtal ogillats i ett par fall med hänsyn till att målsäganden vid överenskommelsen inte haft för avsikt att komma till det avtalade mötet. Skälen till skrivningen i förarbetena har inte motiverats närmare. Oavsett vad som ligger bakom skrivningen är det dock svårt att läsa det anförda på något annat sätt än att en överenskommelse om ett sammanträffande inte träffats om bägge parter inte haft för avsikt att sammanträffa. Om barnet inte har någon allvarlig avsikt att komma till ett möte minskar självfallet risken för att barnet ska utsättas för ett sexualbrott. Detta kan jämföras med att det inte ska dömas för förberedelsebrott enligt 23 kap. 2 § brottsbalken om risken för fullbordat brott är ringa. Emellertid kan under en s.k. groomingprocess barnets vilja och avsikter förändras över tid, varför det i efterhand kan vara svårt att utröna barnets avsikter när överenskommelsen träffades. När barnet väl insett att det t.ex. är en äldre man och inte en ung pojke eller flicka som barnet har chattat med, kan barnet skämmas för att ha blivit lurad och inte vilja vidgå sina ursprungliga avsikter. Brottet är inte heller utformat som ett konkret faredelikt, dvs. någon fara behöver inte föreligga i det enskilda fallet, utan som ett abstrakt faredelikt, tillkommet för att stävja beteenden som typiskt sett kan leda till att ett barn utsätts för sexualbrott och därmed kommer till skada. Rent språkligt torde inte något hinder föreligga för att anse att en överenskommelse träffats trots att bägge parter vid överenskommelsen inte haft för avsikt att hålla densamma. Mot bakgrund av det anförda bör ett straffansvar kunna inträda även om barnet vid överenskommelsen om ett sammanträffande inte haft för avsikt att träffa gärningsmannen. Någon gemensam viljeinriktning att mötas bör således inte erfordras för att rekvisitet träffat en överenskommelse om ett sammanträffande ska vara uppfyllt.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis bör straffansvar kunna inträda redan när den vuxne, i syfte att begå vissa sexualbrott mot barnet, för barnet föreslår ett sammanträffande. För att också förslag om ett

sammanträffande som lämnas av barnet ska omfattas av bestämmelsen ska straffansvar också inträda när den vuxne och barnet träffar en överenskommelse om ett sammanträffande. Om barnet förslår ett sammanträffande kan den vuxnes vilja att utsätta barnet för ett sexuellt övergrepp vid sammanträffandet anses ha tydligt manifesterats då den vuxne kommer överens med barnet om ett sammanträffande på viss tid och viss plats. Barnets vilja att träffa den vuxne ska dock inte vara avgörande för om en överenskommelse om ett sammanträffande har träffats. För att möjliggöra tidigare rättsliga ingripanden bör dock i vart fall rekvisitet ” samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd” tas bort.

Det är emellertid tveksamt om en straffbestämmelse med ett så tidigt straffansvar som det föreslagna kan bli så effektiv som erfordras. Ofta torde krävas att ytterligare handlingar vidtas från gärningsmannens sida för att styrka att gärningsmannen haft för avsikt att vid ett möte utsätta barnet för sexuella övergrepp. Eftersom förslaget oftast torde behöva ha ett sexuellt innehåll för att brott ska kunna styrkas är, liksom i dag, en mer framkomlig väg att utreda och lagföra sådana förslag som sexuellt ofredande. Det bör dock betonas att det givetvis också finns utredningsproblem när det gäller sexuellt ofredande, i första hand svårigheterna att spåra gärningsmannen, i synnerhet om kommunikationen har skett via chatsidor och applikationer som ägs av företag belägna i andra länder än Sverige.

Om det sexuella syftet går att styrka bör dock givetvis åtalas för kontaktbrottet eftersom detta i flertalet fall har ett högre straffvärde än ett sexuellt ofredande som består av verbala sexuella kränkningar.

Sexualbrott som inte begås vid ett fysiskt sammanträffande

I dag omfattar straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte endast handlingar som syftar till sexualbrott som begås vid ett fysiskt sammanträffande.

Skälen till att straffbestämmelsen inte omfattar övergrepp som begås utan att parterna träffas fysiskt, t.ex. via internet eller via telefon, är att när kontaktbrottet infördes gjordes bedömningen att

sådana handlingar omfattas av andra straffbestämmelser och att då gällande strafflagstiftning erbjöd ett i princip heltäckande skydd (prop. 2008/09:149 s. 19).

Såväl vissa åklagare och poliser som företrädare för barnrättsorganisationer har uppgett att det är en brist att kontaktbrottet inte omfattar handlingar som syftar till sexuella övergrepp som begås utan att parterna träffas fysiskt. Ingen av dessa har dock pekat på något konkret förfarande som borde vara kriminaliserat, men som faller utanför dagens straffreglering i 6 kap. brottsbalken. I stället har anförts bl.a. att bestämmelsen blir tydligare om den avser förberedande åtgärder som syftar till alla sexualbrott, dvs. oavsett om dessa begås vid ett fysiskt sammanträffande eller inte, vilket är till fördel såväl för de barn som skyddas av bestämmelsen och för deras föräldrar och andra närstående som för de myndigheter som tillämpar bestämmelsen. Det har förts fram att en sådan straffbestämmelse skulle kunna fylla en mer pedagogisk och moralebildande funktion.

Strafflagstiftningen skulle visserligen kunna uppfattas som tydligare och mer pedagogisk om all slags sexuell grooming rymdes i ett specifikt straffbud – ett ”groomingbrott”. Samtidigt skulle även med en sådan straffbestämmelse andra straffbestämmelser aktualiseras om de förberedande åtgärderna kommit så långt att försöks- eller fullbordanspunkten för det åsyftade sexualbrottet nåtts.

En särreglering av ett beteende som redan är straffbelagt genom en annan bestämmelse kan ibland accepteras. Så har skett bl.a. genom straffbestämmelserna om grov kvinnofridskränkning, olaga förföljelse, äktenskapstvång och lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. En omständighet som kan motivera en särreglering och som motiverat särreglering i nämnda fall är att det särreglerade beteendet är allvarligare och bör ha en strängare straffskala än andra tillämpliga straffbestämmelser. Detta är inte aktuellt när det gäller kontaktbrottet. Brottets karaktär av förberedelsebrott innebär att strängare straffskala än de fullbordade brotten som de förberedande handlingarna tar sikte på knappast är möjligt.

Även om det går att ha förståelse för de synpunkter som har förts fram i detta avseende bör straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte inte omfatta kontakter som tas i syfte att

begå sexuella övergrepp som inte sker vid ett fysiskt möte om det inte finns behov av det på grund av att straffvärda förfaranden annars faller utanför det straffbelagda området. Även om en viss överreglering måste accepteras inom straffrätten är av vikt att dubbelkriminalisering och överlappning mellan straffbestämmelser så långt möjligt undviks. Detta riskerar att leda till svåra gränsdragnings- och konkurrensproblem i den praktiska tillämpningen, i synnerhet i ett fall som detta när straffskalorna för flera av brottstyperna skulle vara desamma.

Sexuella övergrepp mot barn som begås via elektronisk kommunikation, t.ex. via webbkamera, har ökat de senaste åren. Ett flertal domar har meddelats som gäller sådana gärningar. Fullbordade gärningar har bedömts som bl.a. sexuellt ofredande, utnyttjande av barn för sexuell posering, sexuellt tvång och sexuellt övergrepp mot barn. Att försöka förmå ett barn att posera sexuellt framför en webbkamera har bedömts som försök till utnyttjande av barn för sexuell posering, där försökspunkten nås redan när gärningsmannen frågar om barnet kan eller uppmanar barnet att klä av sig eller posera sexuellt framför kameran, eller som försök till sexuellt övergrepp mot barn, där försökspunkten nås när gärningsmannen ber eller uppmanar barnet att t.ex. onanera eller föra in föremål i anus eller underliv. Vidare har det bedömts som försök till sexuellt tvång respektive försök till sexuellt övergrepp mot barn då en man uppmanat ett barn att sätta på webbkameran och samtidigt hotat barnet med att i annat fall sprida bilder på barnet.

Att be eller uppmana barnet att sätta på webbkameran torde inte i sig vara straffbelagt. Inte heller är straffbelagt att fråga om barnet har tillgång till, exempelvis, Skype eller till en mobiltelefon med kamera. I den finska straffbestämmelsen om lockande av barn i sexuella syften är också förslag om andra kontakter än ett möte straffbelagda. Om gärningsmannen vid en sådan förfrågan har i åtanke att barnet ska posera sexuellt eller utföra sexuella handlingar framför webbkameran torde frågan emellertid ofta tidsmässigt inte ligga långt ifrån att gärningsmannen uppmanar eller ber barnet att posera sexuellt e. dyl. I det skedet är gärningen straffbelagd som t.ex. försök till utnyttjande av barn för sexuell posering eller försök till sexuellt övergrepp mot barn. Utrymmet för att straffrättsligt ingripa redan vid sådana förfrågningar blir i situationer som dessa i

det närmaste obefintligt. Om en sådan förfrågan direkt avvisas av barnet och gärningsmannen inte också gjort sig skyldig till ett sexuellt ofredande genom verbala sexuella kränkningar torde det också i allmänhet vara mycket svårt att kunna bevisa det sexuella syftet.

I den allmänna debatten har i vissa sammanhang framförts att "sexprat" med barn under 15 år är straffritt och att detta borde vara kriminaliserat. Som anförts ovan är verbal kommunikation med sexuellt innehåll med ett barn under 15 år i stor utsträckning straffbart som bl.a. sexuellt ofredande.

Om en utvidgad kriminalisering av kontakter mellan en vuxen och ett barn under 15 år som syftar till sexuella övergrepp via internet på allvar ska övervägas måste finnas straffvärda beteenden som är möjliga att kriminalisera i spannet mellan det att kontakten tas och det att den vuxne tar initiativ till kontakter av sexuell natur, t.ex. att barnet ska posera eller utföra sexuella handlingar, som inte är straffbelagda enligt dagens strafflagstiftning. Några sådana beteenden har inte kunnat upptäckas inom ramen för detta uppdrag.

Mot denna bakgrund saknas tillräckligt starka skäl för att nu utvidga straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte till att omfatta handlingar som syftar till andra sexualbrott än sådana som sker vid ett fysiskt möte mellan parterna. Sådana kontakter är redan kriminaliserade som andra sexualbrott.

8.4 En skärpt straffskala

Förslag: Straffmaximum för kontakt med barn i sexuellt syfte bör höjas från fängelse i ett år till fängelse i två år.

8.4.1 Inledning

Straffskalan för kontakt med barn i sexuellt syfte är i dag böter eller fängelse i högst ett år. Skälet till den valda straffskalan angavs vara att den måste kunna ge ett tillräckligt utrymme för en nyanserad straffmätning i det enskilda fallet som medger att samtliga relevanta omständigheter kan beaktas. Det framhölls att straffvärdet

kommer att variera beroende på vilken gärning som gärningsmannen haft för avsikt att begå mot barnet samt hur långt framskriden planeringen har varit. Vidare betonades att det rör sig om kriminaliseringar på ett tidigt stadium och att bestämmelsen är avsedd att omfatta även gärningar med ett begränsat straffvärde. Mot den bakgrunden och med hänsyn till hur straffskalorna ser ut i övrigt vad gäller brotten i 6 kap. brottsbalken ansåg regeringen att det inte var lämpligt att, i enlighet med vissa remissinstansers förslag, vare sig utesluta böter som påföljd eller sätta maximistraffet till två års fängelse. (Prop. 2008/09:149 s. 33 f.)

Bestämmelsen har nu varit i kraft i drygt sex år och frågan är om straffskalan framstår som väl avvägd.

8.4.2 Påföljdspraxis

Av praxisgenomgången framgår att det är svårt att dra några slutsatser när det gäller hur domstolarna har bedömt straffvärdet för kontaktbrottet. Detta beror på att gärningsmannen i flertalet fall också dömts för andra brott och att straffvärdet för respektive brott inte har redovisats i domen.

I ett fall där gärningsmannen dömts för endast kontaktbrottet har påföljden bestämts till 100 dagsböter. I det fallet hade gärningsmannen i syfte att ha sex med målsäganden, som var 13 år, träffat en överenskommelse med målsäganden om att träffas, satt in pengar på hennes konto och begett sig till mötesplatsen. Målsäganden hade dock uppgett att hon aldrig hade någon avsikt att träffa gärningsmannen och hon åkte aldrig till mötesplatsen.

I ett annat fall har påföljden bestämts till villkorlig dom och dagsböter. I det fallet hade gärningsmannen träffat en överenskommelse med målsäganden, som var 12 år, om ett sammanträffande i syfte att ha samlag, annan jämförbar sexuell handling eller annat sexuellt umgänge med målsäganden. Gärningsmannen hade bett målsäganden att ta med en kondom och sedan kört till målsäganden skola. Parterna hade träffats i gärningsmannens bil men något sexuellt umgänge kom inte till stånd då målsäganden inte ville det.

När det gäller vilken påföljd som bör följa på brottet är givetvis av betydelse vilka skäl som finns för fängelse i det konkreta fallet.

Bland annat är av betydelse brottets straffvärde, art och huruvida gärningsmannen tidigare begått brott. När det gäller det s.k. artvärdet (dvs. hur starka skälen är för fängelse med hänsyn till brottslighetens art i ett visst fall) så varierar det beroende på hur allvarligt brottet i det enskilda fallet är. Fullbordade sexualbrott mot barn med ett straffvärde som överstiger fängelseminimum anses i praxis ofta ha ett så högt artvärde att fängelse är en utgångspunkt. Exempelvis anses utnyttjande av barn för sexuell posering med ett straffvärde om sex månaders fängelse vara ett brott med så högt artvärde att det råder en presumtion för fängelse (se NJA 2011 s. 386, men också NJA 2006 s. 79 och NJA 2014 s. 990). Även kontaktbrottet bör därför i vissa fall kunna ha ett visst artvärde, givetvis beroende på karaktären av det åsyftade sexualbrottet och hur långt de förberedande handlingarna framskridit.

Av praxisgenomgången har framkommit att domstolarna i åtminstone ett par fall har ansett att kontakt med barn i sexuell syfte i det enskilda fallet varit ett brott av sådan art att fängelse är en utgångspunkt. I ett av dessa fall har domstolen anfört att kontakt med barn i sexuell syfte är ett brott av den arten att det bör följa ett fängelsestraff om det inte finns särskilda skäl däremot av framför allt personlig natur. I det aktuella fallet hade parterna stämt träff för att ha sexuell umgänge. Båda parterna hade kommit till den avtalade platsen, men träffen avbröts då målsägandens mamma ringde. Påföljden för detta brott och försök till utnyttjande av barn för sexuell posering bestämdes till skyddstillsyn.

I ett annat fall har domstolen ansett att brottets art inte talar för en frihetsberövande påföljd. I det fallet hade gärningsmannen träffat en överenskommelse med målsäganden, som var 12 år, om ett sammanträffande i syfte att ha samlag, annan jämförbar sexuell handling eller annat sexuell umgänge med målsäganden. Gärningsmannen hade bett målsäganden att ta med en kondom och sedan kört till målsägandens skola. Parterna hade träffats i gärningsmannens bil men något sexuell umgänge kom inte till stånd då målsäganden inte ville det. Påföljden bestämdes till villkorlig dom.

I ett fall ansåg hovrätten att kontaktbrottet inte hade något artvärde. Enligt hovrätten finns inte stöd i vare sig förarbeten eller

praxis för slutsatsen att kontaktbrottet är ett artbrott. Hovrätten hänvisar även till NJA 1992 s. 190 där Högsta domstolen uttalat att försiktighet bör iakttas med att i rättstillämpningen peka ut nya brottstyper för vilka presumtion ska gälla för fängelse när brottet inte har särskilt högt straffvärde. I målet hade den tilltalade bestämt träff med målsäganden, som var 11 år, i syfte att ha anala och orala samlag med henne.

8.4.3 Inhämtade synpunkter

Från flera håll, bl.a. från vissa poliser och åklagare, har påpekats att straffskalan för kontaktbrottet inte står i proportion till brottets allvar. Ett problem som lyfts fram är att maximistraflet för kontaktbrottet är lägre än maximistraflet för sexuellt ofredande, vilket innebär att om kontaktbrottet innehåller sexuella yttranden som kan bedömas som sexuellt ofredande utreds brottet som sexuellt ofredande i stället för som kontakt med barn i sexuellt syfte, trots att kontaktbrottet i det konkreta fallet kan ha ett högre straffvärde. Av avgörande betydelse härvid är givetvis att kontaktbrottet innehåller fler rekvisit som inte sällan är svåra att bevisa och som kräver betydligt större utredningsresurser.

Ett annat problem som framhållits är att det kan vara svårt att få ut information om användaruppgifter från utländska internetjänsteleverantörer om brottets straffvärde endast ligger på bötesnivå. Det har också framförts att vissa internetjänsteleverantörer inte lämnar ut information om bl.a. ip-adresser om det inte finns fängelse i minst två år i straffskalan.

8.4.4 Överväganden

Straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte innehåller förberedande gärningar som syftar till sexualbrott av väldigt varierande slag och som därmed också har varierande straffvärde. Det grövsta brottet, grov våldtäkt mot barn, har ett minimistraf på fängelse i fyra år och ett maximistraf på fängelse i tio år. De minst allvarliga brotten, utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande, har böter som minimistraf och fängelse i två år som maximistraf. Svårare sexualbrott kan självfallet orsaka barnet

betydligt svårare skador och allvarigare men än mer lindriga sexualbrott och de förstnämnda innebär givetvis alltid en allvarigare kränkning av barnets sexuella integritet.

Kontakt med barn i sexuellt syfte är egentligen att betrakta som ett förfältsdelikt, dvs. som ett förberedelsebrott. Detta är av betydelse vid utformningen av straffskalan. Förberedande gärningar kan ligga mycket långt ifrån ett fullbordat brott och därmed också långt ifrån de skador och faror som straffbudet är tänkt att förhindra. Applicerat på kontaktbrottet innebär detta att de åtgärder gärningsmannen ska straffas för inte sällan ligger långt ifrån att åsamka barnet skador och lidande. Förberedande gärningar har, åtminstone utifrån ett handlingsetiskt perspektiv, generellt betydligt lägre straffvärde än det fullbordade brottet.

Straffet för det osjälvständiga förberedelsebrottet i 23 kap. 2 § brottsbalken ska bestämmas under den högsta och får sättas under den lägsta gräns som gäller för fullbordat brott. Högre straff än fängelse i två år får dock bestämmas endast om fängelse i åtta år eller däröver kan följa på det fullbordade brottet, dvs. endast vid mycket allvarliga brott. Av de i 6 kap. 10 a § brottsbalken åsyftade brotten är det sålunda endast förberedelse till grov våldtäkt mot barn som kan föranleda ett längre straff än fängelse i två år.

Så länge minimistraflet för vissa av de fullbordade sexualbrotten är böter måste också straffminimum för förberedande gärningar som syftar till ett sådant brott vara böter. Det måste finnas en möjlighet att bestämma straffet under det lägsta straff som ett fullbordat brott skulle ha åsatts. Om det åsyftade sexualbrottet är av allvarigare slag torde i flertalet fall straffvärdet ligga över bötesnivån. Det måste emellertid finnas möjlighet att i mildrande riktning beakta att gärningsmannen avbrutit sina planer och sett till så att det åsyftade sexualbrottet inte kommit till stånd, dvs. en typ av frivilligt tillbakaträdande, som ju leder till ansvarsfrihet när det är fråga om ansvar för försök och förberedelse enligt reglerna i 23 kap. brottsbalken. Det måste också vara möjligt att beakta förmildrande omständigheter vid straffvärdebedömningen enligt 29 kap. 3 § brottsbalken.

Det finns inte skäl att införa olika straffskalor beroende på vilket det åsyftade sexualbrottet är. En sådan ordning vore främmande för systematiken i brottsbalken och skulle i detta fall, vid en jämförelse med straffskalan för osjälvständiga

förberedelsebrott, endast avse brottet våldtäkt mot barn samt de grova formerna av sexuellt övergrepp mot barn och utnyttjande av barn för sexuell posering.

Som ovan anförts framstår det emellertid som ett problem att maximistraflet för kontakt med barn i sexuellt syfte är endast ett år. Oavsett om kontaktbrottet är utformat som i dag eller om straffansvaret tidigareläggs enligt det alternativa förslaget i avsnitt 8.3.1 omfattar bestämmelsen en mängd olika gärningar med varierande straffvärde. Maximistraftefn för de fullbordade brotten som kontaktbrottet kan syfta till sträcker sig från fängelse i två år till fängelse i tio år. Straffskalan för kontaktbrottet måste vara så vid att också mycket långt gångna förberedande gärningar liksom förberedande gärningar i stor omfattning och av förslagen karaktär som syftar till mycket allvarliga sexualbrott mot små barn kan åsättas ett adekvat straffvärde. Den nuvarande straffskalan medger inte att allvaret hos vissa av de mest kvalificerade fallen av kontakt med barn i sexuellt syfte beaktas i tillräcklig utsträckning. Exempelvis måste en långt framskriden förberedelse i syfte att utsätta ett barn för grova våldtäkter kunna åsättas ett högre straffvärde än fängelse i ett år. Det är av största betydelse att straffskalan återspeglar barns särskilda skyddsintresse mot att bli utsatta för sexuella övergrepp.

Det är viktigt att straffskalan för kontaktbrottet ger utrymme för nyanserade bedömningar av straffvärdet i varje enskilt fall med beaktande av de försvårande och förmildrande omständigheter som kan finnas. Av betydelse vid straffvärdebedömningen är givetvis vilket sexualbrott som åsyftas med de förberedande handlingarna men också hur långt förberedelserna fortskridit, dvs. hur nära ett fullbordat brott eller ett försöksbrott de förberedande handlingarna är. Det är viktigt att straffskalan är så vid att alla dessa olika gärningar kan åsättas ett rättvisande straffvärde. En vidare straffskala än i dag, som ger utrymme för en differentierad straffmätning, är av stor betydelse. Det är också viktigt att straffskalan för kontaktbrottet anpassas till straffskalorna för övriga sexualbrott. Vid en jämförelse av klandervärde hos kontaktbrottet och sexuellt ofredande som består i verbala sexuella kränkningar framstår det som omotiverat att de senare gärningarna har ett abstrakt straffvärde som överstiger kontaktbrottets, även om kontaktbrottet ju också tar sikte på förberedande gärningar

som syftar till mindre allvarliga former av sexuellt ofredande. Sammanfattningsvis framstår emellertid maximistrafvet för kontaktbrottet inte som väl avvägt.

En höjning av maximistrafvet för kontaktbrottet skulle innebära att kontaktbrottet, som har karaktären av ett förberedelsebrott till vissa sexualbrott, skulle ha samma, eller till och med högre, abstrakta maximistrafvärde som vissa av de fullbordade brott som gärningsmannen åsyftar med sitt handlande. Denna nackdel, som är av mer teoretisk och systematisk karaktär, bör dock inte tillmätas någon helt avgörande betydelse. Det finns anledning att anta att på angivet sätt utformade straffskalor endast mycket sällan torde föranleda problem när brottets konkreta straffvärde ska bestämmas.

Det ovan sagda visar att det finns flera skäl för en höjning av maximistrafvet. Fördelarna med ett höjt straffmaximum får anses överstiga nackdelarna härmed. Med beaktande av de straffskalor som aktualiseras vid förberedelsebrott enligt 23 kap. 2 § brottsbalken bör maximistrafvet inte sättas högre än fängelse i två år. Av denna anledning föreslås att maximistrafvet för kontakt med barn i sexuellt syfte höjs från fängelse i ett år till fängelse i två år. Genom den föreslagna skärpningen markeras att de allvarligaste fallen av kontaktbrott har ett högre straffvärde än vad dagens straffskala ger uttryck för. Någon generell straffskärpning åsyftas emellertid inte.

Om straffmaximum höjs till två års fängelse kommer preskriptionstiden för brottet – enligt 35 kap. 1 § brottsbalken – att utsträckas från fängelse i två år till fängelse i fem år.

8.5 En förändrad brottsbeteckning

Förslag: Brottsbeteckningen kontakt med barn i sexuellt syfte bör ändras till *åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte*.

I uppdraget anges att det särskilt ska övervägas om brottsrubriceringen framstår som en adekvat benämning på det handlande som kriminaliseras.

Brottsbeteckningen kontakt med barn i sexuellt syfte är språkligt klar och sannolikt lätt att förstå för de allra flesta. Det är

dock viktigt att brottets beteckning ger uttryck för vilka handlingar som den brottsliga gärningen består i.

När straffbestämmelsen infördes anförde regeringen som skäl för den valda benämningen att kontakt med barn i sexuellt syfte gav uttryck för vilken typ av handlande som straffbestämmelsen avser att omfatta (prop. 2008/09:149 s. 32). Det stämmer i och för sig att det som straffbeläggs, såväl enligt dagens lagstiftning som enligt den föreslagna bestämmelsen, är kontakter som syftar till att utsätta barn för sexuella övergrepp. Brottsbeteckningen är dock mycket vid och indikerar att alla kontakter med barn är straffbara om de sker i sexuellt syfte, dvs. oavsett vilka kontakter det är fråga om och oavsett om dessa syftar till sexuella övergrepp vid ett fysiskt möte eller via internet. Den vida brottsbeteckningen kan möjligen vara en delförklaring till både att så många anmälda gärningar felaktigt rubricerats som kontakt med barn i sexuellt syfte och att vissa synes ha fått uppfattningen att kontaktbrottet är den enda straffbestämmelse som kan aktualiseras när vuxna tar kontakt med barn i sexuellt syfte. Det får också anses olyckligt att straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte ibland i media, men också hos vissa myndigheter och barnrättsorganisationer, kommit att kallas för ”groomingbrottet”.

För att tydliggöra att straffbestämmelsen omfattar sexuella kontakter som syftar till sexuella övergrepp vid ett fysiskt möte mellan en gärningsman och ett barn bör övervägas att i stället benämna brottet på ett sätt som bättre beskriver de avsedda handlingarna. Det finns några alternativ som skulle kunna övervägas som mer lämpliga brottsbeteckningar. En sådan skulle kunna vara lockande av barn i sexuellt syfte, en rubricering som betecknar kontaktbrottet i Finland. En sådan beteckning kan framstå som något mer adekvat när det gäller att beskriva de straffbelagda gärningarna, men dess betydelseområde är också mycket vitt. En annan beteckning kan vara möte med barn i sexuellt syfte. Den stora nackdelen med denna rubricering är att den ger intryck av att det krävs att parterna har träffats för att straffansvar ska inträda. Rubriceringen kan också signalera att straffansvaret omfattar alla möten mellan vuxna och barn som sker i sexuellt syfte, sålunda även spontana och oplanerade möten. I Norges nya strafflag betecknas brottet avtal om möte för att begå sexuellt övergrepp. Om förslaget i denna promemoria om att

straffansvaret ska inträda redan när den vuxne för barnet föreslår ett sammanträffande är detta dock inte heller en fullt adekvat brottsbeteckning.

En brottsbeteckning som emellertid något tydligare beskriver straffbudets innehåll utan att vara för vid är *åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte*. Brottsbeteckningen tydliggör att det är åtgärder, såväl förslag om att träffas som en överenskommelse om att träffas, som syftar till sexuella övergrepp vid ett fysiskt möte som omfattas av bestämmelsen. Beteckningen kan inte heller anses som språkligt komplicerad eller svår att förstå.

Emot brottsbeteckningen åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte kan anföras att den inte tydligt beskriver vilka åtgärder det är fråga om, dvs. att för barnet föreslå ett sammanträffande eller träffa en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande (samt, om straffansvaret inte tidigareläggs, vidtar någon annan åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd). En annan nackdel med detta förslag är att brottsbeteckningen blir mycket lång.

Emot att ändra brottsbeteckning ska också ställas de nackdelar som ändringar av inarbetade brottsbeteckningar alltid för med sig. En ändrad brottsbeteckning kan exempelvis innebära vissa svårigheter att följa brottsutvecklingen över tid. Straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte har dock endast varit i kraft under drygt sex år. Den tillämpas sällan och kan knappast anses känd och väl förankrad vare sig hos allmänheten eller inom rättsväsendet.

Brottsrubriceringen kontakt med barn i sexuellt syfte framstår mot bakgrund av det sagda som en inte helt adekvat beskrivning av det straffbelagda handlandet. Fördelarna med att ändra brottsbeteckningen i detta sammanhang bör anses överstiga nackdelarna därmed. Brottsbeteckningen bör ersättas med en brottsbeteckning som tydligare beskriver de handlingar som omfattas av straffbudet. Förslaget är att kontaktbrottet ska rubriceras *åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte*.

Den föreslagna rubriceringen torde inte medföra några konsekvensändringar.

8.6 Slutkommentarer

Syftet med att kriminalisera en viss företeelse är att motverka förekomsten av just det beteendet. En förhoppning är därför givetvis att ett tidigarelagt straffansvar när det gäller kontaktbrottet skulle ytterligare avskräcka personer från att kontakta barn i syfte senare kunna begå sexuella övergrepp emot dem samt att förhindra planerade sexuella övergrepp på barn. Vidare är en förhoppning att en utvidgad kriminalisering i någon mån skulle kunna få en moralbildande effekt. En sådan utformad straffbestämmelse kan också leda till att det blir tydligare för t.ex. barn och deras föräldrar vad som är straffbelagt och på så sätt få brottsförebyggande effekter. Om barn vet att det är olagligt för en vuxen person att i ett sexuellt syfte föreslå ett möte med barnet, kan incitamenten för barnen att berätta om detta för t.ex. en förälder eller någon annan närstående öka.

En ändring av straffbestämmelsen i enlighet med förslaget skulle sannolikt inte få några större konsekvenser för tillämpningen av övriga sexualbrott. Vissa konkurrensfrågor behandlas i författningskommentaren (avsnitt 11).

En straffbestämmelse som den föreslagna torde emellertid inte få några mer påtagliga effekter när det gäller att förebygga och förhindra sexuella övergrepp mot barn. Ett brott vars centrala del utgörs av ett överskjutande uppsåtsrekvisit blir ofta svårt att bevisa. Detta är också det främsta skälet till att det i första hand inte föreslås några ändringar i straffansvaret, utan endast en förhöjd straffskala och en förändrad brottsbeteckning.

Vidare är viktigt att ha i åtanke att det redan i dag finns straffbestämmelser som, vid sidan av kontaktbrottet, är tillämpliga på ett mycket tidigt stadium i en groomingprocess, såsom straffbestämmelsen om sexuellt ofredande. Straffbestämmelsen om sexuellt ofredande kan användas utan att det behöver bevisas huruvida gärningsmannens syfte med åtgärderna varit att senare utsätta barnet för ett sexuellt övergrepp.

För att ovan angivna straffbestämmelser ska få någon brottsavhållande effekt är det dock viktigt att upptäcktsrisken inte framstår som alltför låg. Det är också av vikt att tillräckliga resurser finns för att, vid sidan av mer allvarliga sexualbrott mot barn, utreda och lagföra brotten åtgärd för att möta ett barn i sexuellt

syfte och sexuellt ofredande. Det är exempelvis inte sällan både komplicerat och tidsödande att spåra gärningsmannen och säkra bevisning i it-miljö. Till detta kommer att det ibland även är svårt att spåra målsäganden liksom att få målsäganden att medverka i utredningen.

9 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

De föreslagna lagändringarna bör kunna träda i kraft den 1 januari 2017. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte eftersom straffbestämmelser inte får ges retroaktiv verkan till den tilltalades nackdel enligt 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken. Lagändringarna ska alltså endast tillämpas på brott som begås efter ikraftträdandet.

10 Kostnads- och konsekvensanalys

Förslaget om ett utvidgat straffansvar möjliggör ett tidigare straffrättsligt ingripande än vad dagens lagstiftning gör. Många av de situationer som omfattas av utvidgningen torde dock redan i dag vara kriminaliserade som exempelvis sexuellt ofredande. Ett ökat antal anmälningar kan emellertid förväntas till följd av ändringen. Detta kan innebära viss ökad arbetsbelastning och därmed vissa merkostnader för i första hand Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. En mycket måttlig ökning av måltillströmningen till domstolarna torde också kunna förutses. Den föreslagna utvidgade kriminaliseringen liksom höjningen av maximistraffet torde endast få mycket marginell betydelse för Kriminalvården. Beaktas bör dock att det också finns en förhoppning att förslaget kan få viss avskräckande och moralbildande funktion och därmed i någon mån förebygga och förhindra allvarliga sexualbrott mot barn. Sammantaget bedöms samtliga eventuella kostnadsökningar för nämnda myndigheter som så marginella att de bör kunna finansieras inom ramen för befintliga anslag.

11 Författningskommentar

6 kap. 10 a § brottsbalken

Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, för barnet föreslår ett sammanträffande eller träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande, döms för *åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte* till böter eller fängelse i högst två år.

Förslaget innebär flera förändringar i förhållande till gällande rätt. Straffansvaret har tidigare lagts och inträder nu redan då gärningsmannen för barnet föreslår ett sammanträffande. Det är också straffbart att träffa en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande, vilket innebär att gärningsmannen kan straffas även om det är barnet som tagit initiativ till ett sammanträffande. Barnet behöver dock inte ha haft någon avsikt att sammanträffa med gärningsmannen för att straffansvar ska inträda. Kravet på att gärningsmannen ska ha vidtagit någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sammanträffande kommer till stånd har tagits bort. Straffbestämmelsen har fått en ny brottsbeteckning och brottet ska numera rubriceras *åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte*. Slutligen har maximistraffet höjts från fängelse i ett år till fängelse i två år. De allmänna övervägandena finns i avsnitt 8.3-5.

Liksom tidigare föreskrivs straffansvar för vuxnas och andra straffmyndiga personers kontakter med barn under 15 år som syftar till att möjliggöra sexuella övergrepp mot barnet. Liksom tidigare är bestämmelsen teknikneutral. Såväl kommunikation mellan den vuxne och barnet som sker via kommunikations- och informationsteknologi, t.ex. via telefon eller internet, som kommunikation vid ett fysiskt möte, t.ex. i samband med fritidsaktiviteter, skola eller familjeumgänge, faller således under bestämmelsen.

För straffansvar förutsätts att gärningsmannen antingen initierar ett sammanträffande med barnet genom att för barnet föreslå ett sammanträffande eller träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande.

Rekvisitet ”föreslår ett sammanträffande” ska ges en vid innebörd. Med begreppet avses att gärningsmannen framhåller det som lämpligt att han eller hon och barnet träffas fysiskt. Gärningsmannen ska på något sätt väcka frågan om att han eller hon och barnet ska träffas, t.ex. genom att fråga barnet om de ska ses, bjuda barnet hem till sig eller fråga barnet om de ska ha samlag någonstans. Rekvisitet är också uppfyllt om gärningsmannen ber eller uppmanar barnet att träffa gärningsmannen liksom om gärningsmannen på något annat sätt uttrycker en vilja att träffa barnet. Förslaget ska gå ut på att barnet och gärningsmannen ska träffas rent fysiskt. Någon viss tid eller viss plats behöver inte föreslås för att rekvisitet ska vara uppfyllt. Ett meddelande från gärningsmannen som endast innehåller uppgift om viss tid och viss plats bör kunna ses som att gärningsmannen föreslår ett sammanträffande. Ett i allmänna ordalag framställt önskemål från gärningsmannen att ha sex av något slag med barnet bör inte ses som ett förslag om ett sammanträffande. Ett sådant uttalande är dock ofta att bedöma som sexuellt ofredande. För straffansvar bör normalt inte heller vara tillräckligt att gärningsmannen frågar barnet var barnet bor eller att gärningsmannen lämnar ut sin adress till barnet. En fråga från gärningsmannen om barnet är ensam hemma vid en viss tidpunkt kan dock, om det är underförstått att gärningsmannen vill träffa barnet, ses som ett förslag om ett sammanträffande.

Straffansvar förutsätter att förslag lämnats till ett eller flera specifika barn. Ett förslag om sammanträffande som riktas till en obestämd krets barn omfattas inte av straffansvar.

Vidare inträder straffansvar, liksom i dag, i de fall då gärningsmannen och barnet träffar en överenskommelse om ett sammanträffande på viss tid och viss plats. Straffansvar kan således inträda också om det är barnet som tar initiativ till ett sammanträffande. Även om det är gärningsmannen som tagit initiativ till ett sammanträffande är rekvisitet givetvis uppfyllt. Om barnet föreslår t.ex. att gärningsmannen och barnet ska träffas på någon viss plats en viss dag och gärningsmannen går med på detta

har parterna träffat en överenskommelse om ett sammanträffande. Exakt tid och plats för sammanträffandet behöver inte vara bestämd. Liksom tidigare ska begreppet överenskommelse inte förstås som ett krav på att ett formellt avtal har träffats. Det är tillräckligt att gärningsmannen och barnet har samrått om ett sammanträffande. För straffansvar erfordras inte heller att barnets vilja verkligen varit att sammanträffa med gärningsmannen.

För att straffansvar ska aktualiseras krävas vidare, liksom tidigare, att gärningsmannens syfte med åtgärderna är att begå vissa gärningar enligt 6 kap. brottsbalken mot barnet. De straffbestämmelser som avses är, som tidigare, våldtäkt mot barn (4 §), sexuellt utnyttjande av barn (5 §), sexuellt övergrepp mot barn (6 §), utnyttjande av barn för sexuell posering (8 §) och sexuellt ofredande (10 §). Om något sådant syfte inte föreligger när gärningsmannen för barnet föreslår ett sammanträffande eller när överenskommelse om ett sammanträffande träffas kan ansvar enligt bestämmelsen inte komma i fråga.

När det gäller syftet så erfordras direkt uppsåt. Det är fråga om ett s.k. överskjutande uppsåtsrekvisit, vilket innebär att brottet är fullbordat trots att något sexuellt övergrepp mot barnet inte kommit till stånd. Liksom tidigare ska bedömningen av om ett brottsligt syfte föreläggat göras utifrån en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Av betydelse kan härvid ett flertal omständigheter vara. Innehållet i kommunikationen mellan parterna är givetvis ofta av stor vikt vid denna bedömning. En sexuellt präglad konversation liksom överdrivna eller upprepade positiva kommentarer om barnets utseende kan tala för ett syfte att begå något av de angivna sexualbrotten mot barnet. Av betydelse är dock också, exempelvis, hur den vuxne kommit i kontakt med barnet, om parterna varit okända för varandra när kontakten togs, vad som tidigare förevarit mellan den vuxne och barnet, om den vuxne föreslår att kontakterna ska övergå från ett öppet och övervakat till ett mer insynsskyddat forum, var den vuxne föreslår att de ska träffas liksom var den vuxne och barnet kommer överens om att träffas. Om ett möte mellan den vuxne och barnet kommer till stånd kan omständigheter som att den vuxne har med sig kondomer eller liknande också tala för en sexuell avsikt hos gärningsmannen. Självfallet kan också andra omständigheter vara av betydelse. Samtidigt måste betonas att de angivna

omständigheterna givetvis inte med nödvändighet indikerar en avsikt hos den vuxne att vid ett sammanträffande utsätta barnet för ett sexuellt övergrepp.

Om gärningsmannen efter det att denne för barnet föreslagit ett sammanträffande eller efter det att en överenskommelse om ett sammanträffande träffats frivilligt avbryter sina planer på att begå ett sexuellt övergrepp mot barnet finns inte någon möjlighet för honom eller henne att undgå straffansvar. Detta förhållande bör dock i stället, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, beaktas vid straffmätningen.

För straffansvar krävs att barnet inte har uppnått 15 års ålder och att den vuxne insett eller haft skälig anledning att anta detta (se 6 kap. 13 § brottsbalken).

Se också 6 kap. 14 § brottsbalken om ansvarsfrihet i vissa fall när det är uppenbart att den åsyftade gärningen, med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan gärningsmannen och barnet, uppenbarligen inte skulle ha inneburit något övergrepp mot barnet.

Straffskala och påföljdsval

Straffskalan är böter eller fängelse i högst två år. Maximistraffet har höjts från fängelse i ett år till fängelse i två år. Ändringen behandlas i avsnitt 8.4. Avsikten med ändringen är att ge större utrymme för mer nyanserade bedömningar av straffvärdet i de mer allvarliga fallen och för att anpassa straffskalan till övriga sexualbrott i 6 kap. brottsbalken. Någon generell straffskärpning avses inte.

Straffbestämmelsen omfattar förberedande gärningar till sexualbrott av väldigt varierande svårhetsgrad. Av betydelse för bedömningen av brottets straffvärde i det konkreta fallet är bl.a. hur allvarligt det åsyftade sexualbrottet är liksom omfattningen och arten av de förberedande åtgärderna. Ju närmare det åsyftade sexualbrottets försöks- respektive fullbordanspunkt gärningen är, desto högre straffvärde bör brottet ha. Stor förslagenhet från gärningsmannens sida bör vara en straffvärdehöjande omständighet. Även låg ålder hos barnet bör påverka straffvärdet i skärpande riktning.

Om, exempelvis, avsikten varit att begå ett mindre allvarligt sexualbrott mot ett 14-årigt barn och gärningsmannen endast hunnit fråga barnet om barnet vill träffas samt frågan avvisats av barnet bör straffvärdet ofta ligga på bötesnivå. Om det åsyftade brottet är exempelvis våldtäkt mot barn och de förberedande åtgärderna nått långt, kanske t.o.m. till ett sammanträffande mellan den vuxne och barnet, bör straffvärdet ligga en bra bit upp på fängelsenivån. I sådana fall bör också brottets artvärde vara sådant att en fängelsepåföljd är utgångspunkten. I övrigt gäller att ju lägre straffvärdet är desto större bör möjligheterna vara att välja en icke frihetsberövande påföljd.

Om gärningsmannen frivilligt avbryter sina planer på att begå ett sexualbrott mot barnet bör detta kunna beaktas vid straffmätning och påföljdsval (se 30 kap. 4 § samt 29 kap. 5 § första stycket 4 och andra stycket brottsbalken).

Konkurrensfrågor

I de fall gärningsmannens handlande lett till att han eller hon fullbordat ett brott enligt 6 kap. 4, 5, 6, 8 eller 10 § brottsbalken mot barnet eller begått en gärning som utgör ett straffbart förstadium till ett sådant brott, t.ex. ett försöks- eller förberedelsebrott, ska i enlighet med sedvanliga konkurrensprinciper dömas för den senare begångna gärningen och inte för det handlande som föregått denna gärning. Om det åsyftade sexualbrottet är betydligt allvarligare och av ett annat slag än det brott som senare fullbordats bör emellertid kunna dömas i brottskonkurrens såväl för det fullbordade sexualbrottet som för åtgärder för att möta ett barn i sexuellt syfte. Om, exempelvis, ett sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 § första stycket brottsbalken fullbordats vid ett möte mellan den vuxne och barnet, men den vuxne vid överenskommelsen med barnet om ett sammanträffande och under tiden därefter planerat att utsätta barnet för en våldtäkt bör, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, kunna dömas för såväl sexuellt ofredande som för åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte.

Om gärningsmannen vid flera tillfällen för ett barn föreslagit att de ska träffas bör som regel endast dömas för kontakt med barn i

sexuellt syfte i ett fall. Straffvärdet bör dock givetvis bli högre om det är fråga om upprepade straffbara åtgärder under lång tid. Om innehållet i gärningsmannens förslag också är att bedöma som sexuellt ofredande bör endast dömas för åtgärd för att möta ett barn i sexuellt syfte.

Uppdraget

Justitiedepartementet*Straffrättsenheten***En översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte****Sammanfattning**

En utredare ges i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med att se över straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Utredaren ska ta ställning till om straffansvaret för brottet är lämpligt utformat eller om det finns skäl att utvidga eller på annat sätt förändra bestämmelsen. Om utredaren finner att lagstiftningen bör ändras ska författningsförslag lämnas.

Bakgrund

Att vuxna söker kontakt med barn i sexuella syften är inte någon ny företeelse. Genom den tekniska utvecklingen, internets expansion och den utbredda användningen av datorer, mobiltelefoner och surfplattor har emellertid möjligheterna till sådana kontakter mellan vuxna och barn ökat väsentligt. Internet är i dag en välintegrerad del av barns och ungdomars sociala värld. Unga människor använder internet flitigt, både för att upprätthålla kontakter med personer de känner och för att träffa nya. Även om verksamhet med inriktning mot vuxnas kontakter med barn i sexuella syften på internet bedrivs inom Rikspolisstyrelsens IT-brottssektion är internet som kontaktyta i stor utsträckning obevakat. Personer som vill utveckla sexuella kontakter ges därigenom tillgång till mycket omfattande kontaktmöjligheter med barn. På mötesplatser på internet eller via mobilapplikationer är det dessutom relativt enkelt att agera anonymt samt att skapa en vilseledande identitet med påhittade uppgifter om t.ex. ålder, kön och yrke. Kontakterna kan syfta till att få till stånd ett fysiskt möte med barnet för att därigenom möjliggöra ett sexuellt övergrepp, men också till att utsätta barnet för olika onlineövergrepp, såsom att förmå barnet att posera sexuellt eller utföra sexuella handlingar i en webbkamera.

I syfte att förstärka det straffrättsliga skyddet för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp infördes den 1 juli 2009 ett nytt brott i 6 kap. 10 a § brottsbalken, kontakt med barn i sexuellt syfte

(prop. 2008/09:149, bet. 2008/09:JuU27, rskr. 2008/09:235). Brottet tar sikte på kontakter med barn som syftar till att möjliggöra sexuella övergrepp vid ett fysiskt möte. Bestämmelsen omfattar den som, i syfte att begå vissa sexualbrott mot ett barn under 15 år, träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år. Bestämmelsen är teknikneutral och omfattar såväl kontakter som tas via elektroniska kommunikationsmedel som på annat sätt.

Det finns även straffbestämmelser som kan tillämpas på kontakter som syftar till eller innebär att barn utsätts för onlineövergrepp. En vuxen som exempelvis blottar sig för ett barn i en webbkamera, skickar sexuella bilder eller använder ett språk med tydlig sexuell innebörd kan, beroende på omständigheterna, dömas för sexuellt ofredande. Handlingar som innebär att någon förmår ett barn att klä av sig eller på annat sätt sexuellt posera framför en webbkamera eller delta i s.k. webbkamerasex kan medföra ansvar för t.ex. utnyttjande av barn för sexuell posering. Även försök till utnyttjande av barn för sexuell posering är kriminaliserat. Ansvar för andra brottstyper kan också aktualiseras, såsom exempelvis försök till köp av sexuell handling av barn och barnpornografibrott.

I promemorian Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften (Ds 2007:13), som låg till grund för straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte, föreslogs att straffansvaret skulle omfatta den som har kontakt med ett barn under 15 år i syfte att begå ett sexualbrott mot barnet, dvs. utan krav på en överenskommelse om ett sammanträffande och en efterföljande åtgärd. För bestämmelsens tillämplighet skulle det inte heller spela någon roll om den vuxne haft för avsikt att begå brott mot barnet vid ett fysiskt möte eller via till exempel internet eller telefon.

Förslaget fick ett blandat mottagande av remissinstanserna. Flertalet var visserligen positiva till eller hade inte något att erinra mot promemorians förslag till nykriminalisering. En del remissinstanser ansåg dock att den föreslagna utformningen kunde förväntas ge upphov till bevissvårigheter när det gäller möjligheterna att styrka att kontakter tagits i sexuellt syfte. Vidare framfördes att förslaget kunde antas medföra en hög anmälningsfrekvens och ett stort antal inledda förundersökningar som inte skulle leda till åtal på grund av bevissvårigheterna. Kriminaliseringen kunde inte heller förväntas få någon direkt avhållande effekt eftersom risken för lagföring och straff skulle vara i det närmaste försumbar.

I det fortsatta lagstiftningsärendet gjordes bedömningen att det skulle skapa bättre förutsättningar att ingripa mot och lagföra gärningsmännen om straffansvaret i stället förlades till en senare tidpunkt. Vidare ansågs att lagstiftningen erbjöd ett i princip heltäckande skydd mot kontakter som syftar till att utsätta barn för onlineövergrepp och att det därför

endast var vid kontakter som syftar till att möjliggöra sexuella övergrepp vid fysiska sammanträffanden som det straffrättsliga skyddet behövde förstärkas.

Under senare år har frågor om sexuella övergrepp mot och sexuell exploatering av barn ägnats stor uppmärksamhet även internationellt. I såväl EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi som Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp uppställs krav på kriminalisering av vuxnas kontaktsökande med barn i sexuella syften. Storbritannien och Norge var relativt tidiga med att kriminalisera sådant kontaktsökande. I Norge infördes lagstiftning som, liksom den svenska, förutsätter att gärningsmannen avtalat ett möte med barnet i syfte att begå sexuella övergrepp mot barnet. I Finland infördes 2011 en straffbestämmelse om lockande av barn i sexuella syften enligt vilken redan att föreslå ett möte eller andra kontakter med barn är straffbart, om det framgår av förslaget innehåll eller omständigheterna annars att syftet är att begå vissa sexualbrott mot barnet. Det innefattar även det fallet att gärningsmannen aktivt tar fasta på ett initiativ som kommer från barnet. Den finska lagstiftningen är inte begränsad till brott som är avsedda att begås vid fysiska sammanträffanden, utan omfattar även brott som begås online.

Brå:s utvärdering

Brottsförebyggande rådet (Brå) har haft i uppdrag att följa upp och utvärdera tillämpningen av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Av Brå:s studie (Rapport 2013:14) framgår att mellan den 1 juli 2009, då bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte trädde i kraft, och slutet av 2012 registrerades totalt 617 anmälda brott mot bestämmelsen samtidigt som totalt fem brott blev lagförda. Undersökningen visar att en avgörande anledning till att det finns ett så stort glapp mellan antalet anmälda respektive lagförda brott mot bestämmelsen är att de flesta anmälningar inte uppfyller de grundläggande rekvisiten för brottet (över 80 procent). I många av de granskade anmälningarna saknades ett uppenbart sexuellt innehåll i kontakterna. Endast i 16 procent av anmälningarna hade det träffats en överenskommelse om ett fysiskt sammanträffande mellan den vuxne och barnet. I de fall gärningsmannen vidtagit någon ytterligare åtgärd för att främja att ett avtalat sammanträffande kommer till stånd hade mötet också ofta redan ägt rum när brottet anmäldes. Enligt Brå visar dessa omständigheter att det kan finnas behov av att se över konstruktionen av bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. En viktig fråga enligt Brå är också om det kan anses meningsfullt att brottet har en straffskala som är lägre än straffskalan för sexuellt ofredande, eftersom det ofta torde förutsättas någon form av sexuell kommunikation för att kunna styrka ett sexuellt syfte med ett överenskommet möte.

Behovet av en utredning

Genom Brå:s studie framgår det tydligt att tillämpningsområdet för bestämmelsen är mycket snävt. Det centrala rekviritet, att träffa en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande, och det därtill kommande kravet på en efterföljande åtgärd, gör att när brottet är fullbordat är den situation som bestämmelsen är avsedd att förebygga ofta mycket nära förestående. Utrymmet att ingripa innan mötet äger rum blir därför i praktiken litet. Det har i praxis också framkommit att den omständigheten att ett barn i efterhand uppgett sig inte ha haft för avsikt att faktiskt komma till ett avtalat möte i vissa fall – mot bakgrund av en skrivning om gemensam viljeinriktning i propositionen (s. 46) – tillmätts betydelse för tillämpningen av straffbestämmelsen. Vidare har, genom att straffbestämmelsen begränsats till skydd för barn mot sexuella övergrepp vid fysiska sammanträffanden, dess praktiska betydelse kommit att bli marginell. Mot denna bakgrund finns det skäl att se över bestämmelsen och ta ställning till om straffansvaret är lämpligt utformat. I det sammanhanget bör också övervägas om straffskalan för kontakt med barn i sexuellt syfte bör ändras och om brottsrubriceringen framstår som adekvat.

Uppdraget

Utredaren ska se över straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte och ta ställning till om straffansvaret för brottet är lämpligt utformat eller om det finns skäl att utvidga eller på annat sätt förändra straffbestämmelsen. Utredaren ska särskilt analysera och ta ställning till om straffskalan för brottet bör ändras. Utredaren ska också särskilt överväga om brottsrubriceringen framstår som en adekvat benämning på det handlande som kriminaliseras.

Utredaren ska inhämta kunskap och erfarenhet från några med svenska förhållanden jämförbara utländska rättsordningar om hur vuxnas kontakter med barn i sexuella syften hanteras straffrättsligt.

Utredaren ska inom ramen för översynen dels genomföra en praxisgenomgång av samtliga domar som avser åtal för brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte, dels – avseende en tidsperiod som ligger efter den tid Brå:s studie omfattar – göra en genomgång av förundersökningsmaterial avseende polisanmälningar om brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. I de fall förundersökningarna lett till åtal ska genomgången – oavsett hur åtalet rubricerats – omfatta meddelade domar i dessa ärenden.

Utredaren ska analysera vilka konsekvenser eventuella ändringar skulle få för tillämpningen av övriga sexualbrott mot barn.

Om utredaren finner att lagstiftningen bör ändras ska författningsförslag lämnas.

Utredaren ska redovisa ekonomiska konsekvenser av eventuella förslag och, i förekommande fall, hur ökade kostnader ska finansieras.

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och utredningsväsendet. Samråd ska ske med Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten och Brottsförebyggande rådet samt med andra myndigheter, organisationer och privata aktörer som verkar inom det område som uppdraget avser.

Uppdraget ska redovisas senast den 10 juni 2015.

Referat av domar

Referat av domar

Samtliga domar där åtal har väckts för kontakt med barn i sexuellt syfte och som har redovisats i praxisgenomgången beskrivs nedan. Referaten är grupperade utifrån om åtalet har bifallits, ogillats men konsumerats av annan gärning och fall där kontaktbrottet har ogillats för att åtalet inte befunnits styrkt. Sist återfinns två domar som båda omfattat två målsägande, men där utgången blivit olika avseende respektive målsägande. Tre av domarna har i maj 2015 inte vunnit laga kraft, vilket framgår av respektive referat.

Domar där åtalet har bifallits (14 domar – 16 gärningar)

1.

En 56-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte alternativt försök till köp av sexuell handling av målsäganden, som var 13 år.

Redan genom den tilltalades egna uppgifter var det utrett att den tilltalade träffat en överenskommelse med målsäganden om ett sammanträffande, att han satt in pengar på målsägandens konto och att han bestämt en mötesplats samt begett sig dit. Att överenskommelsen om möte skett i sexuellt syfte var styrkt med hänsyn till målsägandens och hennes fars uppgifter om vad den tilltalade uppgett till honom. Med hänsyn till att insättning av pengar skett på personkonto utvisande målsägandens personnummer och då den tilltalade i telefonsamtal med målsägandens far uppgav vilken månad och datum målsäganden var född ansågs det styrkt att den tilltalade i vart fall haft skälig

anledning att anta att målsäganden inte var 15 år. Den tilltalade dömdes därför för kontakt med barn i sexuellt syfte.

När det gäller straffvärdet hänvisades till förarbetena att det varierar beroende på vilken gärning som gärningsmannen haft för avsikt att begå mot barnet och hur långt framskriden planeringen varit. Med beaktande av samtliga omständigheter kring gärningen motsvarade straffvärdet ett kraftigt bötesstraff och påföljden bestämdes till dagsböter. Såväl åklagaren som den tilltalade överklagade domen, men hovrätten meddelade inte prövningstillstånd.

2.

Den tilltalade, som var 16 år, åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte och utnyttjande av barn för sexuell posering av målsäganden, som var 12 år.

Genom den tilltalades egna uppgifter, målsägandens uppgifter och utskrift av chattlogg ansågs visat att den tilltalade förmått målsäganden att posera sexuellt för honom, varefter han framfört hot och därigenom förmått målsäganden att posera sexuellt igen. Den tilltalade dömdes därför för utnyttjande av barn för sexuell posering. I målet ansågs visat att den tilltalade därefter stämt träff med målsäganden och att han påbörjat resan för att träffa målsäganden. Tingsrätten fann att det kunde hållas för visst att ändamålet med mötet varit sexuellt och åtalet för kontaktbrottet ansågs därmed styrkt.

Straffvärdet för den samlade brottsligheten (kontakt med barn i sexuellt syfte, utnyttjande av barn för sexuell posering tillika försök och grovt sådant brott, grovt sexuellt tvång, grovt barnpornografibrott, övergrepp i rättssak och ofredande) uppgick för en vuxen till fängelse i sex år. Med hänsyn till straffvärdet och den tilltalades återfall i likartad brottslighet kunde annan påföljd än sluten ungdomsvård inte komma på fråga. Med beaktande av den tilltalades ålder och att han inte skulle bli föremål för villkorlig frigivning bestämdes påföljden till sluten ungdomsvård i ett år och fyra månader.

3.

En 40-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte mot målsäganden, som var 13 år. Genom målsägandens och den tilltalades uppgifter var det klarlagt att de fått kontakt via internet, att de bytt telefonnummer och att de sedan fortsatt sin kontakt via både telefonsamtal och sms-meddelanden. Vidare ansågs utrett att målsäganden uppgett sin verkliga ålder, medan den tilltalade påstått sig vara mellan 20 och 25 år samt att de träffats efter en överenskommelse då de promenerat och fikat tillsammans. Av meddelandeutskriften framgick att ett stort antal meddelanden skickats dem emellan såväl före som efter mötet och att flera meddelanden haft tydlig sexuell prägel. Den tilltalades förklaring till sina kontakter med målsäganden ansågs inte vara trovärdig och framstod mot utredningen i övrigt som en ren efterhandskonstruktion. I målet var därför klarlagt att den tilltalade haft kontakt med målsäganden i syfte att genomföra samlag eller därmed jämförlig handling och att han med det syftet träffat en överenskommelse om att ses ytterligare en gång redan innan det möte som faktiskt ägt rum. Det möte som ägt rum sågs som en åtgärd som varit ägnad att främja att det senare sammanträffande skulle komma till stånd. Att den tilltalade begav sig till mötet talade för att han därigenom ytterligare ville stärka banden mellan dem för att kunna genomföra ytterligare träff och han hade dessutom fortsatt skicka meddelanden efteråt för att befästa överenskommelsen om att ses. Tingsrätten fann mot denna bakgrund åtalet styrkt.

Påföljden för den samlade brottsligheten (även våldtäkt mot barn) bestämdes av tingsrätten till två års fängelse motsvarande den samlade brottslighetens straffvärde.

Enligt hovrätten hade brottsligheten ett samlat straffvärde som översteg två års fängelse. Såväl brottslighetens art som straffvärde gjorde att annan påföljd än fängelse inte kunde komma på fråga. Med hänsyn till de brister som förelåg avseende den tilltalades mognad och att han inte skulle få behålla sin anställning fastställde hovrätten tingsrättens dom även i fråga om påföljd.

4.

En 33-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte, sexuellt ofredande och utnyttjande av barn för sexuell posering mot målsäganden, som var 13 år. Inledningsvis prövades den tilltalades invändning att åtalet i sin helhet skulle ogillas då han ansåg att han inte fått en rättvis rättegång enligt artikel 6.1 i Europakonventionen. Invändningen godtog inte mot bakgrund av rådande praxis, men det faktum att målsäganden och ett vittne inte hörts vid huvudförhandlingen medförde att det fanns anledning att vara försiktig vid bedömning av deras utsagor.

Utredningen i målet styrkte att de påstådda gärningarna skett under det tidsintervall som åklagaren påstått. Beträffande den tilltalades vetskap om målsägandens ålder konstaterades att det i målet klart framgick att han hade ett sexuellt intresse för unga flickor. Av hans egna uppgifter framgick att han haft ett sexuellt syfte med sin kontakt med målsäganden och att han varit medveten om att hon befunnit sig på ett hem för tonårsflickor. Den tilltalade hade uppgett att målsäganden uppgett olika åldrar till honom och vid ett tillfälle sagt sig vara 14 år. Detta hade inte föranlett honom att säga upp kontakten med målsäganden eller på något sätt ändra tonen i konversationen. Härutöver framgick av chattkonversationen att målsäganden mot slutet av kontakten berättat att hon var 13 år och att den tilltalade inte reagerat på uppgiften om hennes ålder. Sammantaget ansågs det framgå tydligt av utredningen att omständigheterna var sådana att det funnits all anledning för den tilltalade att ifrågasätta målsägandens ålder och att han istället för att bringa klarhet om hennes ålder fortsatt kontakten på samma sätt som tidigare. Det talade med styrka för att den tilltalade varit likgiltig inför målsägandens ålder och det var styrkt att den tilltalade haft skälig anledning att anta att målsäganden var under 15 år.

Utredningen utvisade att den tilltalade bestämt träff med målsäganden. Av den tilltalades uppgifter framgick att han var intresserad av att ha sex med målsäganden när de träffades; syftet med mötet från hans sida var således sexuellt och därmed att begå en gärning som avses i 6 kap. 4-6, 8 eller 10 § brottsbalken. Av chattkonversationen framgick att parterna bestämt tid och plats för mötet och att den tilltalade därefter kört bil mot platsen i syfte att

hämta upp målsäganden, vilket varit ägnat att främja att ett sammanträffande kom till stånd. Att ett sammanträffande inte kom till stånd spelade enligt tingsrätten ingen roll. Tingsrätten fann därmed åtalet för kontakt med barn i sexuellt syfte styrkt.

Den tilltalade dömdes även för sexuellt ofredande bestående av att han i chattkonversationen med målsäganden skickat en bild på ett manligt könsorgan. Åtalet för sexuell posering ogillades då det inte med tillräcklig säkerhet kunde anses visat att den tilltalade förmått målsäganden att skicka bilder där hon utför eller medverkar i en sexuell posering.

Straffvärdet för den samlade brottsligheten (våldtäkt mot barn, sexuellt ofredande och kontakt med barn i sexuellt syfte) motsvarade fängelse i två år. På grund av det höga straffvärdet bestämdes påföljden till fängelse.

Domen har överklagats.

5.

En 24-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte mot målsäganden, som var 13 år. I målet var inledningsvis klarlagt att målsäganden och den tilltalade lärt känna varandra då målsäganden ännu var 12 år och den tilltalade 24 år, drygt en månad innan aktuell gärning. Det var vidare klart att målsäganden avvikit från sitt hem, att hon tillbringat en stund i den tilltalades lägenhet innan hennes far med flera ringt på och letat efter henne men att hon då gömt sig invid sängen. Den tilltalade hade efter mötet instruerat målsäganden i meddelande om vad hon skulle säga om sin vistelse hos honom och hon hade lovat att skydda honom.

Genom i huvudsak den tekniska bevisningen ansågs utrett att den tilltalades kontakt med målsäganden inledningsvis skett i syfte att ha sex med henne. Att den tilltalade redan från början av sin bekantskap med målsäganden känt till att hon var under 15 år och att han därtill haft skäligt anledning att förutsätta detta ansågs uppenbart. Med hänsyn till detta och då han, enligt ett för honom känt tillvägagångssätt i samband med sexuella möten, bjudit in målsäganden till sin lägenhet där han satt på en film och klätt av sig fann tingsrätten att han inte kunde undgå ansvar för kontakt med barn i sexuellt syfte.

Enligt tingsrätten hade den samlade brottsligheten (även sexuellt utnyttjande av barn) ett inte obetydligt artvärde och visade på en risk för fortsatt brottslighet. Annan påföljd än fängelse kunde inte komma på fråga. Fängelsestraffets längd bestämdes till sex månader.

När det gällde straffvärdet för den samlade brottsligheten ansåg hovrätten att det motsvarade fängelse i ett år. Såväl brottslighetens art och straffvärde talade enligt hovrätten starkt för att bestämma påföljden till fängelse. Då de förelåg starka skäl bestämde hovrätten påföljden till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan med ett alternativt fängelsestraff om fängelse ett år.

6.

En 40-årig man åtalades för sexuellt ofredande och kontakt med barn i sexuellt syfte mot en 14-årig målsägande. I målet var klarlagt att den tilltalade och målsäganden fått kontakt med varandra på internet och att det haft en chattkonversation. Den tilltalades påstående om att en okänd person därefter tagit över hans konto och skrivit i realtid samtidigt som han själv kunde betrakta vad som skedde utan att kunna ingripa var så orimligt att det lämnades utan avseende. Det var därmed styrkt att det var den tilltalade som fortsatt skriva till målsäganden och att han sexuellt ofredat henne i konversationen.

Genom den åberopade bevisningen ansågs utrett att den tilltalade i konversationen stämt träff med målsäganden, att de även träffats vid tre tillfällen och att den tilltalade åtminstone vid ett tillfälle stämt träff med målsäganden med avsikt att ha sex. Att det inte varit målsägandens avsikt saknade betydelse eftersom det för ansvar är tillräckligt att en träff i sexuellt syfte bestämts av gärningsmannen. Tingsrätten fann vidare att den tilltalade varit medveten om att målsäganden var 14 år. Den tilltalade dömdes därför för kontakt med barn i sexuellt syfte. Han dömdes även för olovligt anskaffande av alkoholdrycker åt samma målsägande vid flera tillfällen.

Med hänsyn till den tilltalades återfall i likartad brottslighet bestämde tingsrätten påföljden till fängelse i två månader.

Hovrätten gjorde ingen annan bedömning än tingsrätten och fastställde därför tingsrättens dom.

7.

En 21-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte mot målsäganden, som var 12 år. Genom den återopade bevisningen stod i målet klart att parterna fått kontakt via internet och att de kommunicerat intensivt under flera dagar. Konversationen bestod av både vardagliga saker och om sex. Målsäganden uppgav sig vara 13 år eller att hon snart skulle fylla 13 år, medan den tilltalade uppgav sig vara 18 år. De var överens om att träffas och bestämde att den tilltalade skulle komma i bil till målsägandens skola, vilket också skedde. Den tilltalade och målsäganden åkte iväg tillsammans till en motorcrossbana och efter att ha varit där en stund skjutsades målsäganden tillbaka till skolan.

Tingsrätten fann styrkt att den tilltalade stämt träff med målsäganden och att han genom att köra till mötesplatsen vidtagit åtgärder för att se till att träffen kunde bli av. Det var även utrett att den tilltalade känt till att målsäganden var under 15 år när de bestämde mötet. Tingsrätten ansåg vidare att det var styrkt att den tilltalades syfte med mötet var att utföra en straffbar sexuell handling med målsägande. Detta eftersom att vittnena bekräftat målsägandens uppgifter att den tilltalade inför mötet skrivit om att de skulle ha sex samt bett henne ta med kondom samt att den tilltalade i bilen försökt förmå målsäganden till sexuella aktiviteter. Den tilltalade hade inte heller kunnat lämna någon rimlig förklaring till varför han skrivit om sex i en konversation med en tolvårig flicka. Åtalet var därmed styrkt.

Tingsrätten framhöll att någon utbildad praxis ifråga om påföljd för gärningen inte finns och att samtliga omständigheter kring gärningen ska beaktas vid bedömning av straffvärdet. Att den tilltalade stämt träff med målsäganden i syfte att ha någon form av sexuellt umgänge, att det mesta talade för en fullbordad gärning hade bedömts som våldtäkt av barn och att den tilltalade kommit så långt i sin planering av gärningen att ett sammanträffande faktiskt ägt rum talade för ett högt straffvärde. Tingsrätten beaktade dock även att den tilltalade inte varit särskilt förslagen i sina kontakter

med målsäganden då han inte dolt sin identitet och såvitt framkommit inte försökt lura målsäganden på något sätt samt att han vid mötet relativt snart verkat ha ändrat sig och respekterat målsägandens vilja om att inte ta på henne. Sammantaget hade gärningen ett straffvärde motsvarande ett kortare fängelsestraff. Varken gärningens art eller straffvärde var sådant att det talade för en frihetsberövande påföljd. Eftersom den tilltalade var ostraffad sedan tidigare bestämdes påföljden till villkorlig dom och dagsböter.

8.

En 31-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte mot målsägandena A, som var 13 år, och B, som var 12 år.

Tingsrätten lade målsägandenas i huvudsak samstämmiga uppgifter till grund för bedömningen i målet eftersom den tilltalades uppgifter varit motstridiga i vissa avseenden och motbevisats ifråga om vilken ålder han uppgett sig ha i internetkontakten med målsägandena. I målet var därför styrkt att den tilltalade träffat en överenskommelse med målsägandena om att träffas och att han därefter vidtagit åtgärder som varit ägnade att främja att ett sådant sammanträffande kom till stånd. Detta genom att han upprätthöll kontakten och lämnade instruktioner om hur målsägandena skulle ta sig till en tänkt mötesplats. Den tilltalade ansågs vidare ha insett att målsägandena var under 15 år. Att den tilltalades syfte med överenskommelsen varit att begå ett sexualbrott mot barnen ansågs utrett utifrån att han föreslagit dels en trekant vid mötet, dels att målsägandena skulle komma hem till honom. Till detta kom även den tilltalades egna uppgifter om att han hyste vissa tankar av sexuell karaktär förknippat med kontakterna med målsägandena. Åtalet för kontakt med barn i sexuellt syfte mot A och B ansåg därigenom styrkt.

Rätten ansåg att gärningarna inneburit ett allvarligt angrepp på målsägandenas trygghet till person och varit djupt kränkande. Straffvärdet för den samlade brottsligheten (även sexuellt ofredande och ofredande) motsvarade fängelse i två månader. Med hänsyn till tilltalads personliga förhållanden bestämdes påföljden

till skyddstillsyn i förening med en föreskrift om att genomgå frivårdens program relation och samlevnad.

9.

En 28-årig man åtalades för våldtäkt mot barn vid två tillfällen och kontakt med barn i sexuellt syfte vid två tillfällen mot målsäganden, som var 11 år. I målet var klarlagt att målsäganden och den tilltalade kommit i kontakt via internet och träffats i målsägandens hemort vid fyra tillfällen. Målsägandens uppgifter lades till grund för bedömningen då de bl.a. vann betydande stöd av den skriftliga bevisningen, men också till viss del fick stöd av den tilltalades egna uppgifter.

Tingsrätten fann det utrett att den tilltalade inför sitt första sammanträffande med målsäganden i meddelande uttryckt ett sexuellt intresse för henne och att han genom mejlkonversation fått klart för sig att hon inte var äldre än 11 år. Den tilltalade dömdes för att vid två tillfällen då han träffat målsäganden ha gjort sig skyldig till våldtäkt mot barn. Tingsrätten fann det vidare vara ställt utom rimlig tvivel att tilltalad vid två andra tillfällen träffat målsäganden i syfte att ha någon form av sex med henne. Åtalet för kontakt med barn i sexuellt syfte vid de två tillfällena ansågs därför styrkt.

Påföljden för den samlade brottsligheten bestämdes till fängelse i två år och två månader.

10.

En 45-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte och sexuellt ofredande mot målsäganden, som var 11 år. Tingsrätten fann det utrett att den tilltalade sökt kontakt med målsäganden på internet och att han uppsökt henne i hemmet vid tre tillfällen, något som varit underförstått dem emellan. Internetkonversationen och vad som hänt vid sammanträffandena gav klart belägg för att den tilltalade genom konversationen försökt förmå målsäganden att medverka i sexuella handlingar med honom och att sammanträffandena haft till syfte att möjliggöra ett planerat sexuellt övergrepp mot målsäganden eller i vart fall knyta

målsäganden ytterligare känslomässigt till sig för att möjliggöra ett senare sexuellt övergrepp. Den tilltalade ansågs ha varit medveten att han hade att göra med ett barn under 15 år dels då målsäganden uppgett det till honom, dels med hänsyn till målsägandens profilbild samt intryck vid förhör. Den tilltalade dömdes därför för kontakt med barn i sexuellt syfte. Han dömdes även för två fall av sexuellt ofredande mot målsäganden bestående i att han kramat och pussat henne på halsen vid de två efterföljande sammanträffandena.

När det gäller straffvärdet för kontaktbrottet framhölls att refererad rättspraxis om straffmätning för brottet saknas, men att ett brott med sådan straffskala som högst brukar medföra någon månads fängelse, om påföljden inte ska stanna vid dagsböter. Enligt tingsrätten var det fråga om ett relativt allvarligt fall av sådant brott. Påföljden för den samlade brottsligheten den tilltalade dömdes för (även sexuellt utnyttjande av barn) bestämdes slutligen till fängelse i sju månader.

11.

En 43-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte mot målsäganden, som var 11 år. Inledningsvis ansåg tingsrätten att det kunde uteslutas att det var någon annan än den tilltalade som haft en internetkonversation med målsäganden. Genom konversationen var styrkt att den tilltalade stämt träff med målsäganden i syfte att utföra sexuella handlingar som med hänsyn till kränkningens allvar var jämförliga med samlag. Vidare ansågs utrett att den tilltalade, så snart målsäganden accepterade ett sådant möte, inlett en ny konversation med målsäganden genom ett nytt konto under annat användarnamn med förespegling att vara en 12-årig flicka. Den tilltalade hade med kontot handlat så att han angett att den påhittade flickan haft sexuella kontakter med den tilltalade, att flickans mor kände till det och att målsäganden skulle få en bra pojkvän i den tilltalade. Tingsrätten fann att den tilltalade därmed använt det kontot för en konversation som på ett föreslaget sätt varit ägnad att främja att ett sammanträffande i enlighet med överenskommelsen också kom till stånd och att det var uppenbart att det hos målsäganden också fick avsedd effekt. Den tilltalade dömdes för kontakt med barn i sexuellt syfte.

Straffvärdet för den samlade brottsligheten (även barnpornografibrott) ansåg tingsrätten uppgick till fängelse i sex månader. Vid bedömningen av kontaktbrottets straffvärde beaktades att gärningen bestått av kontakter under en längre tid med ett barn som endast varit 10-11 år och att det innefattat ett tydligt utnyttjande av barnets skyddslösa ställning samt barnets förtroende för vuxna. Med hänsyn till den tilltalades återfall, straffvärdet och då föreslagen öppenvård ansågs inte kunna medverka till att avhålla honom från fortsatt brottslighet bestämdes påföljden till fängelse i sex månader.

Hovrätten anslöt sig till tingsättens bedömning avseende skuld och ifråga om brottens sammanlagda straffvärde, men tillade att rätten vid bedömningen av straffvärdet även beaktat att den tilltalades syfte med sitt handlande varit att begå ett mycket allvarligt sexualbrott mot målsäganden. Straffvärdet enbart för kontaktbrottet motsvarade två månaders fängelse. Hovrätten ansåg att det varken i förarbeten eller i praxis finns stöd för slutsatsen att kontakt med barn i sexuellt syfte skulle utgöra ett s.k. artbrott och att Högsta domstolens uttalande att försiktighet bör iakttagas med att i rättstillämpningen peka ut nya brottstyper för vilka presumtion ska gälla för fängelse när brottet inte har särskilt högt straffvärde. Med hänsyn till det bedömde hovrätten att kontakt med barn i sexuellt syfte inte är ett artbrott. Med hänsyn till den tilltalades tidigare brottslighet bestämdes påföljden till fängelse i sex månader.

12.

En 25-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte och försök till utnyttjande av barn för sexuell posering av en 12-årig målsägande. I målet var klart att den tilltalade och målsäganden lärt känna varandra på det vattenland där den tilltalade arbetat och där målsäganden tillbringat flera somrar. De inledde senare en internetkonversation som under en kortare tid var intensiv och enligt tingsrätten hade en tydlig sexuell innebörd. Den tilltalade och målsäganden träffades flera gånger på den tilltalades arbetsplats och de tog även en promenad tillsammans ut till en udde. Den tilltalade kände väl till att målsäganden var under 15 år.

Tingsätten fann att den tilltalade gjort sig skyldig till utnyttjande av barn för sexuell posering i konversationen mellan parterna. När det gäller åtalet för kontaktbrottet och det möte som ostridigt skett vid en udde ansåg tingsrätten att det mycket väl kunde ha varit som den tilltalade påstått, att de skulle leka i vattnet, men också att mötet gick ut på att knyta målsäganden känslomässigt till sig för att möjliggöra ett sexuellt övergrepp. När mötet avbröts av yttre omständigheter kontaktade den tilltalade målsäganden per telefon och bad henne ta med kondomer dagen efter. Det var därmed styrkt att den tilltalades åtgärder varit ägnade att främja ett sammanträffande i syfte att begå någon straffbelagd gärning i 6 kap. 4, 5 eller 10 § brottsbalken. Åtalet för kontakt med barn i sexuellt syfte ansågs alltså styrkt.

Brottet kontakt med barn i sexuellt syfte (liksom utnyttjande av barn för sexuell posering) ansågs vara brott av den arten att påföljden borde bestämmas till fängelse om inte särskilda skäl talade emot. Varken straffvärdet eller arten på brotten ansågs högre än att en frivårdande påföljd kunde väljas. Påföljden bestämdes därför till skyddstillsyn med en föreskrift om att genomgå frivårdens program relation och samlevnad (ROS).

13.

En 20-årig man åtalades för försök till våldtäkt mot barn alternativt kontakt med barn i sexuellt syfte av målsäganden, som var 14 år. Genom bevisningen ansåg tingsrätten utrett att en mansperson handlat i allt väsentligt på det sätt som åklagaren påstått och att det inte rådde tvivel om att gärningsmannen åtminstone gjort sig skyldig till kontakt med barn i sexuellt syfte. Innan det fanns anledning att pröva om det kunde vara så att det istället var fråga om försök till våldtäkt mot barn prövade tingsrätten om det var styrkt att den tilltalade var den som utfört gärningen. Enligt tingsrätten var bevisningen – bl.a. it-forensisk undersökning av mobiltelefoner och dator – tillräcklig för att fälla den tilltalade till ansvar om det kunde uteslutas att någon annan man begått gärningen. Den tilltalade hade enligt tingsrätten inte lämnat några konkreta uppgifter som kunde ge ledning vid bedömning av om någon annan än han själv använt telefon, bankkort eller dator och

känt till lösenord till dator och bankkort. Det var således flera för honom mycket besvärande omständigheter som denne inte förklarat. Tingsrätten fann emellertid att det inte kunde uteslutas att den tilltalades bror haft tillgång till utrustningen samt kännedom om lösenorden och att brodern handlat enligt åtalet. Tingsrätten fann därmed att det av utredningen inte med tillräcklig grad av säkerhet kunde uteslutas att annan person än den tilltalade var gärningsman och åtalet ogillades.

Hovrätten ansåg det utrett att en gärningsman i syfte att ha samlag med målsäganden, träffat en överenskommelse med henne om sammanträffande och därefter vidtagit åtgärder ägnade att främja att ett sådant sammanträffande kom till stånd. Gärningsmannen måste även ha insett att målsäganden var 14 år mot bakgrund av hennes uppgifter på en profilsida på internet. Enligt hovrätten var därmed styrkt att gärningsmannen gjort sig skyldig till kontakt med barn i sexuellt syfte. Utifrån de omständigheter som angetts i gärningsbeskrivningen och som blivit utredda i målet stod det enligt hovrätten klart att gärningsmannen inte påbörjat utförande av någon handling som utgör objektivet rekvisit för våldtäkt mot barn och att försökspunkten för detta brott inte hade uppnåtts.

För bedömning av frågan om den tilltalade var gärningsman konstaterade hovrätten att den inledande konversationen med målsäganden var knuten till en mobiltelefon som tillhörde den tilltalade och som påträffats i hans rum. Påfyllning av kontantkortet till telefonen skedde med ett bankkort tillhörande den tilltalade och med användande av en kod knuten till det bankkortet. Tre dagar efter det att telefonen fyllts på skickades från telefonen ett meddelande till målsäganden med ett innehåll som knöt an till gärningsbeskrivningen. Samtalstid för kontaktkortet fylldes vidare på från en stationär dator påträffad i den tilltalades rum. I den datorn påträffades även det användarnamn som stod som avsändaridentitet i ett sms som skickats till målsäganden där det anspelades på det uteblivna mötet. Från en annan mobiltelefon tillhörande den tilltalade hade sökning gjorts efter målsägandens adress och även från den hade meddelanden skickats till målsäganden. Hovrätten fann de kommentarer som den tilltalade lämnat till dessa redovisade uppgifter vara vaga och undanligande och i den mån han lämnat förklaringar framstod de som osannolika.

Vid en samlad bedömning kunde det enligt hovrätten inte råda något tvivel om att det var den tilltalade och inte någon annan som var gärningsman. Hovrätten dömde därför den tilltalade för kontakt med barn i sexuellt syfte.

När det gäller straffvärdet ansåg hovrätten att det var försvårande att den tilltalades handlande kunde ha resulterat i brottet våldtäkt mot barn. I motsatt riktning bedömdes att sammanträffandet byggde på en överenskommelse som ytterst var initierad av målsäganden själv och i vilken en sexuell handling var avsedd. Hovrätten ansåg att straffvärdet låg i det lägre spannet av straffskalan och om brottet hade prövats samtidigt som en dom där den tilltalade dömts för olaga hot och övergrepp i rättsak skulle påföljdsbestämningen inte påverkats nämnvärt. Hovrätten förordnade därför att tidigare ådömd skyddstillsyn i förening med samhällstjänst skulle omfatta även kontaktbrottet.

14.

En 42-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte och sexuellt ofredande av målsäganden, som var 14 år. I samma dom prövades flera åtal för våldtäkt, köp av sexuell handling (även försök) och sexuellt ofredande begångna mot andra målsägande.

I målet stod klart att den tilltalade och målsäganden haft en internetkonversation. Tingsrätten ansåg att det genom den åberopade chattkonversationen var uppenbart att den tilltalade haft ett sexuellt syfte. Enligt tingsrätten framgick det av konversationen hur den tilltalade arbetade sig fram till något sexuellt och hela tiden flyttade fram gränserna genom att använda smicker och annat för att vinna målsägandens förtroende. Den tilltalade erbjöd i konversationen pengar för sex vid två tillfällen och hade diktat upp en fantasibild av sig själv som en ung pojke allt efter vad han uppfattat att målsäganden skulle uppskatta. Enligt tingsrätten var konversationen uppenbarligen manipulativ och helt fokuserad på sex från den tilltalades sida. Den tilltalade hotade även till slut målsäganden att kontakta hennes föräldrar för att berätta att hon var en "slampa/slyna/hora" och hotade att komma hem till målsäganden.

Genom vittnenas uppgifter framgick att målsäganden under en till två månader var intresserad av att träffa den tilltalade och att vittnena försökt förhindra mötet. Av utskriften framgick att målsäganden och den tilltalade bestämt möte en viss dag, men att de diskuterade två alternativa platser för mötet och att den tilltalade hotat målsäganden samt på olika sätt försökt få mötet att bli av när målsäganden blev tveksam till att träffas. Tingsrätten ansåg att det därmed fattats en tillräckligt precis överenskommelse om möte för att rekvisitet för detta ska vara uppfyllt. Den tilltalades påtryckningar var sådana åtgärder som varit ägnade att främja ett sammanträffande. Chattutskriften styrkte vidare direkt uppsåt till samtliga paragrafens rekvisit och den tilltalade dömdes för kontakt med barn i sexuellt syfte. Tingsrätten dömde även den tilltalade för att ha sexuellt ofredat målsäganden i chattkonversationen.

Beträffande påföljd för den samlade brottsligheten anförde tingsrätten att det var fråga om upprepade brott med högt straffvärde och artvärde. Det var även delvis fråga om återfall i brott. Påföljden bestämdes till fängelse i fem år och sex månader.

Hovrätten instämde i den bedömning tingsrätten gjort och fastställde tingsrättens dom avseende åtalet för kontaktbrottet. I påföljdsfrågan anförde även hovrätten att det var fråga om upprepade brott med högt straffvärde och artvärde. Hovrätten bestämde fängelsestraffets längd till sex år.

Domen har överklagats.

Domar där gärningen konsumerats av annat brott (3 domar – 4 gärningar)

15.

En 21-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte och sexuellt ofredande av målsäganden, som var 13 år. I målet var det utrett, bl.a. genom den tilltalades erkännande, att den tilltalade haft kontakt med målsäganden under två månader från sin dator och mobiltelefon i syfte att genomföra en sexuell handling jämförlig med samlag eller annan sexuell handling och att han träffat en överenskommelse med målsäganden om ett sammanträffande samt att de därefter träffats vid två tillfällen. Det var även klart att den

tilltalade i chattkonversation sexuellt ofredat målsäganden genom att fråga om de skulle onanera tillsammans. Tingsrätten ansåg att målsägandens uppgifter framstod som tillförlitliga och la dem till grund för bedömningen. Tingsrätten fann det styrkt att den tilltalade sexuellt ofredat målsägande vid ett av mötena genom att uppmana målsäganden att genomföra ett oralt samlag på den tilltalade.

När det sedan gällde om den tilltalade skulle dömas även för kontakt med barn i sexuellt syfte hänvisade tingsrätten till lagmotiven att när gärningsmannens handlande lett till att han eller hon fullbordat ett brott mot barnet, i enlighet med sedvanliga konkurrensprinciper, bara ska dömas för den senare gärningen. Tingsrätten fann därefter att den tilltalade enbart skulle dömas för sexuellt ofredande eftersom skyddsintresset för gärningarna är detsamma och straffskalan för sexuellt ofredande är strängare.

Påföljden för den samlade brottsligheten (våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt ofredande och olovligt anskaffande av alkoholdrycker) bestämdes till fängelse i tre år och sex månader.

16.

En 28-årig man åtalades för två fall av kontakt med barn i sexuellt syfte mot målsägandena A respektive B, båda 14 år. Åtalet omfattande även att den tilltalade gjort sig skyldig till ett fall av utnyttjande av barn för sexuell posering mot A tillika ett försök av sistnämnda brott mot B. Den tilltalade åtalades även för ett flertal andra allvarligare sexualbrott begångna mot dels A, dels andra målsägande.

Åtalet för kontaktbrottet mot A omfattade att den tilltalade i syfte att utnyttja A för sexuell posering köpt ett par trosor åt A, träffat en överenskommelse om att hon skulle hämta dem, att han därefter träffat henne, varefter de gått till den tilltalades bostad där A fått trosorna. Den tilltalade hade därefter utnyttjat A för sexuell posering genom att han förmått A att företa eller medverka i sexuell posering och främjat eller utnyttjat att A utfört sexuell posering genom att uppmana henne att framställa och till honom skicka en bild på sig själv iförd nämnda trosor.

Tingsrätten ansåg att den tilltalade redan när kontakten inleddes med A haft skälig anledning att anta att hon var under 15 år och att han vid tidpunkten för kontaktbrottet känt till hennes ålder. Tingsrätten ansåg det vidare utrett att han handlat på sätt åklagaren påstått och att den bild A skickat hade ett klart sexuellt inslag samt att den tilltalades syfte med att köpa och överlämna trosorna till A skedde i syfte att utnyttja henne för sexuell posering. Med hänvisning till förarbetena ogillade tingsrätten dock åtalet för kontaktbrottet då den tilltalades handlande med trosorna lett till det fullbordade brottet utnyttjande av barn för sexuell posering, vilket han dömdes för.

Åtalet för kontaktbrottet mot B omfattade att den tilltalade i syfte att utnyttja B för sexuell posering köpt ett par leggings åt henne, träffat överenskommelse om att hon skulle hämta dem hos honom och att hon hämtat dem. Den tilltalade hade därefter försökt utnyttja B för sexuell posering genom att uttrycka till henne att han vill se henne iklädd leggings och att hon skulle ta en bild på sin rumpa iförd leggingsen samt skicka bilden till honom.

Tingsrätten ansåg att den åberopade bevisningen styrkte att den tilltalade handlat på sätt åklagaren påstått. Den tilltalade hade genom sitt handlande med leggingsen gjort sig skyldig till kontakt med barn i sexuellt syfte, men då det lett till ett försök till utnyttjande av barn för sexuell posering skulle han endast dömas för det senare brottet.

Påföljden för den samlade brottsligheten den tilltalade dömdes för (våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt ofredande, utnyttjande av barn för sexuell posering tillika försök till det brottet och ringa barnpornografibrott) bestämdes till fängelse i tre år.

17.

En 42-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte och sexuellt ofredande av målsäganden, som var 14 år. Genom målsägandens uppgifter och den tilltalades egna uppgifter fann tingsrätten det utrett att de fått kontakt via internet, att de stämt träff med varandra och att den tilltalade gett målsäganden en vägbeskrivning till den överenskomna mötesplatsen. Det var vidare

klart att de träffats och gått hem till den tilltalade. Den tilltalades påstående om att återopad chattkonversation endast varit ett spel och att mötet skett av en slump avfärdades som en efterhandskonstruktion som helt kunde lämnas utan avseende. Vidare ansågs den tilltalade ha haft skäl原因 anledning att anta att målsäganden var under 15 år eftersom det framgick av chattkonversationen att hon uppgav sig vara 14 år och den tilltalade var medveten om att det var en ungdomschatt de fick kontakt på. Tingsrätten fann att överenskommelsen om möte skett i sexuellt syfte, med hänsyn till vad som framkommit om chattkonversationen mellan parterna och med hänsyn till den tilltalades uppgifter i två inledande polisförhör innebärande att överenskommelsen skett i sexuellt syfte. Utifrån målsägandens berättelse fann tingsrätten det styrkt att den tilltalade även gjort sig skyldig till sexuellt ofredande vid mötet i lägenheten genom att han tagit målsäganden på bröstet och underlivet.

Beträffande konkurrensfrågan ansåg tingsrätten att det varit fråga om ett sammanhängande skeende där det sexuella ofredandet varit en direkt följd av den föregående kontakten. Den tilltalade dömdes därför endast för sexuellt ofredande, men vid bedömningen av straffvärdet beaktade tingsrätten likväl det sätt på vilket den tilltalade kommit i kontakt med målsäganden. Påföljden (som även omfattade åtal för barnpornografibrott) bestämdes av tingsrätten till villkorlig dom med samhällstjänst 50 timmar och ett alternativt fängelsestraff om en månad.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom.

Högsta domstolen meddelade prövningstillstånd ifråga om hovrätten gjort sig skyldig till rättegångsfel genom att till den tilltalades nackdel fästa avseende vid uppgifter som målsäganden lämnat vid polisförhör som hölls utan försvarares närvaro. Högsta domstolen har därefter slagit fast att det inte förekom rättegångsfel i hovrätten och prövningstillstånd har därför inte meddelats rörande målet i övrigt (NJA 2015 s. 222).

Domar där gärningen inte ansetts styrkt (sex domar – sju gärningar)

18.

En 41-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte och för sexuellt ofredande av målsäganden, som var 13 år. Tingsrätten ansåg det visat att den tilltalade förstått att målsäganden var under 15 år då hon uppgivit det i konversation med honom och att han med den vissheten förmått målsäganden att medverka till diskussioner kring sex. Tingsrätten fann därför att den tilltalade gjort sig skyldig till sexuellt ofredande bestående i att han i internet- och telefonkonversationer under drygt en månads tid frågat om han fick ”bröstknulla” målsäganden och att han ville bli ”avsugen” samt att han frågat om bilder utvisande hennes nakna bröst.

Åtalet för kontaktbrottet avsåg att den tilltalade fört nämnda konversationer i syfte att få träffa målsäganden och begå olika sexuella handlingar (samlag) mot henne, att han träffat en överenskommelse om sammanträffande med målsäganden på bestämd plats, att han färdats till platsen och väntat där med sin bil samt sedan mött målsäganden. Den tilltalade förnekade att detta skett i syfte att begå någon sexuell handling och menade att det var fråga om en spontan träff för att hälsa på målsäganden och se vem det var samt att mötet varade som längst 15 minuter. Målsäganden bekräftade att den tilltalade frågat om de kunde ses och hälsa på varandra eftersom han ändå var i närheten och att mötet varade i ungefär fem minuter samt att ingen fysisk kontakt förekom.

Tingsrätten framhöll att den tilltalade visserligen enligt chattutskrifter efter mötet försökt få igång fortsatta sextal med målsäganden, som dock inte riktigt responderade på det sätt som han tycktes vilja. Tingsrätten ansåg inte att det genom detta var visat att den tilltalades syfte med sammankomsten var att fortsätta hans tidigare sexuella ofredande mot målsäganden eller begå några sexuella handlingar mot målsäganden. Enligt tingsrätten var det inte omöjligt att det förhöll sig så att det uppstod en spontan möjlighet för den tilltalade att träffa målsäganden och hälsa på henne. Åtalet för kontakt med barn i sexuellt syfte ogillades därför.

19.

En 25-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte och sexuellt ofredande av målsäganden, som var 13-14 år. I målet var klart att den tilltalade och målsäganden haft kontakt med varandra via dator och telefon samt att den tilltalade även haft kontakt med målsägandens bästa vän, som var målsägande under en annan åtalspunkt i åtalet.

Tingsrätten bedömde att målsägandenas uppgifter var trovärdiga och tillförlitliga och skulle ligga till grund för bedömningen av bl.a. åtalet om kontakt med barn i sexuellt syfte och sexuellt ofredande. Tingsrätten fann det styrkt att den tilltalade gjort sig skyldig till sexuellt ofredande bestående i att han under sex månaders tid i dator- och telefonkonversationer vid upprepade tillfällen kommit med sexuella förslag av sådant slag att de var ägnade att kränka målsägandens sexuella integritet.

Beträffande åtalet för kontaktbrottet ansåg tingsrätten, mot den tilltalades förnekande, utrett att han med vetskap om att målsäganden var under 15 år i nämnda konversation träffat en överenskommelse med målsäganden om att träffas och att han senare erbjudit sig att betala för hennes biljett samt gett vägbeskrivning och konkreta klockslag när hon kunde åka. Tingsrätten ansåg vidare att det skett med syfte begå någon sexuell handling straffbar enligt 6 kap. 4, 5, 6, 8 eller 10 § brottsbalken. Den tilltalade hade därför gjort vad som ankom på honom för en kontakt med barn i sexuellt syfte. Tingsrätten ansåg emellertid att det för att det objektivt sett ska ansetts ha träffats en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande krävs att det funnits en gemensam viljeinriktning om att träffas. Då målsäganden vid förhandlingen varit mycket klar och tydlig med att hon bara spelat med i att de skulle träffas och att hon aldrig hade haft någon avsikt att genomföra ett sammanträffande ansåg tingsrätten att det inte funnits en sådan gemensam viljeinriktning som krävdes. Den tilltalade kunde därför inte dömas till ansvar och åtalet för kontakt med barn i sexuellt syfte ogillades.

20.

En man i 40-årsåldern åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte mot målsäganden, som var i 13 år. Åtalet omfattade även sexuellt ofredande, utnyttjande av barn för sexuell posering samt olaga hot mot samma målsägande samt ett flertal andra sexualbrott begångna mot andra målsägande. Genom målsägandens och den tilltalades uppgifter stod i målet klart att de haft en internet- och telefonkonversation med varandra och att de kommit överens om att mötas vid en bestämd mötesplats. Det var vidare klarlagt att målsäganden infann sig vid mötesplatsen, men att hon varken träffade eller såg den tilltalade vid platsen. Den tilltalade menade att han aldrig haft för avsikt att åka till platsen eller att begå sexuella övergrepp. Den tilltalade medgav att han, när målsäganden ifrågasatte varför han inte kom, uppgav att det var målsäganden som inte kommit till platsen. Han menade däremot att förklaringen till att han sa så var att han tyckte det var taskigt att säga att han struntade i att komma. I målet hade åklagaren påstått att den tilltalade hade begett sig till mötesplatsen, men tingsrätten ansåg att den tilltalades uppgifter i denna del, om att han inte varit på platsen och inte heller hade för avsikt att bege sig dit, inte gick att bortse ifrån. Tingsrätten fann att det med anledning därav inte var visat att den tilltalade vidtagit någon åtgärd som varit ägnad att främja ett sammanträffande med målsäganden. Åtalet för kontakt med barn i sexuellt syfte ogillades därför.

21.

En man i 40-årsåldern åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte och sexuellt ofredande mot målsägandena A och B, båda i 10-årsåldern. Åtalet omfattade även ett flertal andra sexualbrott begångna mot både A samt B och mot andra målsägande.

I målet stod klart att den tilltalade haft kontakt med A och B över internet och att han gjort sig skyldig till sexuellt ofredande genom att han förmått dem att vid flera tillfällen medverka i en konversation med sexuell innebörd och att han visat dem sitt kön samtidigt som han onanerat. Det var vidare klart att den tilltalade i konversationen talat med målsägandena om att träffas, att det bestämt en mötesplats dit den tilltalade begett sig samt att

målsägandena uppehållit sig i närheten av mötesplatsen men sprungit därifrån när de såg den tilltalade. Tingsrätten ansåg det utrett att den tilltalade förstått att målsägandena var under 15 år eftersom han sett dem på internet och med hänsyn till målsägandenas utseende och övriga omständigheter.

Enligt tingsrätten rådde inget tvivel om att den tilltalade ville träffa målsägandena. Det kunde ifrågasättas om målsägandena verkligen hade en vilja att träffa honom med hänsyn till deras olika uppgifter om vid vilken tidpunkt de bestämt sig för att springa ifrån platsen. Tingsrätten ansåg därför att det kvarstod visst rimligt tvivel om det verkligen var deras viljeinriktning att träffa honom och fann därför inte styrkt att det träffats en överenskommelse om sammanträffande med hänvisning till förarbetsuttalandet om gemensam viljeinriktning. När det vidare gällde den tilltalades syfte med sitt handlande ansåg tingsrätten att hans uppgift om att han bara ville tala med målsägandena kunde lämnas utan avseende med hänsyn till hans övriga förhållanden i förhållande till målsägandena. Enligt tingsrätten var det dock inte visat att han haft för avsikt att ha samlag eller annan jämförbar handling med målsägandena som åklagaren påstått utan det framstod för rätten som mera sannolikt med andra handlingar som olika former av utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuella ofredanden.

Tingsrätten ansåg därmed sammantaget att det inte var visat att det träffats en överenskommelse mellan den tilltalade och A samt B och att det inte heller var visat att han hade det syfte med mötet som åklagaren påstått. Åtalet ogillades därför.

22.

En 19-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte mot målsäganden, som var under 15 år. I målet stod klart att den tilltalade och målsäganden känt varandra i åtta månader före den åtalade gärningen, att de umgåtts genom att prata och se på film, att de inte var ett par och att det var målsägandens mamma som anmält händelsen i strid med målsägandens vilja. Det var vidare klart att den tilltalade och målsäganden i telefonmeddelanden träffat en överenskommelse om sammanträffande och att de träffats och gått tillsammans till den tilltalades bostad där de tillbringat cirka två

timmar tillsammans. Den tilltalade förnekade att det skett i syfte att ha samlag eller annat sexuellt umgänge med målsäganden såsom åklagaren påstått.

Enligt tingsrätten framgick det av utredningen att både den tilltalade och målsäganden hade personliga problem vid tillfället, att de haft det en längre tid och att det var orsaken till att de sökt stöd hos varandra. Det var inte visat att det förekommit någon sexuell beröring mellan den tilltalade och målsäganden och inte heller något sexuellt umgänge. Enligt tingsrätten var det snarast utrett att så inte skett. Tingsrätten fann det därför svårt att utröna den tilltalades syfte med att stämma träff med målsäganden. Med hänvisning till att de två ”ungdomarna” tidigare träffats på samma sätt i vänskapligt syfte ansåg tingsrätten det svårt att finna utrett att den tilltalade haft ett sexuellt syfte med mötet. Meddelandena från den tilltalade till målsägandens telefon ansågs visserligen tala i den riktningen då de haft ett sexuellt budskap, men då bara halva konversationen redovisats gick det inte att dra några klara slutsatser därom. Tingsrätten fann därför sammanfattningsvis utredningen så vag att det inte var ställt utom rimlig tvivel att den tilltalade stämt träff med målsäganden i syfte ha samlag eller annat sexuellt umgänge, varför åtalet ogillades.

23.

En 33-årig man åtalades för att i en chattkonversation med målsäganden, som var sju år, ha gjort sig skyldig till kontakt med barn i sexuellt syfte och försök till sexuellt övergrepp mot barn alternativt sexuellt ofredande och försök till utnyttjande av barn för sexuell posering. I domen prövades även åtal för sexuellt ofredande mot en annan målsägande. Tingsrätten ansåg inledningsvis att det genom den tilltalades egna uppgifter var utrett att han insett att han chattat med ett barn och genom målsägandens uppgifter utrett att det var målsäganden själv som chattat. Åtalet för försök till utnyttjande av barn för sexuell posering ogillades eftersom försökspunkten inte hade nåtts. Tingsrätten ogillade även åtalet för försök till sexuellt övergrepp mot barn med hänvisning till att det för straffansvar enligt praxis krävs att gärningsmannen genomför eller själv deltar i den sexuella handlingen.

Chattkonversationen i sin helhet med målsäganden bedömdes dock som ett sexuellt ofredande, vilket den tilltalade dömdes för.

När det gäller åtalet för kontaktbrottet fann tingsrätten genom chattkonversationen utrett att målsäganden och den tilltalade stämt träff i en park nära målsägandens bostad samma dag som konversationen om möte ägde rum. Vidare var styrkt att den tilltalade därefter på internetsidor sökt på parken och tittat på resvägar till parken. Det framgick emellertid att den tilltalade omkring den överenskomna mötestiden haft en omfattande chattkonversation med en annan målsägande. Mot den bakgrunden ansåg tingsrätten att den tilltalades uppgift om att han inte haft någon som helst avsikt att verkligen bege sig till mötesplatsen, framstod som rimlig. Tingsrätten fann därför att åklagaren inte förmått styrka att den tilltalade träffat en överenskommelse med målsäganden om att mötas med syfte (direkt uppsåt) att begå brott mot henne, varför åtalet för kontakt med barn i sexuellt syfte ogillades.

Domar med flera gärningar där utgången blivit olika avseende olika målsägande (två domar – fyra gärningar)

24.

En 31-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte mot målsägandena A, som var 14 år, och B, som var 11 år. I andra hand yrkades ansvar för sexuellt ofredande avseende målsäganden B.

I målet var klart att den tilltalade haft kontakt med A på internet, bestämt möte med henne, begett sig till mötesplatsen och sedan på olika sätt dirigerat henne till mötesplatsen. Det var vidare klart att A begett sig till platsen tillsammans med sin vän, målsägande B. Något direkt möte skedde aldrig, men den tilltalade gick förbi målsägandena och såg både A samt B och han ifrågasatte i sms varför A inte var ensam.

Åtalet avseende A

Genom den skriftliga bevisningen ansåg tingsrätten att det framgick att A tidigt i kontakterna på direkt fråga berättat att hon var 14 år. Mot den bakgrunden och med hänsyn till hennes utseende ansåg tingsrätten att den tilltalade under alla omständigheter haft skälig anledning att anta att hon var under 15

år. När det gällde frågan om syftet med mötet varit sexuellt ansåg tingsrätten att innehållet i kontakterna mellan A och den tilltalade med styrka talade för det. Han hade lämnat tydliga instruktioner var de skulle mötas, varit mycket påstridig och upprepade gånger gett henne instruktioner och bett henne möta honom samt hade innehållet i sms:en till stor del haft en tydlig sexuell prägel med tydliga förslag vad han ville att de skulle göra. Viss betydelse hade det också att den tilltalade hade skapat ett konto på en social nätverkstjänst under falsk identitet och att han uppgivit felaktig ålder till A. Tingsrätten fann att utredningen därför var sådan att det var styrkt att den tilltalades syfte var att träffa A och att ha samlag eller vidta annan sexuell handling med henne. Han dömdes därför för kontakt med barn i sexuellt syfte mot A.

Åtalet avseende B

När det gällde åtalet avseende B konstaterade tingsrätten att åklagarens gärningsbeskrivning inte innehöll samtliga rekvisit för brottet kontakt med barn i sexuellt syfte då åklagaren inte ens påstått att tilltalad hade kommit överens med B om ett sammanträffande. Redan av den anledningen kunde åtalet för kontaktbrottet inte bifallas. Enligt tingsrätten framgick det vidare av utredningen att den tilltalade inte hade haft någon direktkontakt med B, att det var en överraskning att hon följt med och att hans beteende när han upptäckt det var inte sådant att förutsättningarna för kontaktbrottet uppfyllts. Tingsrätten dömde emellertid den tilltalade för sexuellt ofredande av B. Det sexuella ofredande bestod i att han kränkt hennes sexuella integritet genom att skicka flera sms till A med visst angivet sexuellt innehåll, vilka han måste haft att räkna med skulle vidarebefordras. Tingsrätten ansåg att den tilltalade måste ha insett att B var klart yngre än A.

Påföljd

Enligt tingsrätten motsvarade straffvärdet för den samlade brottsligheten (kontakt med barn i sexuellt syfte och sexuell ofredande) fängelse i tre månader. Tingsrätten ansåg att brottslighetens art i viss mån talade för att fängelse skulle väljas som påföljd, men att artvärdet inte var så högt att fängelse var den enda möjliga påföljden. Tingsrätten bestämde påföljden till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan med ett alternativt fängelsestraff om tre månader.

Åklagaren överklagade domen och yrkade att hovrätten skulle döma den tilltalade till fängelse på grund av kontaktbrottets höga artvärde. Hovrätten ansåg att den tilltalade kommit långt i sin planering då han begett sig till mötesplatsen i bil och passerat A på nära håll. Dessa omständigheter och omständigheten att syftet med mötet var att begå ett allvarligt sexuellt övergrepp ansågs försvårande och enligt hovrätten var det sammanlagda straffvärdet av brottsligheten något högre än vad tingsrätten kommit fram till. Med beaktande av att den tilltalade på grund av brottet kunde antas bli avskedad eller uppsagd från sin anställning fann hovrätten att straffmättningsvärdet uppgick till fängelse fyra månader. Med hänsyn till att den tilltalades syfte med kontakterna med A var att begå ett allvarligt sexuellt övergrepp mot henne talade brottets art i relativt hög grad för att påföljden skulle bestämmas till ett fängelsestraff. Hovrätten bestämde påföljden till skyddstillsyn med dels samhällstjänst 100 timmar, dels en föreskrift om att genomgå en öppenvårdsbehandling med samma innehåll som i den särskilda behandlingsplan som tingsrätten dömt ut. Om fängelse i stället hade valts som påföljd skulle fängelse i fyra månader ha dömts ut.

Domen har inte vunnit laga kraft.

25.

En 21-årig man åtalades för kontakt med barn i sexuellt syfte mot målsägandena A, som var 12 år, och B, som var 13 år. Han åtalades även för sexuellt ofredande mot A. Åtalet omfattade vidare en mängd andra brott som våldtäkt mot barn, försök till utnyttjande av barn för sexuell posering, olaga hot och olaga intrång.

Åtalet avseende A

Gärningspåståendet bestod i att den tilltalade via internet fört konversationer med A i syfte att få träffa henne och begå olika sexuella handlingar bl.a. sexuellt ofredande mot henne, att han träffat en överenskommelse om att mötas samt därefter gjorde upp en träff med henne. Inför mötet hade den tilltalade uppmanat A att skicka en bild till honom som gjorde honom "kåt" och han utlovade 1 000 kr i ersättning om hon kom till mötet. Han föresökte även förmå målsäganden att skicka nakenbilder till honom. Den tilltalade färdades därefter till mötesplatsen, vilket var

ägnat att främja att ett sådant sammanträffande kom till stånd. Sammanträffandet kom därefter till stånd. Den tilltalade utsatte under möte A, som var under 15 år, för ett sexuellt ofredande genom att pussa på munnen, ta på hennes bröst innanför hennes kläder och mellan hennes ben utanpå kläderna. Han köpte vid mötet även saker till A, bl.a. en kofta, vilket var ägnat att känslomässigt knyta A till sig för att främja ett framtida sammanträffande i syfte att begå sexuella handlingar mot målsäganden. Den tilltalade begick gärningarna med uppsåt eller hade åtminstone skälig anledning att anta att A var under 15 år.

Tingsrätten avfärdade den tilltalades invändning att det skulle varit någon annan som skrivit textmeddelanden då det med hänsyn till sammanhanget framstod som en osannolik tillfällighet. Inte heller hans förklaring att det skulle varit ett skämt eller ett kedjebrev ansåg tingsrätten var troligt. A ansågs trovärdig, hennes uppgifter fick stöd av chattutskrift och vad ett av vittnena berättat och tingsrätten la därför hennes uppgifter till grund för sin bedömning och fann åtalet helt styrkt.

Även hovrätten ansåg att det var klart att den tilltalade handlat på det sätt som åklagaren påstått i gärningsbeskrivningen. Frågan i hovrätten var dock om den tilltalade insett eller haft skälig anledning att anta att A var under 15 år. Hovrätten fann att det inte fanns något i den skriftliga bevisningen som stödde A:s uppgift om att hon uppgett sin rätta ålder för honom och inte heller någon utredning i övrigt om vad han kände till om hennes personliga omständigheter som kunde gett någon ledning i denna del. Hovrätten ansåg därför att det inte var klart att den tilltalade innan han träffade A fysiskt första gången kände till eller hade haft skälig anledning att anta att A var under 15 år. Åtalet avseende kontakt med barn i sexuellt syfte ogillades därför. Hovrätten ansåg dock att den tilltalade vid mötet haft skälig anledning att anta att A var under 15 år och dömde honom därför för sexuellt ofredande.

Åtalet avseende B

Tingsrätten fann att det genom de åberopade textmeddelandena framgick att den tilltalade tagit ett stort antal kontakter med målsäganden B via internet i syfte att kunna begå sexuella handlingar, bl.a. samlag med B, och att målsäganden tidigt i kontakterna påpekat att hon endast var 13 år gammal. I kontakterna behandlas även att sex och andra relationer dem

emellan skulle vara olagliga. I målet var vidare klarlagt att den tilltalade och B gjort upp om att träffas och att de hade träffats en kortare stund även om uppgifterna gick isär om vad som exakt hände vid mötet. Tingsrätten dömde därför den tilltalade för kontakt med barn i sexuellt syfte.

Hovrätten tillade att det av den skriftliga bevisningen även framgick att den tilltalade tagit del av målsägandens information om att hon endast var 13 år gammal eftersom han hade kommenterat det. Hovrätten fann att det därför var klart att den tilltalade känt till B:s ålder och fastställde tingsrättens dom i denna del.

Påföljd

Tingsrätten överlämnade den tilltalade till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning. Hovrätten fastställde tingsrättens dom avseende påföljden.

Departementsserien 2015

Kronologisk förteckning

---

1. Gälldenärens möjligheter att överklaga utmätningsbeslut. Ju.
2. Värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument. Fi.
3. Trossamfundens sociala insatser. En preliminär undersökning. S.
4. Brottmålsprocessen – en konsekvensanalys. Ju.
5. Uppbörd av böter. Ju.
6. En jämnare och mer aktuell utveckling av inkomstpensionerna. S.
7. Rätten till försvarare, m.m. Ju.
8. Ytterligare en månad inom föräldrapenningen reserveras för vardera föräldern. S.
9. Ett reformerat bilstöd. S.
10. Återlämnande av olagligt utförda kulturföremål. Ku.
11. Res lätt med biljett. N.
12. Missbruk av svenska pass. Omfattning och åtgärdsförslag. Ju.
13. Ändringar i lagen om kontroll av skyddade beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel. N.
14. Statliga utställningsgarantier. En översyn. Ku.
15. Sanktionsavgifter för andra aktörer på fiskets område än yrkesfiskare. N.
16. Avlägsnande av vrak. Ju.
17. Avskaffande av den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen. S.
18. Patientrörlighet inom EES – vissa kompletterande förslag. S.
19. Det kommunala vårdnadsbidraget avskaffas. S.
20. Kostnadsansvar för smittskyddsläkemedel. S.
21. Offentliggörande av uppgifter om ekologiska aktörer. N.
22. Barnombudsmannens anmälnings-skyldighet. S.
23. Höjt avgiftstak för avgift enligt socialtjänstlagen (2001:453) 8 kap. 5 §. S.
24. Ett effektivare förbud vid bristande kreditprövning. Ju.
25. Ett ändamålsenligt minoritetsskydd. Ju.
26. Avskaffande av systemet med etableringslotsar. A.
27. Gränsöverskridande informationsutbyte om trafiksäkerhetsrelaterade brott. Genomförande av det nya CBE-direktivet. Ju.
28. Bidrag för glasögon till barn och unga. S.
29. Skärpta åtgärder mot missbruk av tidsbegränsade anställningar. A.
30. Genomförande av EU:s direktiv om penningförfalskning. Ju.
31. Framtidens filmpolitik. Ku.
32. Anknävningskravet i skuldsaneringslagen. Ju.
33. Ett gemensamt ansvar för mottagande av nyanlända. A.
34. Nya regler för AP-fonderna. Fi.
35. Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande. N.
36. Genomförande av EU:s direktiv om fri rörlighet för arbetstagare. A.
37. Genomförande av det omarbetade asylprocedurdirektivet. Ju.
38. Statligt stöd till civila samhället – en översyn av fyra bidragsförordningar samt stödet till Exit. Ku.
39. Samförståndsavtal med Nato om världsstöd. Fö.
40. Falska polisbilar. Ju.
41. En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap. U.
42. Ett särskilt tortyrbrott? Ju.
43. Sveriges företagande och konkurrenskraft. Internationell jämförelse. N.

44. Passdatalag. Ju.
45. Stärkta sanktionsmöjligheter för Konsumentombudsmannen. Fi.
46. Tydligare tillståndsgivning i lotterilagen. Fi.
47. Europeiska politiska partier. Ju.
48. Förebyggande och behandling av spelmissbruk. S.
49. Översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Ju.

Departementsserien 2015

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Avskaffande av systemet med etableringslotsar. [26]
- Skärpta åtgärder mot missbruk av tidsbegränsade anställningar. [29]
- Ett gemensamt ansvar för mottagande av nyanlända. [33]
- Genomförande av EU:s direktiv om fri rörlighet för arbetstagare. [36]

Finansdepartementet

- Värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument. [2]
- Nya regler för AP-fonderna. [34]
- Stärkta sanktionsmöjligheter för Konsumentombudsmannen. [45]
- Tydligare tillståndsgivning i lotterilagen. [46]

Försvarsdepartementet

- Samförståndsavtal med Nato om världsstödet. [39]

Justitiedepartementet

- Gäldenärens möjligheter att överklaga utmättningsbeslut. [1]
- Brottmålsprocessen – en konsekvensanalys. [4]
- Uppbörd av böter. [5]
- Rätten till försvarare, m.m. [7]
- Missbruk av svenska pass. Omfattning och åtgärdsförslag. [12]
- Avlägsnande av vrak. [16]
- Ett effektivare förbud vid bristande kreditprövning. [24]
- Ett ändamålsenligt minoritetsskydd. [25]
- Gränsöverskridande informationsutbyte om trafiksäkerhetsrelaterade brott. Genomförande av det nya CBE-direktivet. [27]
- Genomförande av EU:s direktiv om penningförfalskning. [30]

- Anknytningskravet i skuldsaneringslagen. [32]

- Genomförande av det omarbetade asylprocedurdirektivet. [37]

- Falska polisbilar. [40]

- Ett särskilt tortyrbrott? [42]

- Passdatalag. [44]

- Europeiska politiska partier. [47]

- Översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. [49]

Kulturdepartementet

- Återlämnande av olagligt utförda kulturföremål. [10]

- Statliga utställningsgarantier. En översyn. [14]

- Framtidens filmpolitik. [31]

- Statligt stöd till civila samhället – en översyn av fyra bidragsförordningar samt stödet till Exit. [38]

Näringsdepartementet

- Res lätt med biljett. [11]

- Ändringar i lagen om kontroll av skyddade beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel. [13]

- Sanktionsavgifter för andra aktörer på fiskets område än yrkesfiskare. [15]

- Offentliggörande av uppgifter om ekologiska aktörer. [21]

- Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande. [35]

- Sveriges företagande och konkurrenskraft Internationell jämförelse. [43]

Socialdepartementet

- Trossamfundens sociala insatser.

- En preliminär undersökning. [3]

- En jämnare och mer aktuell utveckling av inkomstpensionerna. [6]

Ytterligare en månad inom
föräldrapenningen reserveras
för vardera föräldern. [8]

Ett reformerat bilstöd. [9]

Avskaffande av den bortre tidsgränsen i
sjukförsäkringen. [17]

Patientrörlighet inom EES – vissa
kompletterande förslag. [18]

Det kommunala vårdnadsbidraget
avskaffas. [19]

Kostnadsansvar för
smittskyddsläkemedel. [20]

Barnombudsmannens anmälnings-
skyldighet. [22]

Höjt avgiftstak för avgift enligt social-
tjänstlagen (2001:453) 8 kap. 5 §. [23]

Bidrag för glasögon till barn och unga. [28]

Förebyggande och behandling av spelmiss-
bruk. [48]

Utbildningsdepartementet

En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för
kunskap [41]